

Utjecaj alke na identitet i društveni život Sinja 1918. - 2018.

Mandac, Branimir

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:095879>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

BRANIMIR MANDAC

UTJECAJ ALKE NA IDENTITET I DRUŠTVENI ŽIVOT SINJA 1918. – 2018.

Diplomski rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

BRANIMIR MANDAC

UTJECAJ ALKE NA IDENTITET I DRUŠTVENI ŽIVOT SINJA 1918. – 2018.

Diplomski rad

JMBAG: 0303053891, redoviti student

Studijski smjer: Diplomski studij povijesti

Predmet: Suvremena povijest

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentorica: doc. dr. sc. Iva Milovan Delić

Pula, prosinac 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Branimir Mandac, kandidat za magistra povijesti, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli 7. prosinca 2020. godine

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Branimir Mandac dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom UTJECAJ ALKE NA IDENTITET I DRUŠTVENI ŽIVOT SINJA 1918. – 2018. koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 7. prosinca 2020. godine

Potpis

SADRŽAJ

Uvod.....	7
1. Sinjska alka	9
1.1. Temeljni elementi identiteta stanovništva	10
1.2. Naseljavanje Sinja i Cetinske krajine u 18. stoljeću	14
1.3. Tradicijska baština	17
1.4. Simbolika alke	19
1.5. Lokalni, mletački i orijentalni utjecaji	20
2. Alka od početka 20. stoljeća do Drugog svjetskog rata	23
2.1. Alka od 1919. godine	24
2.2. Utjecaj političkih zbivanja na Alku i na život u Sinju	29
2.3. Populariziranje Alke tridesetih godina	32
2.4. Atentat 1934. i neredi na Sinjskoj alki 1935. godine	34
3. Drugi svjetski rat.....	37
3.1. Ustaški promotori	38
3.2. Jedina ratna alka	39
3.3. Partizani u Sinju	41
4. Alka u komunističkoj Jugoslaviji.....	44
4.1. Ideološka pristranost	46
4.2. Položaj žena u Alki	49
4.3. Intervju	53
4.4. „Hrvatsko proljeće“	56
4.5. „Titov put je naš put“	58
5. Početak 90-ih godina.....	61
5.1. Tuđman uručuje Titov prijelazni štit	62
5.2. Oslobođanje Cetinske krajine i kraj Domovinskoga rata	64
6. Alka nakon završetka Domovinskog rata.....	66
6.1. Kraj 20. i početak 21. stoljeća	67
6.2. Optužbe i uhićenja hrvatskih generala	69
6.3. Može li politika iz Alke?	75
6.4. Dječje alke	80
Zaključak	84
Izvori	87

Sažetak.....	96
Summary	97

Uvod

U ovom će se radu prikazati utjecaj Sinjske alke na identitet i društveni život stanovništva u gradu Sinju, obrazlažući ulogu Sinjske alke kao pojave koja je svojom jedinstvenošću kreirala, a potom u kontinuitetu nastavila oblikovati mentalitet i društveni aspekt zajednice. Zašto i na koji način jedna novovjekovna viteška manifestacija može imati toliki utjecaj u navedenoj sredini, tema je ovog rada. Sinjska alka trči se u spomen pobjede branitelja grada Sinja nad Osmanlijskom vojskom 1715. godine.

Tijekom bitke za Sinj grad je branila malobrojna braniteljska posada, dok su Osmanlije raspolagale velikom i superiornom vojskom. Zbog gotovo nemogućeg izgleda za pobjedu, branitelji Sinja su nakon Osmanskog povlačenja obranu pripisali Majci Božjoj. U čast slavne pobjede Sinjani su počeli održavati vitešku igru Alku koja je opstala u kontinuitetu već više od tri stoljeća. Krajem 17. i početkom 18. stoljeća na području Sinja i Cetinske krajine sustavno su provođene razne i dugotrajne seobe stanovništva što je uzrokovalo napućivanje tadašnjeg gotovo pustog područja. Novi doseljenici iz raznih dijelova Dalmacije i Hercegovine stopili su se u drevni krški kraj učinivši ga tako svojim novim domom. Sinjska alka, svojim karakteristikama prožeta je nositeljima identiteta novodoseljenog naroda, što je igru učinilo zaštitnim znakom zajednice. Tijekom svoje povijesti, Sinj je bio u sastavu više državnih zajednica, što je utjecalo i na Alku, prvenstveno u političkom segmentu, jer je za organizaciju igre bila nužna državna financijska pomoć. Mjesnu prošlost obilježili su ratovi i gospodarske krize, čime se puk često morao prilagoditi novim društvenim strujama, a osobito u suvremeno doba. Unatoč svim negativnim konotacijama, Sinjani su uspjeli očuvati svoju baštinu. S vremenom je odrađena i uspješna marketinška promocija Alke, što je rezultiralo brojnim inozemnim posjetiteljima koji zajedno s domaćima slave Alku.

Cilj je ovog diplomskog rada pokazati važnost Sinjske alke za razumijevanje povijesti grada Sinja i njegovih društveno-kulturnih komponenti. Glavno je istraživanje usmjereno na uzročno-posljedične veze koje su definirale Sinjsku alku, a zatim na njezin izravan upliv na socijalnu zbilju. Slijedom toga, pojavljuju se istraživačka pitanja na koja je moguće dobiti odgovore i interpretirati priču isključivo potpunim shvaćanjem

teme i kritičkim promišljanjem povijesnih događaja. Tako se otvaraju različita istraživačka pitanja. Kako je Sinjska alka postala okosnica identiteta grada? Zašto je Sinjska alka neodvojiva od Gospe Sinjske? Zbog čega je Alka opstala? Koja je uloga žena u Alki? Zašto djeca trče Alku? U kolikoj mjeri Alka zahvaća društveni, a napose politički život u Sinju? Naime, o Sinjskoj alki puno se pisalo što je, između ostalog, zbog specifičnosti teme, rezultiralo pojavom brojnih nestručnih i pristranih tiskovina. Stoga je relevantnost istraživanja ove tematike nužna kako bi se jasno otklonile sve dezinformacije čime bi se točne informacije mogle prenijeti dalje. U tom kontekstu ističem važnost metodološkog pristupa ovoj temi u svrhu što točnijeg tumačenja Alke i njezinog utjecaja na društvo. Osim toga, prilikom istraživanja osobit kritički pristup zahtijevaju novinski članci koji su, za razliku od ostalih tiskovina, najčešće podložni negativnim političkim konotacijama. Svrha preciznoga povijesnoga pristupa omogućava pravilno proučavanje ove tematike čime se novim činjenicama obogaćuje povijest grada Sinja.

1. Sinjska alka

Alka je, od svoga nastanka do danas, jedinstveno viteško natjecanje u svijetu koje se svake godine održava u gradu Sinju. Sinjska viteška manifestacija koncipirana je po uzoru na srednjovjekovne viteške turnire, a održava se u znak sjećanja i spomen pobjede branitelja Sinja koji su obranili grad od žestoke osmanlijske opsade 1715. godine. „Bitka za Sinj koju su koncem srpnja i u prvim tjednima kolovoza 1715. vodile osmanska i mletačka vojska prva je velika bitka i prijelomni događaj prve ratne sezone Maloga rata ili Drugoga morejskog rata na istočnojadranskom bojištu (1714. – 1718.).“¹

Viteški turnir traje tri dana. „Započinje u petak kad se alkari bore za 'Baru' i nastavljaju u subotu borbom za 'Čoju', a vrhunac natjecanja je u nedjelju. Pored alkara, viteškoj igri doprinose iznimna oprema i konji.“² Što se tiče pravila, Bara³ i Čoja⁴ su natjecanja istovjetna Alki. „Može ih se shvatiti i kao oblik završnih priprema za Alku od koje se, na manifestacijskoj razini, razlikuju ponajprije po 'podrijetlu' gledatelja (riječ je o uglavnom većoj zastupljenosti lokalnog stanovništva), ali i po donekle manjoj razini formalnosti, odnosno protokolarnosti u odnosu na svečano alkarsko natjecanje.“⁵ U alkarskim nadmetanjima alkari na konjima u punom galopu gađaju dugačkim kopljem željeznu alku koja je obješena na alkarskom trkalištu.

Tijekom povijesti viteški turniri u hrvatskim zemljama nisu imali alkarsku terminologiju jer su alkarski pojmovi, kao i sam naziv Alka jedinstveni za sinjski viteški turnir, a oni su tradicija lokalnog puka u Sinju nakon bitke 1715., o čemu više u nastavku. Do tada, u raznim viteškim turnirima naziv za metu koju gađaju vitezovi, Hrvati su nazivali *prstenac*. „Pravila za trku na prstenac nisu bila svugdje jednaka iako su međusobno vrlo slična. Ni koluti, prstenci, u koje se gađa nisu svugdje jednaki. Međutim, neke bitne značajke zajedničke su svim trkama na prstenac. U njoj može sudjelovati samo konjanik, opremljen kao ratnik, vojnik ili vitez. Njegova oprema i

¹ Markulin, Nikola, Čoralić Lovorka, *Bitka za Sinj 1715. godine*, Zagreb, 2016., 147.

² Marić, Mirko, *Sinj i njegova Gospa*, Sinj, 2012., 163.

³ Bara je naziv za livadu u Sinjskom polju. Pobjednik Bare nekoć je dobivao pravo košnje te livade za svoju stoku. (Prema Vukušić, A. 2013.).

⁴ Čoja označava finije sukno od valjane vune čiji je komad dobivao pobjednik Čoje. (Prema Vukušić, A. 2013.).

⁵ Vukušić, Ana-Marija, *U sridu: sjećanje, pamćenje i život Alke*, Zagreb, 2013., 19.

oprema konja moraju biti potpune za cijelog trajanja trke.“⁶ Svaki vitez koji protrči trkalištem, postigne li određen pogodak, dužan je vratiti se pred sudce i pokazati svoj zgoditak. „Alka ima dva koncentrična prstena spojena s tri prečke: pogodak u srednji kolut nosi tri punta (boda), u gornji pregradak dva, a u dva pregratka sa strane po jedan. Pogodak *u sridu* oglašava se glazbom i *mačkulama*, topovskim salvama s Kamička.“⁷ Alkar koji ostvari najveći broj punata iz tri trke postaje slavodobitnik, a dogodi li se da nakon tri održane trke dva ili više alkara imaju isti broj punata, slijedi pripetavanje.

„Autentičnost turnira osigurava Statut Alke, koji potanko govori o njezinu nastanku, svrsi i načinu trčanja. Veći dio njegovih odredbi gotovo doslovce se podudara s odredbama sličnih viteških nadmetanja u tadašnjoj Europi, osobito na području Mletačke Republike (Udine: propisi iz 1762., Barban u Istri, itd.). No, za razliku od sličnih onodobnih viteških natjecanja u kojima su mogli sudjelovati samo alkari – vitezovi iz povlaštenog društvenog sloja, u Sinjskoj alki mogli su sudjelovati i ljudi iz sela Cetinske krajine u kojoj je ta igra održavala osobit kult ratničke časti.“⁸ Alka ima veliku važnost u sinjskoj i cetinskoj zajednici kao i značajan odjek u književnosti, slikarstvu, skulpturi i glazbi. U suvremenoj povijesti Alka predstavlja jedan od najznačajnijih oblika hrvatske kulturne baštine, a godine 2010. uvrštena je na listu svjetske baštine UNESCO-a.

1.1. Temeljni elementi identiteta stanovništva

„Identitet dolazi od latinske riječi *idem*, *eadem*, što znači isti (čim se označuju osobe ili stvari jednake, jedne vrsti). Identitet se utvrđuje u istosti s onima koji s nama dijele dom, selo, zavičaj, domovinu, jezik, ali se u isto vrijeme očituje i u različitosti od naših roditelja do onih koji govore drugačije, koji imaju druge običaje, vjeru, boju kože. Identitet se tako neprestano očituje, pokazujući jednako i različito lice.

Što je sve što čini identitet jednog pojedinca, skupine ili naroda? Za pojedinca to je njegov osobni život, život u obitelji, ili bez nje, u krugu poznanika, u vremenu

⁶ Klen, Danilo, *Viteška natjecanja i trke na prstenac u Istri*, Pula, 1976., 190-191.

⁷ Belamarić, Joško, *Sinjska alka – Stoljetno viteško natjecanje u Cetinskoj krajini*, Zagreb, 2013., 271.

⁸ Isto, 271-272.

(povijesti), u jeziku, u poštivanju nekih vrijednosti koje su pojedincu, skupini, narodu važne i po kojima se povezuje sa sličnima ili jednakima.“⁹ Jezik je jedna od najvećih spona među ljudima. „Jezikom se spoznajemo jednakima s onima koji govore, ili znaju govoriti našim jezikom. Materinskim jezikom, jezikom kojim smo stekli prve spoznaje o svijetu, imenujući osobe i stvari na način jednak, ili bar sličan. U starom hrvatskom jeziku, kao i u još starijem staroslavenskom, riječ jezik označavala je narod, naciju. U 19. stoljeću riječ narod označavala je prvenstveno naciju, ljude koji imaju isti jezik, povijest, zemlju.“¹⁰

Hrvate je prije osmanlijske invazije povezivala jedinstvena pisana kultura koju je karakterizirala trojezičnost, odnosno hrvatski, latinski i crkvenoslavenski jezik te tri pisma: glagoljica, latinica i cirilica. Svijest kolektiviteta na širem hrvatskom području osobito se razvijala uporabom glagoljice. Glagoljicom su pisani svjetovni i crkveni tekstovi hrvatskog naroda, a hrvatsku narodnu svijest održavala je i uspomena o dugotrajnom crkvenom jedinstvu. „Iako je ova cjelokupnost narušena osmanlijskim osvajanjem, dalmatinski su biskupi svojim vizitacijama na zauzeta područja Dalmacije i Bosne jasno ukazivali da se njihove crkvene ovlasti protežu i na područje Osmanskog Carstva. Time je izražena ideja crkvenog jedinstva 'raščinjene' Hrvatske, ali i simbolika zaštite kršćanskog kolektiviteta. I upravo u Hrvata najjaču simboliku zaštite kolektiviteta ima Bogorodica koja se štuje od najranijih stoljeća hrvatske povijesti do naših dana. „Majka Božja u tragičnim ratnim zbivanjima štiti puk. Stoga žene, a posebno Bogorodica, snažni su, iako ne jedini, nositelji hrvatskog identiteta i nacionalne svijesti prije i poslije rasapa Hrvatskog Kraljevstva.“¹¹

Posljednji pokušaj osmanlijske invazije na Sinj neočekivano je propao. Branitelji grada obranili su glavnu utvrdu Cetinske krajine i tako osigurali najvažniji put koji vodi prema moru. Budući da se nalazila na putu kojim se osmanska vojska trebala kretati prema Zadru, turski su ju komandanti planirali pod svaku cijenu osvojiti, radi sigurnijeg zaleđa.¹² Sinjski je puk od početka pobjedu pripisivao čudotvornom zagovoru Gospe

⁹ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 62.

¹⁰ Isto, 62.

¹¹ Isto, 63.

¹² Usp. Pelidija, Enes, *Pokušaj osvajanja Sinja od strane osmanske vojske 1715. godine*, Sinj, 1989., 167.

Sinjske, a njezina slika je za vrijeme opsade bila u tvrđavi, odakle je bila prenesena iz franjevačkog samostana. „Ova slika, poznata kao Velika Gospa (Uznesenje Marijino) i kasnije poznata kao i Gospa Sinjska, donesena je u Sinj iz samostana u Rami – Šćitu 1687., godine kada su franjevci zajedno s brojnim narodom, napustili Ramu (općina u Bosni i Hercegovini) pod osmanskim pritiskom i doselili u Sinj.“¹³

Vjerovanje da je grad obranjen uz čudotvornu pomoć Majke Božje, svečano je potvrđeno 1716. godine kada je splitski nadbiskup Stjepan Cupilli, okrunio sliku Gospe Sinjske u znak zahvalnosti za obranu grada. Sinj je tako postao Marijansko svetište koje je osobito popularno u Dalmaciji i Hercegovini na proslavi uznesenja Blažene Djevice Marije, u kojem su alkari jedni od glavnih aktera.¹⁴ Pobožna predaja o pomoći Majke Božje napadnutom gradu jedna je od mnogih koje su raširene u kršćanskom svijetu. Primjerice, sponu između viteštva i vjerske komponente kao odrednice identiteta zajednice nalazimo u susjednoj Italiji, u Sardiniji. Ona je, kao i Hrvatska, bila pod vlašću raznih naroda koji su htjeli njome vladati, ali nikada nisu uspjeli slomiti njezin duh, ponos i nacionalni identitet.

Snažan vjerski identitet povezuje naše dvije društvene zajednice i on pronalazi uporište u pobožnosti Djevici Mariji. U Sinju ju časte kao Gospu Sinjsku, a u Oristanu kao Gospu Pomoćnicu. Taj se vjerski identitet, više ili manje izravno, odražava u Alki i u Sartigli.¹⁵ U Cetinskoj krajini čudotvorna predaja toliko je ukorijenjena da se gotovo smatra zakonodavnim člankom vjere. Slika Gospe Sinjske već je za opsade stekla čudotvorni status. Alka i Gospa otpočetak su povezani i značajno su doprinijeli da se na području Cetinske krajine etnički homogenizira puk iz zapadne Bosne i Hercegovine koji je inicijativom mletačkih vlasti, vođen franjevcima, s osmanlijskih spahiluka prebjegao na mletački teritorij. (Prema Belamarić, J., 2013.) „Pokazalo se i tada, kao i mnogo puta u prošlosti, da ljude ništa tako ne zbližava kao zajednička spremnica uspomena povezanih s kolektivnom patnjom ili s kolektivnim uspjehom, pogotovo onda ako su okrunjene nekom mitskom pobjedom, te ako je sve to još ozareno religioznom aurom.

¹³ Usp. Erözden, Ozan Mehmet, *The practical limits of inventing traditions: the failed reinvention of the Sinjska Alka*, *Nations and Nationalism*, 19, (3), 2013., 478.

¹⁴ Isto, 478.

¹⁵ Usp. Obino, Francesco, *Sartiglia iz Oristana: Viteška igra koja živi sa zajednicom koja ju slavi*, Sinj, 2018., 531.

Po tome su Sinjska alka i čudotvorna Gospa Sinjska bitni elementi novog identiteta stanovništva Cetinske krajine. Premda danas i jedna i druga imaju i izvanpovijesni, a možda i natpovijesni smisao, one se ne mogu zbiljski razumjeti bez vlastitog povijesnog konteksta.¹⁶

U razdoblju ratovanja protiv Osmanlija u Dalmaciji, Marija je prizivana kao zaštitnica stanovništva, a u njezino ime posvećivane su crkve, kapele i oltari. Stoga je nedugo nakon obrane sinjske tvrđave, Marija dobila značaj i u Sinju. „Takav je ishod opsade i oslobođenje ove utvrde koju je zaštitila velika Djevica Marija, uz pomoć moje malenkosti, uvijek pomognute mudrim naredbama Vaše Preuzvišenosti, (l. 11v) koji je hrabro postignut pod slavnom vladavinom Prevedre Republike. Neka navijeke bude blagoslovljena sreća njezine vojske.“¹⁷ Velika pobjeda Sinjana protiv višestruko nadmoćnijeg napadača trajno se utkala u kolektivnu memoriju tamošnjih stanovnika, a pamćenje i osjećaj ponosa opstali su u svim naraštajima do danas.¹⁸

U devetnaestom stoljeću pjesnik i političar Leonardo Dudan, u jednom od svojih stihova znakovito je najavio i daljnji kontinuitet Alke koja zbog ponosa i ljubavi Sinjana prema svojoj specifičnoj tradiciji nije iščeznula kao brojni drugi dalmatinski viteški turniri.

„Unucima će trajat dika zlatna,
Zbog čega idu gordi, ponositi
I u povijesti mjesnoj će ih biti.“¹⁹

Dudanov suvremenik, tada ugledni fra Šimun Milinović o alkarskom ponosu piše: „Slavila je, dičila i nedohitnimi pjesmami uzveličavala stara Grčka svoje igre olimpijske, pitijske, istmijske i nemejske, onda kada sva slava zaogrnuti ove običaje narodne držaše kao najsvetiji i najveći ponos i ures svoj. Nu gdje su sada te slave, te igre? Sama prazna spomen prši po okrugu zemaljskom! Ali narod naš dičiti se ima i sada, jer što

¹⁶ Belamarić, *Sinjska alka – Stoljetno viteško natjecanje u Cetinskoj krajini*, 272.

¹⁷ *Opsada Sinjskoga grada 1715. – Assedio della piazza di Sinj 1715.*, priredili Rimac Marko, Dukić Josip, Split – Sinj, 2015., 42.

¹⁸ Potrebno je napomenuti da su dugo vremena sve publikacije nagađale kolika je točno bila Osmanlijska vojska koja je napala Cetinsku krajinu 1715. Prema nedavno otkrivenim arhivskim dokumentima, znamo da je ta vojska brojala 76 000 ljudi. Za detaljnije informacije o navedenoj vojsci vidi *Opsada Sinjskoga grada 1715.*, Split – Sinj, 2015., 72.

¹⁹ Dudan, Leonardo, *Sinjska alka*, Sinj, 2007., 19.

njegda imadjaše, i sada uzdrža. Prilična igram narodnim grčkim postoji jošte u Sinju, igra *Trka konjah*, običajno zvana 'Alka', igra starinska naroda našega.“²⁰

1.2. Naseljavanje Sinja i Cetinske krajine u 18. stoljeću

Dugotrajni sraz Cetinjana s Osmanlijama uzrokovao je strahovite demografske gubitke i ratna razaranja, a konačno oslobođenje Cetinske krajine krajem sedamnaestoga stoljeća rezultiralo je novim seobama naroda i promjenom strukture stanovništva. „U svom romanu *Put bez sna* Ivan Aralica donosi sliku koju je fra Pavao Vučković vidio kroz Sinjsko polje: 'S ruba polja, odonud gdje izvire Ruda, na čijem su vrelu ručali i napili se hladne vode, pa sve do sinjske tvrđave, prošli su mnoga sela i zaseoke, nagledali se ravnih njiva i livada, ali čovjeka, zasijanu njivu i naseljenu kuću nisu vidjeli sve dok ne dođoše pod Sinj'.“²¹

Nakon ratnih pustošenja gotovo prazan prostor bio je realnost, stoga se nametnulo pitanje napučivanja Cetinske krajine. „Bernard Stulli, pišući o gospodarsko-društvenim i političkim prilikama u Cetinskoj krajini sredinom 18. stoljeća, kaže da je glede naseljavanja te Krajine mletačkoj politici jedan od osnovnih ciljeva bio 'da se, po pravilu, poharani i opustošeni krajevi, često s vrlo malo preostalog stanovništva, ponovo što brže u zadovoljavajućoj mjeri nasele, i to stanovništvom koje će odabrati mletačka državna uprava za to svoje pogranično područje'.“²²

Doseljavanja su bila prvenstveno politički motivirana, a vlast je birala samo određene rodove iz pojedinih područja. Naime, vlast je nastojala izabrati vojno najsposobnije stanovništvo kako bi izabrani rodovi i njihove vođe jamčili, ne samo uspješnu obranu oslobođenog teritorija, nego kako bi još i dalje napadali Osmanlije, što će se pokazati mudrim potezom Presvijetle Republike u kasnijim borbama. „Pod cetinsku 'Krajinu', prema bilješkama mjernika Kuzme Faventinija iz 1709. g. podpadala je bliža okolina Sinja prema Vrlici do Otišića, pak Zelovo, Postinje, Muć, Sminovo,

²⁰ Milinović, Šimun, *Hrvatske uspomene iz Dalmacije: povijesne rasprave*, Zagreb, 2004., 33.

²¹ Soldo, Josip Ante, *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću*, Sinj, 2011., I-44.

²² Vučić, Petar, *Hrvatski duh alke*, Zagreb, 1998., 69.-70.

Neorić, Prugovo, Broćanac, Dicmo i Trilj.“²³ Plan naseljavanja može se povezati s merkantilističkim mišljenjem da porast populacije doprinosi povećanju bogatstva zemlje, prvenstveno zbog obrta i trgovine, a u Cetinskom kraju radilo se o obrani teritorija od neprijatelja, ali i o spašavanju od neplodnosti.²⁴

Nedugo nakon oslobođenja Sinja, muslimansko stanovništvo uteklo je u Bosnu, a kršćansko u Primorje. Zbog toga je mletačka vlast provodila i poticala sustavno naseljavanje u krajeve oko Sinjskoga polja. Naseljavanje se odvijalo pod nadzorom državnih službenika koji su vodili popis o doseljenima, brinuli za smještaj, izgradnju i obnovu grada te vodili računa o tome da pridošle banderije²⁵ obrađuju dobivenu zemlju i da budu vojnici. „Neke brige za prosvjećivanje širih slojeva nije ova državna vlast nikada pokazivala. Anonimni izvjestitelj iz god. 1775/76. razborito i opravdano sudi: ... 'Mletačka se vlada više boji ovoga naroda nego li ga voli, a kada javno i prikazuje kao da ga voli, ne čini to za drugo nego da ga zavarava, i da ga navede da bude što dobrohotniji i podložniji. Venecijanci misle, da ovaj narod treba držati što dalje od svega, što bi ga moglo potaći na pobunu, i što bi mu moglo dati najadekvatnija sredstva za postizavanje nezavisnosti, sredstva kao što bi bilo: veće blagostanje i prosvijećen duh' (...).“²⁶

Naseljavanja i iseljavanja trajala su postepeno, a borba za golu egzistenciju i migracije izmijenile su demografsku sliku.

„Naselili puste kraje
Uz Cetinu i Zagoru,
Od Prologa do Boraje,
S Dragovića čak k Mosoru;

²³ Soldo, Josip Ante, *Prilozi za upoznavanje razvoja Sinja pod Venecijom*, Sinj, 1965., 134.

²⁴ Prema Soldo, 2011.

²⁵ Banderija je bila prije svega vojna ustanova predvođena alfirmama, harambašama, serdarima i drugim službenicima, ali i šira društvena zajednica čiji su članovi zajednički nastupali pod vlastitim barjakom kod dočeka crkvenih i svjetovnih predstavnika. Članovi banderije zajednički su rješavali razna upravna pitanja, kao što su slučajevi prirodnih opasnosti, borbe protiv bolesti, suprotstavljanja hajdučiji ili određenim nepravdama te ostalih zajedničkih poslova. (Prema Milanović, D. 2019.).

²⁶ Stulli, Bernard, *Gospodarsko-društvene i političke prilike u Cetinskoj krajini sredinom 18. stoljeća*, Sinj, 1979., 82.

Podignuli na sve strane
Kule, crkve, samostane.

Krš i golet pretvorili
U zor-polja i livade;
Tvrđ ti temelj udarili
Pod Kamičkom, Sinju grade.²⁷

Uspomena na junaštvo u očajnim danima, a osobito pobjeda nad Osmanlijama, svake se godine obnavlja trčanjem Alke. „Kada su Sinjani odlučili u čast stečene slobode osnovati Alku, morali su zatražiti i dobiti odobrenje od Mletačke Republike za organiziranje viteške trke.“²⁸ Viteška nadmetanja u Sinju i ostalim mjestima utkala su se u krajiški sustav, a mletačke vlasti su ih odobravale i poticale kao dio vojnih vježbi, ali i kao način jačanja borbenog duha protiv neprijatelja. „Ispod sinjske tvrđave – Grada – razvijao se i jačao trgovački i posjednički sloj, izdvajajući se od osrednjega i srednjega. On se polagano i kulturno uzdizao pod utjecajem nadmoćnih *letura* iz samostana, ali i časničko-službeničkih pojedinaca kao i dodirima s obližnjim Splitom, Trogirirom, pa i dalekim Mlecima.“²⁹

Alka se jačanjem građanskog sloja razvila u elitni sinjski turnir i uvijek je ostala viteška igra održavana u čast važnog događaja, ali se bez potpore sa strane nije mogla uspješno ostvariti. Stoga se Alka, osim na pomoć gradske uprave Sinja, morala oslanjati i na državnu potporu. Obje stranke imale su važan razlog da se Alka održava u kontinuitetu. „Alkarska uprava i alkari svakako su nastojali izvedbu Alke ostvariti prema svojim (starim) običajima i navikama, a državne su se strukture trudile da se u toj viteškoj manifestaciji osjeti i iskaže ovisnost o državi i privrženost njezinim strukturama.“³⁰

²⁷ Marković, Ivan, *Sinj i njegovo slavlje*, Zagreb, 1998., 121.

²⁸ Bader, Andrej, *Tajnoviti putovi viteštva*, Barban, 2006., 39.

²⁹ Soldo, *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću*, II-6.

³⁰ *Leksikon Sinjske alke*, str. 12.

1.3. Tradicijska baština

Njegovanje i očuvanje baštine koju potomcima prenose njihovi preci čine neprocjenjiv dio kulture naroda. „Nematerijalna kulturna baština obuhvaća razne oblike i pojave duhovnog stvaralaštva, a osobito jezik, dijalekte, govore i toponimiku, usmenu književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda i običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote, umijeća i obrte. 'Izvor' je to i 'korijen' identiteta, ali i svjedočanstvo kontinuiteta pojedinca i naroda.“³¹

U velikom bogatstvu hrvatske nematerijalne kulturne baštine, Alka kontinuirano traje već više od tri stoljeća. „Na više drugih mjesta u Europi, pa i u Hrvatskoj, pokušalo se obnoviti slične viteške turnire (potvrđene arhivskim ispravama), ali ni u jednom od tih pokušaja organizatorima nije istinski uspjelo nadoknaditi prekinut povijesni kontinuitet. U velikoj većini tih pokušaja spektakularnost obnovljenih natjecanja nije uspjela nadoknaditi gubitak autentičnosti igre, niti uspostaviti istinsku povezanost viteškog natjecanja i viteškog duha u konkretnoj socijalnoj sredini, što je trajna i najvidljivija odlika Sinjske alke.“³² Tijekom više stoljeća, neke od najatraktivnijih i glavnih sportskih priredbi u Europi bile su viteške igre, ali su zbog novih životnih i društvenih uvjeta s vremenom iščeznule iz običaja. Pojavili su se novi oblici priredbi koji više odgovaraju suvremenom čovjeku. O većini nestalih viteških manifestacija, suvremeni pisci rijetko pišu, a izvori o njima vrlo su oskudni.

Alka se počela održavati relativno kasno, odnosno u drugom desetljeću osamnaestog stoljeća, a to je *de facto*, doba, kad je alteracija starih viteških manifestacija u punom jeku. „Zbog isključivo zabavno-rekreativnog karaktera, te igre na sebe nisu svraćale veću pozornost svojih suvremenika, pa se ni Sinjskoj alki, koju su identificirali s takvim priredbama, ne posvećuje neka posebna pažnja. Promjena će nastupiti tek početkom 19. stoljeća, u vrijeme kad u Evropi više-manje općenito zamire običaj da se priređuju takve priredbe. U to doba i u raznim našim mjestima (u Cresu, Zadru, Makarskoj, Imotskom i dr.) iščezavaju posljednje alke, jedino će se Sinjska alka,

³¹ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 67.

³² Belamarić, *Sinjska alka – Stoljetno viteško natjecanje u Cetinskoj krajini*, 275.

zahvaljujući upornosti domaćih ljubitelja starog narodnog običaja, sačuvati i održati do današnjeg dana.“³³

O oduševljenju igrom govori i najstariji pisani spomen Sinjske alke koji seže u 1784. godinu, a radi se o tri soneta i o jednoj odi koje je napisao Julije Bajamonti, splitski liječnik i glazbenik. Bajamontijevi stihovi svjedoče kako je Alka od samog početka imala veliko kulturno značenje i simboličnu društvenu vrijednost. Navedeni stihovi nisu osobiti samo zbog njihova datiranja, nego svjedoče o Alki kao o nečemu već ustaljenom i uhodanom. Bajamonti uspoređuje Alku s grčkim olimpijskim igrama i naglašava korisnost alkarskog nadmetanja za vježbanje mladeži, ali i zbog reputacije, te doživljaja kojeg izaziva kod gostiju u Sinju.

„Hoće da danas slavi se
Natjecanje baš sjajno,
Ko sjećanje da ostane
Na ovom mjestu trajno.

Takmace zove, potiče
Da svak se lijepo trudi,
Ko darežljivi poticaj
Nagrade vrijedne nudi.

Evo povorka ratnička
Za Alku već se slaže,
Što premda hrabrost hini tek
Baš pravu hrabrost kaže.

Koliko slava danas će
Obasjat pobjednika!
Ni pobjednik olimpijski
Takvu ne dobi nikad.“³⁴

³³ Jurić, Šime, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, Split, 1988., 263.

³⁴ Bajamonti, Julije, *U čast alke*, Sinj, 2011., 29.

U suvremeno doba Alka je jedna od rijetkih starih igara koja je u najvećoj mjeri očuvala viteški duh, a alkarsko nadmetanje sve više zaokuplja pozornost brojnih suvremenika. Zbog toga o Alki pišu ljudi najrazličitijih profila, domaći i strani putopisci, povjesničari, etnografi, pjesnici, književnici, publicisti, novinari, a to rezultira i sve češćom pojavom alkarske tematike na području umjetnosti. „Ukupna kulturna slika nekog kraja ogledalo je njegove tradicijske baštine. Tradicijska baština sastavnica je nacionalne kulturne baštine, a ogleda se u brojnim regionalnim i lokalnim inačicama. Iako je stalno podložna promjenama, pa i nestajanju, ona predstavlja snažno uporište pojedinačnih i skupnih identiteta.“³⁵

1.4. Simbolika alke

Statut Viteškog alkarskog društva u svojim poboljšanjima i izmjenama teži biti što bliži i točniji povijesnoj srži Alke. „Alka nije samo istinski amalgam pokreta, zvukova i boja – *visoko stilizirani preformans*, strogi oblik teatralizacije društvene zbilje. Ona je apoteoza sklada i ravnoteže društvenog sloga. Alka je i *narativna povorka* koja kodificira hijerarhiju dostojanstava i kroz tu sliku utvrđuje društvena pravila među pojedinim skupinama, rodovima, obiteljima. Ona je *hodajući statut* zbog strogo kodificiranog poretka svih sudionika igre. Sav taj viteški obred odvijao se i odvija u posve konkretnim prostornim koordinatama grada. Čitavi taj visoko stilizirani natjecateljski ritual prividno efemerna trajanja, vjekovnim ponavljanjem pretvoren je u činjenice društvene stvarnosti, oblikujući konačno i sam sinjski mentalitet.“³⁶

Osim alkarskog nadmetanja zanimljiv dojam ostavlja i svečana povorka koju sačinjavaju vojvoda s pobočnicima, četa alkara i alkarskih momaka predvođenih harambašom, vodiči konja Edeka³⁷, buzdovandžije³⁸, barjaktar s pobočnicima, alkarski alajčauš te glazbari. Svi sudionici odjeveni su u autentične raskošne nošnje, a samo

³⁵ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 67.

³⁶ Belamarić, Joško, *Sinjska alka: kulturno-povijesni vodič*, Sinj, 2015., 7.

³⁷ Edek je konj bez jahača kojega u povorci za uzde vode dva alkarska momka. Miran je među razigranim konjima i veoma bogato opremljen. Simbolizira konja potučenog osmanlijskog paše pod Sinjem, a ujedno nosi i zaplijenjenu opremu svog vlasnika. Stoga, protumačen je kao ratni plijen. Poetična interpretacija odgovara narodnoj mašti te ponosu pobjednika. (Prema Jurić, Š. 1988.)

³⁸ Dva momka koji nose buzdovane. (Prema Jurić, Š. 1965.)

alkari jašu na konjima, dok ostali dio pratnje ide pješice. „Sinjska alka, nadalje, u sebi za razliku od drugih sličnih, odavno izumrlih, konjičkih natjecanja sadrži *urbanu* i *ruralnu* komponentu. Alkari (natjecatelji i dio pratnje) su urbana, vojnički stilizirana pojava iz XVIII. stoljeća. Alkarski momci (i dio pratnje) ruralna su pojava i odjeveni su u tradicionalne lokalne seljačke nošnje. Tako Alka u svom *alkarskom* segmentu čuva spomen na domaću i mletačku vojnu aristokraciju, dok *alkarski momci*, kao pješaci, čuvaju spomen na domaće pomoćne postrojbe u ratovima protiv Turaka. Ona, dakle, sadrži *aristokratski* i *pučki* (narodni) element.“³⁹

Ukorijenjenost Alke u povijest Sinja i neprekinuti kontinuitet žive kulturne tradicije stvorili su preduvjete za kreiranje simbola zajednice te stvaranje identiteta sredine. „A kreiranje identiteta usko je povezano sa sviješću o nama samima, odnosno razini poznavanja vlastitih sposobnosti i nedostataka, i odnosu prema vlastitim vrijednostima i potencijalima. Stoga identitet cetinskog puka možemo prije svega tražiti u svjesnosti samih sebe i svoga postojanja, odnosno u načelu biti svoj na svome, biti ponosan na ono svoje, domaće, izvorno i autentično. To je ono što pokazuju drugima i ono što je prvorazredno i originalno; po čemu ih drugi prepoznaju. To je ono što drugi nemaju.“⁴⁰ Alka na svoj specifičan način potvrđuje identitet sinjske zajednice, a ima sposobnost da zbliži narode i zajednice omogućujući tako međukulturalnu razmjenu. Alkarska nadmetanja i gospino svetište najreprezentativniji su simboli Sinja, a zato i ne čudi što je alkar konjanik postao i sastavni dio grba grada. „Dan 15. kolovoza, blagdan Velike Gospe, obilježava se od 1990. godine kao Dan općine Sinj, a potom, sukladno administrativnom preustroju, kao Dan grada Sinja.“⁴¹

1.5. Lokalni, mletački i orijentalni utjecaji

Alka već u samoj etimologiji svoga imena ima istočnjački pečat. „I sama riječ alka dolazi preko turskog halka (od arapskog halqa = kolut, karika, obruč ili zvekir na

³⁹ *Programska knjižica Viteškog alkarskog društva u prigodi 300. obljetnice Alke i čudesne obrane Sinja*, priredili Josip Dukić i Ivan Nasić, Sinj, 2014., 23.

⁴⁰ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 2015., 68.

⁴¹ Isto, str. 68.

vratima), pa je značenjski srodna s igrama koje u nazivu imaju izraz prstenac (*giostra all'anello* i sl.)⁴² Šarolikost turcizama u alkarskoj terminologiji i lokalnom dijalektu tipična je pojava za pogranični teritorij Osmanlijskog carstva, a tomu svakako doprinosi i gotovo dvostoljetna osmanska vladavina cetinskom krajinom. „Oblikom alka potječe od podloge stremena na sedlu Edeka (ili Jedek, tur. *yedek*: ular, povod ili konj na povodu), konja turskog Serasker Mehmed-paše, koji je bio zaplijenjen u bitci kod Sinja 1715. godine.“⁴³

Orijentalnoj terminologiji u novovjekovnom Sinju doprinijelo je i brojno novodoseljeno stanovništvo koje je, došavši iz Bosne i Hercegovine, sa sobom donijelo drugačiji način života te jezik s još više turcizama koje su usvojili pod dugotrajnom osmanskim vladavinom. „Nije nemoguće da se alkarsko nadmetanje nekoć moglo zvati i *òbdulja* (što bi odgovaralo talijanskom pojmu *giostra*), kako nalazimo u hrvatskih pisaca 19. stoljeća i na više drugih mjesta, a u Bosni i danas, što bi po jezikoslovcu Petru Skoku bio turcizam koji označuje nagradu pri konjskom utrivanju (*ondul*, 'oklada na trkama'). Alka na dojmljiv način zrcali vjekovnu koegzistenciju i osmozu različitih, na prvi pogled oprečnih, civilizacijskih modela.“⁴⁴

Novi stanovnici u Cetinskoj krajini susreli su se s novim jezičnim pojmovima, a oni su ih nerijetko nazivali turskim izrazima. „To se dogodilo i u slučaju njima dotle nepoznate viteške *Giostre*. Kako ih je željezni obruč (*anello di ferro*), u koji se gađalo, podsjećao na zvekir, napravu za kucanje na vratima, za koju se u Bosni govorilo halka (alka), oni su taj kolut nazivali alka, a po njemu i samu igru Alkom (trčati alku). Natjecatelji u igri (*giostranti*), nazvani su alkari, zapovjednik čete alkara (*capitano, ciambellone, ajutante generale*) dobio je ime alajčauš, vođa čete momaka (*capo dei pedoni*) nazvan je arambaša, zakuska (*rinfresco*) prozvala se sobet itd.“⁴⁵ Prisutnost romanizama posljedica je dugotrajne Mletačke uprave u Dalmaciji. „Što se održao i određen broj talijanskih riječi, nije neobično, jer je Alka došla u Sinj preko Mlečana, a talijanski je još dugo vremena nakon propasti Venecije, bio jezik na kojemu se uredovalo i kojim su se služili vladajući slojevi, pa je shvatljivo da je zbog toga morao

⁴² Belamarić, Joško, *Sinjska Alka: Kontinuitet u promjenama*, Sinj, 2018., 534.

⁴³ Jakobović, Zvonimir, *Sinjska alka i njezine izmjere*, Sinj, 2018., 603.

⁴⁴ Belamarić, *Sinjska Alka: Kontinuitet u promjenama*, 534.

⁴⁵ Belamarić, Joško, *Sinjska alka: kulturno-povijesni vodič*, Sinj, 2015., 9.

ostaviti traga u narodnom govoru.“⁴⁶ Iako je Igra isprepletena inozemnim obilježjima, ona pokazuje istaknut lokalni karakter jer je sinjska zajednica u Alku ukorijenila bitne komponente vlastite usmene tradicije. „Povezanost autobiografskog pamćenja s društvenim okvirom, odnosno gledište da se individualno sjećanje javlja i kao refleksija socijalnog okruženja u kojemu pojedinac živi, bit je teorije o kolektivnom pamćenju što ju je razvio francuski sociolog Maurice Halbwachs. On naglašava kako pojedinac svoju pripadnost zajednici (lokalnoj, obiteljskoj, regionalnoj, religijskoj itd.) i kulturi ima zahvaliti socijalizaciji, odnosno ističe kako pojedinci stječu, lokaliziraju i prizivaju sjećanja upravo putem pripadnosti određenoj zajednici (Albvaš 1999; Bloch 1996).“⁴⁷

⁴⁶ Jurić, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, 327.

⁴⁷ Vukušić, Anamarija, *Suvremenost, tradicija i sjećanje: Sinjska alka*, Zagreb, 2005., 100.

2. Alka od početka 20. stoljeća do Drugog svjetskog rata

U drugoj polovici 19. stoljeća Sinj počinje značajnije poprimati gradske karakteristike, a koncem 19. i početkom 20. stoljeća, pogođen je teškom ekonomskom krizom, što je uzrokovalo brojna iseljavanja u razvijenije zemlje Zapada. „U Sinju su dobro živjeli časnici, činovnici, bogate trgovačke i posjedničke obitelji. Ostali su prolazili slabo, a seljaci još slabije.“⁴⁸ Unatoč tom teškom periodu ipak je bilo određenih znakova napretka od kojih je najznačajniji izgradnja željeznice. „Najveći iskorak dogodio se 12. rujna 1903. kad je nakon gotovo desetogodišnjih radova puštena u promet uskotračna željeznička pruga Split – Klis – Sinj.“⁴⁹ Željeznica je potaknula gospodarski razvoj grada i njegove okolice, a između ostalog, omogućila je turistima lakši dolazak na Alku.

„Početkom dvadesetog stoljeća o Alki se mnogo piše u domaćem i stranom tisku, što je dodatno pridonijelo prepoznatljivosti viteške igre, a od tada su alkarske svečanosti konstantno prisutna tema književnih, znanstvenih i novinarskih radova. Godine 1908. jedan od najistaknutijih hrvatskih novelista i pripovjedača, Dinko Šimunović, prvi je put objavio svoju pripovijetku *Alkar* koja je prevedena na više svjetskih jezika.“⁵⁰ Iste godine obilježavala se šezdeseta obljetnica krunjenja cara Franje Josipa I. u Beču, a grad je povodom toga bio ispunjen čitavim nizom svečanih događanja. Na proslavu su bili pozvani i alkari, a odazvavši se pozivu iz Beča, uputili su se na njihovo prvo veliko putovanje izvan Dalmacije. U svečanoj povorci tako su sudjelovali i sinjski vitezovi koje je predvodio Vicko Grabovac. Program obljetnice predvidio je samo alkarski mimohod pa nije došlo do priređivanja Alke. Već 1908. godine prevladavala je sve prisutnija napetost i animozitet među narodima Monarhije. Stoga ni alkarsko putovanje nije prošlo bez određenih trzavica, ali na alkarsku sreću nije bilo značajnijih problema. „Tako su u prvim godinama 20. stoljeća započele prve izražajnije stranačke borbe u sinjskoj općini.

Polarizacija političkog života nastavit će se i po završetku Prvoga svjetskog rata, kad će se, lokalnim izričajem rečeno, politički sukobiti *fratarske* i *demokratske* pristaše, a svojim će djelovanjem utjecati i na svakodnevni život *uključenih* i *neuključenih* dijelova

⁴⁸ Dalbello, Lujo, *Sinj u sjećanju od 1910. do 1918. godine*, Sinj, 1996., 75.

⁴⁹ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 103.

⁵⁰ Mandac, Branimir, *Povijest Sinjske alke (1715. – 2017.)*, 19.

stanovništva sinjske općine.⁵¹ Opće nezadovoljstvo, nemir i gospodarska kriza bili su simptomi predratnog stanja, dakle uvida u Prvi svjetski rat. „Prvi svjetski rat (1914. – 1918.) donio je i u Sinj žrtve, glad i neimaštinu, a poslije njega harala je i pogubna španjolska gripa⁵².“⁵³

Osim navedenih poteškoća, veliko zlo za tadašnje Sinjane bili su ratni špekulanti. „(...) Osobe određene za provođenje aprovizacije, umjesto da stoku kupljenu u Bosni predaju aprovizijskom uredu u Sinju, kako bi on hranu razdijelio izgladnjelom narodu, prodale u vlastitu korist. Drugi je primjer novčani iznos carice Zite za siromahe. Iz građe je razvidno kako ga je dijelio Vice Grabovac tako da je svojim dao po 50 kruna, a ostalima po 10 kruna. Bio je to onaj isti Vicko Grabovac koji je kao alkarski vojvoda za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije svojim govorima 'veličao' dinastiju Habsburg, da bi na identičan način i nakon promjene državno-pravnog uređenja postupio prema novom vlastodršcu, srbijanskom kralju Petru.“⁵⁴ U ratnim postrojbama Austro-Ugarske Monarhije ratovali su mnogi vojnici iz Cetinske krajine, a bez obzira na ratno stanje, Alka se redovito odvijala. Kada je Austro-Ugarska Monarhija propala, nastupile su i za Alku nove okolnosti. Alkarsko je pravo valjalo prilagoditi novonastaloj situaciji. Stoga se izradio novi alkarski pravilnik.⁵⁵

2.1. Alka od 1919. godine

Nakon što je Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca u prosincu 1918. godine uspostavilo vlast, Viteško alkarsko društvo moralo se prilagoditi novoj vlasti kako bi i dalje imalo financijsku potporu države. „Društvo je statutarno organizirano kao udruga pojedinaca koja skrbi o 'očuvanju vitežkih i štovanju dostojnih običaja svojih pređa', a

⁵¹ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 142.

⁵² U proljeće 1918. godine u svijetu se pojavila i proširila nova varijanta A virusa influence nepoznatog porijekla zbog koje je u tri uzastopna pandemijska vala zaraženo više od pola milijarde ljudi, od čega je umrlo između pedeset i sto milijuna osoba diljem svijeta. U ljudskoj povijesti nijedan rat, određena pošast ili razdoblje gladi nije ubilo toliko ljudi u tako kratkom periodu. Španjolska gripa uzrokovala je najveći demografski krah s kojim se svijet ikad susreo. (Prema Anušić, N. 2015.).

⁵³ Usp. Vrgoč, Martin, *Kratak pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2018., 6-7.

⁵⁴ Bulić, Ivan, *Sinj i Cetinska krajina u kontekstu državno-pravne preobrazbe 1918. godine*, Sinj, 2018., 190.

⁵⁵ Usp. Radić, Željko, *Pravna analiza alkarskih statuta i pravilnika*, Sinj, 2018., 596.

koje se materijaliziralo kroz trčanje Alke. Ono je kroz svoju povijest prolazilo razne mijene, od kojih je kulturno-povijesno izvorište svrhe Društva doživjelo najveću promjenu. Utjecajem dnevno-političkih prilika ono je potisnuto i obezvrijeđeno, jer je Društvo pretvoreno i korišteno u *poželjan* i *općeprihvaćen* medij javnog političkog djelovanja.⁵⁶ Prema tadašnjem jugoslavenski orijentiranom alkaru i učitelju Josipu Boki, uspostavom nove države simbolika Alke nije više samo sinjska pobjeda, nego ona postaje i simbolom svih Jugoslavena. „Ta sad je i *Alka* svojina svih Jugoslavena, njezino značenje za Cetinjane jednako je kao i za sav narod. Ta istu smo muku mučili, ta jednak nas je jad bio. A jedan smo narod – slobodan i ujedinjen, jednog Kralja imamo – od narodnog panja, pa neka imamo i jedan simbol.“⁵⁷ Boko povlači paralelu u jedinstvu naroda novonastale države, a novi pečat Alke argumentira činjenicom da su svi jugoslavenski narodi jednako propatili od Osmanlijske okupacije.

Kako je u tadašnjem Sinju postojalo više oprečnih političkih stavova, logično je da je bilo i onih političkih struja koje su se protivile projugoslavenskim idejama. Shodno tomu, prilikom odlaska alkara na kraljevsko vjenčanje u Beograd 1922. godine, Josip Boko piše da su njegovi politički neistomišljenici svojim stavovima u njemu i njegovoj alkarskoj postrojbi ipak usadili i najmanje sumnje koje je trebalo opravdati, a osobito se obrušuje na proaustrijske pristaše. „Takav srdačan doček začudi svih nas, pa ona familjarnost i susretljivost građana utrnu i onu iskru sumnje, koja se mogla poroditi u kojem od nas radi sramotnog ocrnjivanja *Alke* od narodnih neprijatelja. Eto, uzalud zagraktaše crni gavranovi, utaman raširiše svoja crna, paklena krila, da pod njih sklope sve ono što se otimlje njihovim krvoločnim pandžama! Uzalud! *Loše sluge* nekadanjeg *goreg gospodara* nisu mogle drukčije, nego da nastoje, pa na koji bilo način, da zablate i zacrne jedan lijepi historički, narodni simbol. Crna straža klete Austrije nije mogla da promijeni svoju crnu dušu, koja se sada pri svijetlu Oslobođenja pokaziva još crnja, još tamnija. Omesti *Alku*, da ne ide u Beograd, značilo je za njih ne dati priliku seljačkim momcima da vide Beograd i upoznaju Srbe kako bi mogli i dalje širiti po selima ideju nesloge, razrožnosti i separatizma. Ali neka sada dodju k tim momcima! Nije im dosta što podržavaju u neukom narodu bezbroj praznovjerica i predrasuda samo da oni mogu

⁵⁶ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 186.

⁵⁷ Boko, Josip, *Alkari na kraljevoj svadbi*, Split, 1922., 10.

što boljim životom trutova da žive, nego hoće, još da po malo, svojim otrovnim žalcem, rasklimaju i ovu, teškom mukom podignutu zgradu narodnog Jedinstva.“⁵⁸

Povodom proglašenja novostvorene Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Sinju je održano veliko slavlje, a 1919. održane su dvije alkarske manifestacije. Prva svečanost je redovita Alka koja se otrčala 16. kolovoza, a druga je izvanredna svečana Alka koja se trčala 12. srpnja u čast rođendana kralja Petra Karađorđevića. „Ako je suditi po novinskim izvorima, još se jedno alkarsko nadmetanje odigralo te godine, o čemu u VAD-u nema podataka. Polovicom travnja 1919. Sinj su posjetili novinari nekoliko agencija i listova iz SAD-a i Francuske (Ford – *Morning post*, Bertrand – *L'Ocuvre*, Mooney – *Radio Pariz*, Pommier – *Petite Gironde*, Czapsky – *Chicago Tribune* i *New York Times*) da se potanko informiraju o političkim, kulturnim i ekonomskim prilikama naše nove države. (...) Ovom prigodom trkala se pred njima poznata sinjska narodna igra *Alka*, koju su novinari sa oduševljenjem pratili i čudili se našem nemaru, da o ovakvim zanimljivim narodnim igrama nijesmo znali da informiramo strani svijet.“⁵⁹

Godine 1921. umro je kralj Petar I. Karađorđević, a Viteško alkarsko društvo organiziralo je odlazak na kraljev pogreb u Beograd. Osim toga, alkari su već i sljedeće godine ponovili svoj posjet Beogradu, ali ovaj put išli su na vjenčanje kralja Aleksandra i rumunjske princeze Marije. Povodom vjenčanja Viteško alkarsko društvo priredilo je i trčanje Alke, a ono se odvijalo na trkalištu Dunavskog kola jahača u Beogradu. „Buktio je u njima ponos gledajući nas Jugoslavene iz malene, siromašne Dalmacije, kako hoćemo zanosno da proslavimo slavu našega narodnoga Kralja – jer Njegova slava i naša je i cijeloga naroda slava. Čitali su s naših lica, da je naše srce vruće, ko što je vruć kras-kamen naših brda i planina u prisoju srpanjskog dana. I da to vruće srce sažiže u sebi sve one sitne plemenske razlike, bespotrebne stranačke trzavice, naručeni separatizam pred davno željkovanim suncem – Jugoslavenstva i Slobode.“⁶⁰ Slavodobitnik te svečane Alke bio je Josip Tomašević, a kraljica Marija poklonila mu je zlatnu kutiju za cigarete. Svečana Alka održana u Beogradu bila je praćena velikom

⁵⁸ Isto, str. 14. - 15.

⁵⁹ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 30.

⁶⁰ Boko, Josip, *Alkari na kraljevoj svadbi*, Split, 1922., 35.

medijskom pažnjom, a osim toga ostavila je traga i u usmenoj narodnoj baštini, odnosno tradicijskom pjevanju. Boko je to primijetio i zabilježio kako je alkarski posjet postao dio narodnih pjevanja. Tako Boko bilježi sljedeće: „Te dok gledah kojega će sreća poslužiti, čujem kako neki stari Srbin, sijed ko ovca, spominje pjesmu o ženitbi Dušanovoj i ulovim: 'Eh, kad se ženio Dušan Silni, Latini su mu zametali igre, pa je morao, da strelja kroz prsten jabuku i da mu je ne ustreliti nećak Miloš Vojinović, nit odnese Dušan glave, nit odvede devojke. Eto, bre, i naš Aleksandar hoće da potera stari običaj i da strelja kroz prsten jabuku, pa i on nadje zamenike — sinjske alkare. Neka, bre, junak On, pa neka mu je i svadba junačka!’“⁶¹ Zanimljivo je da Boko uz sve ostalo, čuje i navodi ovaj detalj. Razlog tomu je što je tradicijsko pjevanje dugo ukorijenjeno među narodima, a upravo zahvaljujući tradicijskim pjevanjima mnoge narodne priče nisu pale u zaborav. Boko je kao učitelj shvaćao koliku vrijednost tradicijske usmene pjesme imaju u povijesti hrvatskog naroda.⁶² „Usmenih pjesama sličnih hrvatskim usmenim pjesmama ima i u drugih naroda. To pokazuje kako za širenje pjesama nisu postojale zapreke, nisu smetale ni državne ni jezične ni vjerske granice. Usmene su pjesme bilježili zapisivači, posebice u 18., 19. i 20. stoljeću, ali su ih zapisivali i unosili u svoja djela i hrvatski pisci starijih razdoblja.“⁶³ Štoviše, bilješke Josipa Boke govore kako je takva tradicija još u punom jeku i u njegovo vrijeme. „Slava svečanosti pričat će se s koljena na koljeno, a naći će se i kakav slijepi guslar, koji će ženitbu Aleksandrovu gudalom prenijeti u tamna javorova njedra Gusala naših, da bude vjerna druga ostalih pjesama, tih — trnovitih — lovor vijenaca Prošlosti naše.“⁶⁴

Alkarska prisutnost u Beogradu izazvala je negodovanja određenih srpskih političara i novina, ali bilo je onih koji su branili alkare. „U protivljenju njihova dolaska u Beograd prednjačio je *Radikal*, list Narodne radikalne stranke, a u njihovu obranu

⁶¹ Isto, str. 24.

⁶² Hrvatski narod je tijekom povijesti razvio veoma bogatu književnost, usmenu i pisanu odnosno onu koju su zapisivali oni koji je stvarahu. Hrvatska pisana književnost stara je gotovo deset stoljeća, a usmena je, dakako, još starija. Zbog čega se pjesme nazivaju usmene? Radi se o pjesmama koje su usmeno nastajale i koje su se usmeno i prenosile, pjevanjem ili govorom u raznim prilikama. Obično na okupljanjima ljudi, nakon ili tijekom obavljanja nekog posla: uz određene blagdane, proslave zaštitnika župa, na prelima, sijelima, komušanju kukuruza, vezenju, listanju duhana, striženju ovaca, čehanju perja, pripremi voća za sušenje, pogrebima, svatovima, uspavlivanju djece i slično. (Prema, Kekez J. i Pandžić, V. 1996.)

⁶³ Kekez, Josip, Pandžić, Vlado, *Hrvatske usmene pjesme i brojilice*, Zagreb, 1996., 7.

⁶⁴ Boko, Josip, *Alkari na kraljevoj svadbi*, Split, 1922., 40.

Demokratija, glavni organ Demokratske stranke.⁶⁵ Protivljenja nisu rezultirala nikakvim opasnim eskalacijama, a alkari su među mnogim Beograđanima i tamošnjim stranim medijima bili prihvaćani s oduševljenjem i divljenjem. Osim samog alkarskog umijeća, alkari su zbog svoje naglašene slikovitosti narodne nošnje ostavljali blistav dojam. „S nošnjama je usko povezana i gospodstvenost Sinjana. Beograđani su se u nekoliko navrata uvjerali baš u ljepotu narodne nošnje prilikom alkarskog gostovanja u njihovom gradu.“⁶⁶

Svojim odlaskom u Beograd alkari su pronijeli svoj identitet i odraz njihova zavičaja, što se osobito odražavalo preko njihovih narodnih nošnji, koje su svojom posebnosti i očuvanošću dodatno očaravale strani svijet.⁶⁷ „Koliko su Sinjani i Cetinjani smatrali Alku svojom, narodnom, igrom, pokazuje i to što su, unatoč ratovima i svakojakim pustošenjima, uspjeli sačuvati većinu starih odora, nošnja, opreme i naoružanja, i to osobnom brigom pojedinaca, bez ikakve tadašnje državne institucije koja bi se brinula za tu dragocjenu baštinu.“⁶⁸ Uporni novinari opsjedali su alkare od čijih se pitanja i kamera nisu mogli obraniti kao što im je to uspjelo protiv Osmanlija 1715. „Od novinara i fotoreportera nisu se mogli ni skriti. Gdje god bi pobjegli, piše Josip Boko: 'novinar te nadje i nikad kraj s pitanjima. Do njega odmah napravlja fotograf aparat, te molim Vas ovako, molim onako, ne daju ni časka mira'. Naročito su bili uporni francuski i rumunjski novinari koji su 'samo vrebali na naše narodne nošnje da ih slikaju za svoje ilustracije'. Alkarima ni kinematografi nisu davali mira. Bilo ih je svugdje: 'ako si na konju, pred tobom je, jesi li sjahao, eto ga opet, trče pred momke, mole, da ih slikaju, branit ih se ne možeš'.“⁶⁹

Na pomalo intrigantan način tadašnje novine izvješćuju o alkarima kao o glavnim zvijezdama na kraljevskom vjenčanju. Sinjska alka privlači filmske snimatelje od prve pojave filma. „Ipak, tek ustaljivanjem kinematografskih djelatnosti na našem prostoru Sinjska alka postaje dio tada najpopularnije filmske forme – filmskih žurnala. U doba bez televizije, vijesti iz zemlje i svijeta stizale su do ljudi radijem, novinama i filmskim

⁶⁵ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 206.

⁶⁶ Pekić, Miljenko, *Alkari u Beogradu 1921. i 1922. godine*, Sinj, 2018., 565.

⁶⁷ Prilog Fotografija 1. i 2. alkar i alkarski momak

⁶⁸ Ljubičić, Boris, *Alka*, Sinj, 2001., 22.

⁶⁹ Pekić, *Alkari u Beogradu 1921. i 1922. godine*, 566.

žurnalima koji su se prikazivali u kinu prije glavnog filma. Već od početka dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, kada *Fox Movietone News* snima alkarske svečanosti, domaći filmski žurnali u stopu slijede strane kolege. Tako *Zvono žurnal* kinematografskog pionira Franje Ledića te *Zora žurnal* (s Oktavijanom Miletićem kao suradnikom) u Kraljevini Jugoslaviji, zatim *Hrvatska u rieči i slici* i *Hrvatski slikopisni tjednik* u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj te *Filmski pregled* i *Filmske novosti* u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji često svoje kamere okreću prema Sinju i alkarima.⁷⁰

Zanimljivo je da je 1927. godine uprava Viteškog alkarskog društva planirala organizirati tromjesečnu turneju Alke u Sjedinjenim Američkim Državama. „Alka se trebala trčati po nekoliko puta u više američkih gradova, međutim zbog slabog interesa domaćina i pretpostavljane financijske neisplativosti, nikad nije došlo do realizacije toga projekta.“⁷¹

2.2. Utjecaj političkih zbivanja na Alku i na život u Sinju

U centraliziranoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca Sinj je kao i ostali hrvatski krajevi bio u teškom položaju. Nezadovoljstvo teškim ekonomskim stanjem i velikosrpskom prevlašću rezultiralo je brojnim antirežimskim prosvjedima diljem zemlje. „Na politički život Hrvatske najviše je utjecao zločin u beogradskoj Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928., atentat na predvodnika hrvatskog nacionalnog pokreta Stjepana Radića i hrvatske zastupnike, kao i uvođenje tzv. Šestosiječanjske diktature 1929. godine. Tada je, sukladno programu nacionalnog unitarizma, zabranjen i rad nacionalno usmjerenih političkih stranaka. Između ostalih, djelatnost obustavlja Hrvatska pučka stranka, koja je imala dosta pristaša u Sinjskoj krajini.“⁷²

Stjepan Radić umro je od posljedica ranjavanja 8. kolovoza, a kako se to dogodilo u vrijeme konačnih priprema za Alku, Viteško alkarsko društvo donijelo je odluku da se zbog narodne žalosti odgodi trčanje Alke na neko vrijeme. Organiziran je i

⁷⁰ Rafaelić, Daniel, *Sinjska alka i film*, Sinj, 2018., 671.

⁷¹ Žižić, Jakov, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, Zagreb, 2018., 80.

⁷² Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 112.

odlazak određenih alkara na sprovod u Zagreb čime se simbolično izrazio osjećaj žaljenja i od strane puka Sinja i čitave njegove okolice. Te godine Alka se trčala 19. kolovoza uz redukciju glazbenog i koncertnog dijela programa. Ubojstvom Stjepana Radića pomračilo se dugo priželjkivano sunce *Jugoslavenstva* i *Slobode* o kojem je strastveno pisao Josip Boko. „Hrvatski kulturni radnici i hrvatska kulturna društva u zajedničkoj izjavi od 5. srpnja 1928. godine naglasili su da je hrvatski narod 'stvarao i stvorio ideologiju i etičku bazu narodnom jedinstvu Južnih Slavena', ali su 'bizantski mentalitet i orijentalne metode podvaljivanja i hegemonističkog izrabljivanja onemogućile ... harmonički razvoj naših ideala'. Atentat je 'etički ... onemogućio svaku kulturnu suradnju sljedbenika zapadne kulture s onima, u čijoj je sredini niknuo ovaj užasni zločin'. Stoga se hrvatski prosvjetni radnici 'odlučuju ... vratiti ... svomu narodu i u skladu s evropskim pojmovima kulture i civilizacije svoju staru slavensku etičku kulturu čuvati i razvijati samostalno' (Škorjač 1928b:159).“⁷³

Tako su se zaoštravali odnosi u državi, a svakodnevni politički konflikti u Sinju bili su ogledalo općenitog stanja na državnoj razini preslikanog na malu zajednicu. „Jedinstveno jugoslavenstvo ime trebalo je zamijeniti *plemenska* imena, pa je u jesen 1929. promijenjeno ime države u Kraljevinu Jugoslaviju. Unatoč proklamiranoj jedinstvenosti svih *Jugoslavena*, u praski je i dalje zadržana dotadašnja srpska dominacija. To se ogledalo i u uporabi nacionalnog imena i nacionalnih simbola. Hrvatsko ime i nacionalne simbole režim je potisnuo, a njihova je javna uporaba kažnjavana. Svi naknadni postupci vlasti bili su upereni ka održavanju postojećeg stanja, što je u konačnici rezultiralo hrvatskim otporom i jačanju težnji ka vlastitoj samostalnosti.“⁷⁴ Iako je turbulentan politički period potresao društveni život u Sinju, od tridesetih godina nadalje, nastavio se pozitivan trend rasta popularnosti Alke, a tomu je pridonijela sve veća pažnja stranih i domaćih novina koje su pisale o alkarskim događanjima.

Od tadašnjih tiskovina ističe se putopis Melvilla Chartera pod naslovom *Dalmatian Days* koji je u siječnju 1928. godine objavio svjetski časopis *The National*

⁷³ Ceribašić, Naila, *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*, Zagreb, 2003., 23. - 24.

⁷⁴ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 209. - 210.

Geographic Magazine. Charter je posjetio Sinj, a prilog o Alki ukrasio je i nenadmašnim fotografijama.

Fotografija 3: Dalmatinski plemić i seljak sa seoskom idilom u pozadini

Dalmatian nobleman and peasant against a background of rural serenity
(preuzeto: 7. 5. 2020.)

Iz tridesetih godina prošloga stoljeća sačuvan je jedan od najstarijih poznatih filmskih zapisa o Alki koji je dio dokumentarca *Knightly Games of Old* u prijevodu *Stare viteške igre*.⁷⁵ Prilikom istraživanja teme primijetio sam da se podatci o datiranju najstarijih filmskih zapisa značajno razlikuju. Primjerice, navedeni zapis prema *Youtube* kanalu *VisitSinj* datiran je u 1931., što je najvjerojatnije točno, dok je u knjizi *Leksikon Sinjske alke* isti filmski zapis datiran u 1921. godinu, što je netočno, jer je na snimci

⁷⁵ Vidi <https://www.youtube.com/watch?v=fDZD6r0CSrA>

vidljiv alajčauš Marko Buljan koji 1921. godine nije bio alajčauš. Shodno tomu, podatci osciliraju, a budući da je tako, svaki istraživač Alke mora pripaziti na kronologiju želi li točne i precizne podatke, osobito ako ih zapisuje i prenosi dalje.

2.3. Populariziranje Alke tridesetih godina

Zbog rastućeg interesa javnosti i porasta tiskovina o Alki, javnost se sve više upoznavała s alkarskim nadmetanjima, radom Viteškog alkarskog društva te samom ishodištu Alke. Time se potakao i ostvario sve brojniji dolazak stranih turista koji su nazočili svečanostima, a osim toga Alka je 1935. godine, bila pozvana na Međunarodni festival narodnih igara u Londonu, ali s obzirom da je organizator zahtijevao od sudionika da svoju točku odrade u par minuta, odlazak se nije realizirao jer jednostavno nije bilo moguće udovoljiti takvom zahtjevu da se Alka otrči u tako kratkom vremenskom ograničenju.

Jedna od zanimljivosti međuratnog razdoblja iz alkarske povijesti je Alka održana 20. kolovoza 1932. godine. Naime, zabilježena je kao Alka s najvećim brojem postignutih punata. Alkari Lucijan Lovrić i Nikola Jelinčić imali su nakon tri trke isti broj punata, a pripetavanje je potrajalo sve do petog puta nakon kojeg je slavodobitnik postao Jelinčić sa osvojenih šesnaest punata. Navedeno nadmetanje te godine opjevao je Šimun Malbaša.

„Petog puta kada proletiše,
Po dva boda svaki uhvatiše,
Šestog puta zanimljivo biše,
Jer obadva srjedu pogodiše;
Sedmog puta kada protrčaše,
Po dva boda opeta imaše:
Osmog puta noć se uhvatila
Teško se je Alka i vidila,
Al Jelinčić oka orlovskoga
Uzjašio na konja drugoga,

Jer mu se je Zorka izmorila;
Sedam puta u trci mu je bila!
Kad poleti, mati te rodila,
Crna zemlja zatresla se bila,
Sablja zveči a pusat žubori,
Koplje zuči, ko da mu govori:
Više tebi ne treba trčati,
Pobjedu ćeš sad izvojevati.
Zbilja koplje prorok mu je bio
Tog je puta pobjedu odnio,
Jer je i tad Alku natakao
Dok je Lovrić kod mete čekao.
Kad je Lovrić zadnjom poletio.
Sa svih strana mrak se uhvatio,
Koplje skliznu ništa ne uhvati,
A već glazba stade udarati.
Prangije se na „Gradu“ javiše
I večernja zvona zaslaviše,
Znak pobjede to je vilo, bio
Zatim vodja govor otvorio:
Slavnu povijest Alke prikazao
I navale turske spominjao.
Klica Kralju, klica Domovini,
Ocrtao borbe po Cetini.
Kad glazbari himnu otsviraše
Gledaoci razlazit se staše,
A alkari pobjednika prate
Sve do stana, pak se natrag vrate
Po prastarom svome običaju
Da gospodski skupa večeraju:

Ja sve guslar pomljivo gledao
Pa vitešku igru opjevao.“⁷⁶

2.4. Atentat 1934. i neredi na Sinjskoj alki 1935. godine

Stanje u zemlji nije se poboljšavalo, a vrhunac krize dogodio se u Marseilleu 9. listopada 1934. godine gdje je izvršen atentat na kralja Aleksandra Karađorđevića. Napad na kralja izvršili su ustaše i makedonski ekstremni nacionalisti. „Nakon ubojstva kralja Aleksandra, na prijestolje je stupio njegov najstariji sin Petar Karađorđević, ali kako je Petar bio maloljetan, imenovano je namjesništvo na čijem je čelu bio knez Pavle Karađorđević. Država je na razne načine izražavala žalost za kraljem, a na pogrebu kralja u Beogradu bili su prisutni i članovi izaslanstva Viteškog alkarskog društva.“⁷⁷ Nakon atentata nije bilo promjene u srpskoj politici prema Hrvatima, a sinjski je puk svoje nezadovoljstvo izrazio na Alki 1935. godine.

Tijekom nereda koji je rezultirao sukobom prosvjednika i žandara bilo je više ozlijeđenih, a jedna je osoba poginula. „U vezi s neredima do kojih je došlo na Sinjskoj alci u kolovozu 1935. moglo bi se zaključiti da je manje važno tko je konkretno bio odgovoran za njihovo izbijanje, kao i za žrtve do kojih je tom prilikom došlo. Takvi su incidenti ionako imali dublje uzroke, koji su ležali u unutarnjoj političkoj nestabilnosti Kraljevine Jugoslavije i neriješenim međunacionalnim odnosima.“⁷⁸ Ubojstvo kralja nije ispunilo ustaška očekivanja o raspadu države, a posljednja alkarska nadmetanja su, unatoč svemu, održana u čast malodobnog novog kralja. Viteško alkarsko društvo nije propuštalo priliku izraziti zasluge kralja Aleksandra u životu jugoslavenskih naroda, a u tom ozračju dočekan je i raspad Kraljevine, bijeg mladog kralja u inozemstvo i početak Drugoga svjetskog rata. U međuvremenu, dok je država zapadala u sve težu krizu, alkarska priča iz malenog grada Sinja još se više širila izvan lokalnih i regionalnih okvira. Naime, posebna pozornost koja se posvećivala promidžbi Alke urodila je

⁷⁶ Malbaša, Šimun, *Sinjska alka, pjesma o igri Alke i junaštvu sinjskih vitezova (sa slikama)*, Sinj, 1932., str. 30.-31.

⁷⁷ Mandac, *Povijest Sinjske alke (1715. – 2017.)*, 23.

⁷⁸ Barić, Nikica, *Neredi na Sinjskoj alci 1935. godine*, Zagreb, 2006., 953.

značajnim plodovima, pa su tako tridesetih godina dvadesetog stoljeća o Alki dodatno informirani i brojni Amerikanci. „Da se ovom posljednjem pristupalo s velikom ozbiljnošću dokaz je i kratka vijest iz *Jadranskog dnevnika* od 13. ožujka 1935., o tome kako je u zadnjem broju poznatog američkog časopisa *Travel*⁷⁹ izašao *odlično napisan članak o Sinjskoj alci* iz pera gospođe Ethel Chamberlain Porter. Također se donosi kako je sam članak na uvodnom mjestu i kako je ilustriran sa *više uspjelih fotografija naše zagorske Dalmacije: Vrlike i Sinja, narodne nošnje, alkarskih momaka, vojvode i alajčauša i zagorskih tipova*. Istaknuto je kako se u članku iznosi *istorijat Alke i sam opis igre*, a sve je upotpunjeno fotografijom na kojoj je *zahvaćen momenat same igre*.“⁸⁰ Osim toga, u broju od 25. siječnja 1935. godine američki dnevni list *Sarasota Herald Tribune* iz grada Sarasote piše o tome kako je spomenuta gospođa Porter, povremena stanovnica Sarasote, u časopisu *Travel* objavila zapažen članak *The knights od Dalmatia*, u prijevodu naslovljen *Vitezovi Dalmacije*. „Ističe se kako članak zauzima uvodno mjesto u časopisu te je obogaćen brojnim fotografijama koje je snimio njezin sin. Sam članak je nastao kao rezultat šireg putovanja Europom gospođe Porter, njezina supruga i dvojice sinova i njihova dužeg boravaka u Dalmaciji u ljeto 1934. Obitelj Porter u kolovozu 1934. posjetila je Sinj 'slavenski grad s oko 3000 stanovnika' koji je svake godine pozornica za održavanje viteškog turnira Alka kojim se slavi 'velika pobjeda nad Turcima koja je Sinj zauvijek učinila slavnim'. Dalje se još prenosi kako se u članku Alku naziva 'jednim od najveličanstvenijih prikaza viteštva u Europi.'“⁸¹ U tom razdoblju, dok svijet još nije postao *globalno selo*, Alka je svoju promociju realizirala putem raznih poznatih časopisa, što nije rezultat slučajnosti, nego tadašnjeg uspješno odrađenog marketinga.

„Na parlamentarnim izborima 1935. i 1938. u Sinju je većinu glasova dobila lista Udružene oporbe na čelu s Vlatkom Mačekom, političkim nasljednikom Stjepana Radića i vođom Hrvatske seljačke stranke. Tridesetih godina XX. stoljeća jačaju socijalističke i komunističke ideje čiji zagovaratelji kao Stranka radnog naroda pobjeđuju na općinskim izborima u Sinju 1940. To je vrijeme Banovine Hrvatske, nastale u okviru Kraljevine

⁷⁹ *Travel* je bio američki turistički časopis koji je izlazio od 1901. godine, a nakladom je pokrивao čitave Sjedinjene Američke Države. (Prema Žižić, 2018.).

⁸⁰ <http://arhiva.ferata.hr teme/8320-travel-o-alki>

⁸¹ Žižić, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, 105.

Jugoslavije 26. kolovoza 1939. sporazumom Cvetković – Maček.⁸² Uoči samog Drugoga svjetskog rata, kao i u njegovim prvim godinama, tiskani mediji pišu izvješća o sve izraženijem hrvatskom ozračju na alkarskim nadmetanjima. Hrvatske zastave resile su alkarsko trkalište, a povraćeni su i neki stari običaji poput održavanja svete mise na tvrđavi. Nakon turbulentnih događanja 1935. godine, alkarske čete predvodi Marko Buljan koji je naslijedio Vicka Grabovca. „Buljanovo upravljanje Viteškim Alkarskim Društvom obilježeno je unutar društvenim sukobom projugoslavenskih i prohrvatskih članova. Osim toga, nakon hrvatskog nezadovoljstva velikosrpskim kraljevskim režimom izraženog na alkarskom natjecanju 1935. postojala je i realna opasnost otkazivanja trčanja Alke, jer je kod vlasti postojala sumnja u ponavljanje *incidenta* iz 1935. godine.“⁸³ Zbog incidenta, uprava Viteškog alkarskog društva morala je vojnim vlastima pismenim putem garantirati sigurnost na nadmetanjima te njihovu besprijekornu realizaciju.

Na općinskim izborima u Sinju 1940. godine pobjedu je odnijela komunistička stranka, Stranka radnog naroda koju je predvodio alkar Vice Buljan, brat alkarskog vojvode Marka Buljana. Vice Buljan tako je postao načelnikom takozvane *sinjske crvene općine*, jedne od prvih općina s većinskim komunističkim vijećem u Kraljevini Jugoslaviji. Međutim, Banska vlast ubrzo je razriješila prvu komunističku upravu i postavila privremenu, samo dva mjeseca uoči početka Drugoga svjetskog rata. Stoga je sredinom veljače 1941. održan veliki prosvjed u Sinju. „Sinjska *crvena općina* i njezini čelni ljudi ostvarili su značajan utjecaj među većim dijelom sinjskog građanstva, što će biti vidljivo tijekom godina rata: veći dio sinjskih građana podržavao je partizanski pokret kojemu je jedan od vođa bio Vice Buljan, a vrlo velik broj stanovnika sela cetinskog kraja čvrsto je stajao na strani NDH.“⁸⁴

⁸² Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 113. - 114.

⁸³ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 236.

⁸⁴ Marković, Stjepan, *Cetinska krajina u NDH*, Zagreb, 2016., 17.

3. Drugi svjetski rat

Godine 1940. Alka je redovito održana, a tijekom Drugoga svjetskog rata, od 1941. do 1943. nisu se odigrala alkarska nadmetanja. Organiziranje alkarskih priprema i same Alke 1941. godine poremetile su prve akcije partizana u Cetinskoj krajini. U Drugom svjetskom ratu došlo je do sloma Kraljevine Jugoslavije i proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, 10. travnja 1941. godine. „U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj Sinj je pripadao Velikoj župi Cetini sa središtem u Omišu. Međutim, uslijedila je talijanska okupacija. Naime, nakon Rimskih ugovora 18. svibnja 1941., granica NDH bila je ispod samoga Klisa, ali su jake talijanske postrojbe bile smještene u Sinju, Trilju i Vrlici. Talijani su Sinj opasali žicom i bunkerima, a Sinjsku tvrđavu pretvorili u svoje uporište pri čemu su stradali ostatci drevnih zidina. Nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943., Sinj su sutradan zaposjeli Nijemci, a od 25. listopada 1944. grad je u rukama partizana.“⁸⁵

Ratno stanje uzrokovalo je velike ljudske i materijalne gubitke, a ugrozilo je i alkarsko blago i arhive. Talijanski okupatori tražili su predaju alkarske imovine od Viteškog alkarskog društva, ali i one imovine koju su privatno čuvali pojedine alkarske obitelji. Imovinu je zahtijevao i Ustaški Stan koji je 28. svibnja 1941. naložio predaju cjelokupne imovine, arhiva i preostalog inventara. U novonastalim prilikama Marko Buljan razriješen je dužnosti alkarskoga vođe u srpnju 1941., a povjerenikom Društva imenovan je Ante Dadić. Novoimenovani je dobio zadatak da brine o nepokretnoj i pokretnoj imovini Društva, a u sklopu novog državnog ustroja trebao je i provesti reorganizaciju kako bi sve bilo prožeto hrvatskim duhom. Nedugo nakon izvršenja primopredaje čitavog alkarskog inventara, postavilo se pitanje gdje uskladištiti alkarski inventar. Dilema je riješena dogovorom da se inventar pohrani u franjevački samostan gdje se čuvala sve do završetka rata. „Pored alkarskog natjecanja, sjajna i bogata opremljenost svih sudionika u alkarskoj povorci jedan je od najljepših dijelova alkarskih

⁸⁵ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 117.

svečanosti. U toj opremljenosti ostvaren je sretan spoj blistave nošnje i ratničke odore, oružja i opreme starih vitezova i bogate narodne nošnje i oružja cetinskih seljaka.“⁸⁶

Oprema alkara i alkarskih momaka sastoji se od više predmeta, a to su odore, oružja, opreme i ukrasi. Od opremljenosti se osobito ističe staro oružje koje obuhvaća koplja, sablje, puške, noževe, kubure, buzdovane i štit. Starinsko oružje rječito govori o načinu i sredstvima borbe starih branitelja grada. Svojevremeno su i prijašnje vlasti nerijetko otuđivale naoružanje zbog sigurnosnih razloga, osobito u doba austrijske uprave kada se zahtijevala i posebna dozvola za nošenje trofejnog naoružanja, čak i tijekom samog trčanja Alke. Talijanski fašisti više su puta zahtijevali ustupanje dijela imovine, a franjevci i uprava Društva odlučno su odbijali svaki njihov zahtjev. Talijanski okupatori nisu dozvolili trčanje Alke jer je Alka za njih predstavljala hrvatsku vitešku tradiciju.

3.1. Ustaški promotori

Iako se Alka nije trčala, Viteško alkarsko društvo bilo je i dalje aktivno, što se odražavalo u različitim prigodama. Naime, alkari i alkarski momci već su nakon godinu dana postojanja Nezavisne Države Hrvatske odradili promocijsku ulogu za novu državu. Prva obljetnica postojanja NDH obilježena je svečanostima u glavnom gradu Zagrebu, gdje je 10. travnja 1942. prodefilirala i alkarska povorka.⁸⁷ Osim pojave alkara tada su u mnogim dnevnim i tjednim glasilima doneseni prilozi o povijesti Sinja, Alke i Gospina svetišta. „Isti su motivi korišteni u brojnim stručnim i popularnim izdanjima na stranim jezicima, nastojeći kroz povijest Alke prikazati i kulturni doprinos hrvatskog čovjeka sveopćoj europskoj uljudbi.“⁸⁸

Tijekom postojanja Nezavisne Države Hrvatske alkarski izaslanici bili su prisutni na obilježavanju svih značajnijih događanja u državi. Na prvoj je obljetnici alkarsko izaslanstvo primio i poglavnik Ante Pavelić. Alkari su tada koristili konje zagrebačke policije, a nakon tri dana vratili su se u Sinj. Boravak alkarskog izaslanstva zabilježen je

⁸⁶ Jurić, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, 196.

⁸⁷ Usp. Marković, Stjepan, *Cetinska krajina u NDH*, Zagreb, 2016., 106.

⁸⁸ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 2015., 243.

u filmu *Slavlje slobode*. Na promidžbenom plakatu filma, prikazan je alkar na trgu svetog Marka, a postoje i snimke alkara u boji dok su predvodili veliku slavljeničku skupinu. „Ambicije Hrvatskog slikopisa, tvrtke koja je proizvela film, za *Slavlje slobode* očito su bile velike, budući da je film imao vlastiti dizajnirani plakat. Uz to, pronađene su i dvije serije snimaka slične onima u filmu koje su, međutim, snimljene u boji. Kadrovi, snimani iz drugih kutova od onih u *Slavlju slobode*, sastoje se od uvodnog mimohoda pred Poglavnikom u kojem se posebno ističu sinjski alkari u koloru. Jesu li ove snimke trebale biti posebna 'poslastica' unutar crno bijelog *Slavlja slobode* ili je postojala inicijalna ideja da se čitav film snimi u boji – sada je nemoguće reći. Bez sumnje se radilo o AGFA filmskoj vrpici koja je svojim igranim filmovima u boji, poput *Zlatnog grada* i *Münchusena* tada oduševljavala publiku diljem osovinske Europe.“⁸⁹

Tadašnje aktivnosti Viteškog alkarskog društva bile su različite, a Ante Dadić kao predsjednik upućivao je, između ostalog, i molbe puka sinjske krajine. Molbe su često bile egzistencijalnog karaktera, odnosno vapaj za pomoć u teškim ratnim uvjetima kao što su, primjerice, molba o dokinuću zakona o ukinuću više gimnazije u Sinju ili molba za hranu, a kao i nekoć, kadilo se vlasti u svrhu dobivanja koristi. „'Ovo Viteško Alkarsko Društvo uvijek je bilo za ovu našu dragu Nezavisnu Državu Hrvatsku. Danas su članovi ovog društva seljaci, koji su uneli novi duh u društvo i vjerni su do groba svojoj Hrvatskoj i Poglavniku.' Povjerenik napominje da su novi članovi 'ovog preporodjenog društva prožeti ustaštvom [...]'.“⁹⁰

3.2. Jedina ratna alka

U Sinju je 10. travnja 1943. obilježena druga obljetnica postojanja Nezavisne Države Hrvatske. Povodom toga održan je niz aktivnosti, a osim obljetnica uspostave NDH, brojne su bile i druge komemoracije na kojima su sudjelovali alkari i alkarski momci. Između ostalih proslava, specifična je bila proslava Antunova koje se održavala na datum 13. lipnja. „Iako nije državni blagdan, Antunovo se uz prigodne svečanosti

⁸⁹ Rafaelić, Daniel, *Sinjska alka i film*, Sinj, 2018., 672.

⁹⁰ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 93.

redovno obilježavalo u NDH. Osim u slavu Sv. Ante, Antunovo je slavilo imendan Ante Pavelića i Antuna Radića.⁹¹ Tako je uz brojnu prisutnost građana, svečanost uveličavala i alkarska nazočnost, limena glazba te njemački zapovjednici zajedno s postrojbama NDH.

Nakon što je Italija kapitulirala 8. rujna 1943., u Sinj su ušle njemačke trupe koje su do kraja rata nastavile žestoke okršaje s partizanskim četama. Iako su njemačke vojne vlasti bile skeptične prema novoj sredini, ipak su odobrili alkarsko nadmetanje pa je tako 20. kolovoza 1944. godine održana prva, ali i jedina Alka u Drugom svjetskom ratu. „Izvještavajući o tom događaju, splitsko *Novo doba* objasnilo je da natjecanje prethodne tri godine nije održano zbog protivljenja talijanske vojske.“⁹² U jeku rata Antu Dadića zarobili su partizani, a novi vršitelj alkarskih dužnosti postao je ustaški logornik Mirko Bilobrk. Ubrzo nakon toga započele su pripreme za alkarsko nadmetanje, a uoči same Alke saveznički zrakoplovi bombardirali su grad. Unatoč tomu, Alka se ipak otrčala. Svoja sjećanja s te ratne Alke opisao je tadašnji sudionik Bože Vučković. „Godine 1944 [...] bili su Nijemci, koji se nijesu pačali u mnoge mjesne i narodne običaje, onda je uprava odlučila da se radi povijesti odigra alka u kolovozu 1944, što je i učinjeno. Dana, kad se alka imala trčati, engleski su avioni pred sami nastup (prije nastupa 30 – 50 minuta) bombardirali Sinj i alkarsko trkalište. Sinjani su toga dana većim dijelom iz mjesta evakuirali, kao da su znali za bombardiranje i pobjegli iz Sinja, dok su sinjski alkari, na čelu kojih su bili vojvoda Mirko Bilobrk, barjaktar Bože Vučković i alajčauš Frano Žanko, nastupili u određen sat (oko 15h) i odigrali alku. Dobitnik je alke bio Tomašević Josip p. Lovre iz Brnaza, a dobitnik čoje bio je Filipović-Grčić Stipan p. Ivana iz Podvaroša. Vojvoda Bilobrk bio je ustaški logornik, dok su svi ostali tadašnji alkari bili su gotovo svi domobrani [podvučeno u izvorniku].“⁹³

Nakon održane Alke upućena je obavijest poglavniku Anti Paveliću o uspješnom održavanju Alke i uručanju njegovih darova pobjedniku alkarskog nadmetanja. „Kuriozitet je što je slavodobitnik te 'ustaške alke' 1944. bio isti onaj Josip Tomašević, alkar koji je pobijedio i na Alki koja se održala 1922. u povodu svadbe kralja

⁹¹ Marković, Stjepan, *Cetinska krajina u NDH*, Zagreb, 2016., 420.

⁹² Barić, Nikica, *Ustaše na Jadranu*, Zagreb, 2012., 697.

⁹³ Usp. Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 102.

Aleksandra.⁹⁴ Alku su tada sa osobitom znatiželjom i zanimanjem pratili predstavnici njemačke vojske, a uz njih su prisustvovali i brojni državni službenici Nezavisne Države Hrvatske. „Kada je donesena odluka da se Alka prvi put održi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, nisu svi alkari s oduševljenjem primili tu vijest. Mnogi su se pokušali izvući izgovarajući se godinama, starošću ili bolešću.“⁹⁵

Postoji još sličnih sjećanja o ratnoj Alki 1944., a ona su slična navedenima. Sjećanja su prepričana sinjskom novinaru Nedjeljku Musulinu koji je 1991. godine prvi počeo pisati o jednoj Alki iz doba NDH koja je do tada bila nepoznata široj javnosti. „O razlozima održavanja Alke 1944. godine i o tome tko je zapovjedio njezino održavanje pojavile su se različite tvrdnje. Navodno je odigravanje Alke zapovjedio pukovnik Jakov Potočnik. Prema istim tvrdnjama alkari nisu bili voljni trčati Alku iz straha od mogućeg novog angloameričkog bombardiranja Sinja. Međutim Potočnik ih je na to natjerao. Odbiju li sudjelovati, alkarima je pokazao prstom prema Ruduši⁹⁶ što je značilo pogubljenje.“⁹⁷ Dva mjeseca nakon što se odigrala jedina ratna Alka, u Sinj je ušla partizanska vojska. Uspostavom nove komunističke vlasti došlo je do kompletne reorganizacije Viteškog alkarskog društva.

3.3. Partizani u Sinju

Nove civilne i vojne vlasti započele su organizirati prvu poslijeratnu Alku, a osim promjene članstva uprave, promijenjen je i naziv Viteškog alkarskog društva u Narodno alkarsko društvo. Preustrojem Društva uvedene su određene odredbe kojih nije bilo u prijašnjim vremenima. „Iako je potenciran općenarodni duh Alke, Društvo se ipak ograničilo na one članove koji su tijekom Drugoga svjetskog rata bili pripadnici partizanskog pokreta i kao takvima je dana prednost. S druge strane, onim alkarima koji

⁹⁴ <https://www.vecernji.hr/premium/sto-su-nam-o-proslosti-zatajili-sinjski-alkari-986558>

⁹⁵ Perić, Vito, *Alka u NDH*, Jutarnji list, 6. studenoga 2005., 15.

⁹⁶ Ruduša je predio pored Sinja u kojem su 1941. godine streljani pripadnici Prvog splitskog partizanskog odreda. (Prema Perić, V. 2005.).

⁹⁷ Marković, Stjepan, *Cetinska krajina u NDH*, Zagreb, 2016., 441.

nisu bili aktivni borci na bojišnici oduzeto je pravo sudjelovanja na alkarskim natjecanjima.“⁹⁸ Prednost partizanskim prvorcima najbolje dočarava sljedeća izjava.

*„Mi hoćemo da u našem društvu budu samo
oni drugovi, koji su 4 godine kroz krvavu bor-
bu nosili alkarski duh u našim jedinicama i
kao takovi imaju prednost u našem društvu.*

Peko Bogdan, 1945.“⁹⁹

Završetkom rata nova je vlast nastojala revitalizirati zemlju. Poslijeratna obnova i izgradnja bila je važna zbog privrede, ali i ne samo toga, već i zbog oblikovanja čovjeka prema socijalističkoj zbilji. Država je trebala djelovati odgojno i agitacijski tako što bi se na taj način radnika usmjerilo doktrini socijalizma. Populariziranjem komunističke ideologije nastojali su se zazidati temelji socijalističkog mentaliteta koji je bio neophodna karika u novoj državi. Tako je i Alka dobila novu simboliku, a o tome svjedoči literatura iz Jugoslavije. „Alka nije samo simbol nezaboravne i slavne pobjede nad Turcima 1715. godine, nego je ujedno i simbol ustanka i narodnooslobodilačke borbe 1941. do 1945. koju je započeo i dovršio i narod Cetinske krajine protiv fašističkih zavojevača i porobljivača.“¹⁰⁰

Uspostavljanjem komunističke vlasti trebalo je stvoriti čovjeka koji se može prilagoditi duhu vremena. Tijekom izgradnje i obnove kovali su se novi ljudi koji bi stekli novi pojam o radu, kolektivu, solidarnosti i odgovornosti, što je bio jedan od bitnih elementa razvoja svijesti koja je postepeno stvarala socijalističkog čovjeka. „Učinjene su određene izmjene u dokumentima Društva, na grb je uz godinu 1715. dodana godina 1941. sa zvijezdom petokrakom. I zastava Društva je izmijenjena, umjesto lika Gospe Sinjske unešeni su komunistički simboli te natpis 'Smrt fašizmu – sloboda narodu' i nadnevak 14. kolovoza 1941., dan koji su komunisti odredili kao početak partizanskog ustanka u Dalmaciji.“¹⁰¹

⁹⁸ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 269.

⁹⁹ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 106.

¹⁰⁰ Perić, Marinko, *Sinj i Cetinska krajina u borbi za slobodu*, Sinj, 1974., 196.

¹⁰¹ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 112.

Nova ideologija izbacila je određene tradicionalne komponente, a u novom poretku nijedan sudionik u Alki nije javno mogao biti vjernik ili na bilo kakav način biti povezan s nekom vjerskom zajednicom. „Na primjer, da bi se nekog isključilo iz Alke dovoljno je bilo dokazati da mu je dijete, bilo gdje i bilo kada (potajno ili javno) kršteno. Ne samo to. Kada alkar umre, onda mu na sprovodu posljednju počast iskažu nekoliko alkara i alkarskih momaka u odgovarajućim svečanim odorama. Poslije je zabranjeno odavanje takve počasti onim alkarima koji su imali crkveni sprovod.“¹⁰² Takvu vrstu zabrane potvrđuju mnogi tadašnji svjedoci, a jedina iznimka ipak se dogodila na sprovodu alajčauša Frane Bareze Šore, o čemu detaljnije u nastavku. Opet je promijenjen i datum trčanja Alke pa je novom odredbom određeno da se otrči prve nedjelje u kolovozu jer se time simbolički vodila povezanost da je kolovoz mjesec obrane Sinja 1715., ali ujedno i mjesec ustanka naroda Dalmacije protiv fašizma, 10. kolovoza 1941. godine.

¹⁰² Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 270.

4. Alka u komunističkoj Jugoslaviji

Prva Alka u komunističkoj Jugoslaviji održala se 19. kolovoza 1945. godine, a na natjecanju su prisustvovali visoki vojni i civilni predstavnici vlasti. Poseban izaslanik Josipa Broza Tita bio je general Koča Popović. Po završetku natjecanja, vojvoda je istaknuo novu dimenziju Alke. „Vođa/vojvoda Bogdan održao je govor u kojem je naglasio kako je Alka 'obnovljena u onom pravom narodnom i borbenom duhu s kojim ju je osnovao narod Cetinske krajine: u duhu gajenja junačkih ustaničkih i borbenih narodnih tradicija, u duhu narodne slobode i bratstva i jedinstva Hrvata i Srba.“¹⁰³

Nedugo nakon te Alke, odnosno već naredne godine, alkarsko nadmetanje organizirano je izvan Sinja. „U Zagrebu se Alka trčala 12. svibnja 1946. u povodu Trećeg kongresa Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ). Natjecanje je održano na stadionu u Maksimiru, a slavodobitnik je postao Bruno Vuletić¹⁰⁴.“¹⁰⁵ Na Alki u Zagrebu nazočili su Josip Broz Tito i Vladimir Nazor, kao i mnogi drugi poznati komunisti. Iste godine je, osim u Zagrebu, održana i redovita Alka u Sinju. „Naredne godine će pokazati kako se Društvo nije ograničilo odredbama novoga Pravilnika, već je nastojalo u duhu vremena unijeti još poneke novine. Napraviti će odmak od partizanskih prvoboraca i nastojati svoje članstvo popuniti zaslužnijima u izgradnji socijalističkog sustava. Taj je sustav počivao na radničkoj klasi, pa će ona vremenom prevladati u izvršujućem članstvu Društva.

Unošenjem ovih novina u 'statut Alkarskog Društva omogućuje se seljacima, radnicima i narodnoj inteligenciji Sinjskog kotara da može učestvovati u tradicionalnim igrama, koje će im dati još više podstreka za rad na izgradnji.“¹⁰⁶ Od 1945. do 1989. godine Alka se odvijala u duhu socijalizma te kađenjem imena Josipa Broza Tita. „Gospodarske smjernice nadahnute sovjetskim uzorom, vodile su industrijalizaciji.

¹⁰³ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 115.

¹⁰⁴ Potrebno je napomenuti da u monografiji *Sinjska alka*, u izdanju Jugoslovenske revije i Viteškog alkarskog društva, ur. Miša Špiljević, Beograd 1987., Bruno Vuletić krivo bilježi podatak navodeći da je Alka u Zagrebu 1946. godine održana u povodu II. kongresa Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije. Isti netočni podatak od navedene knjige preuzeo je i naveo Ivan Kozlica u knjizi *Alka u politici-politika u Alki*.

¹⁰⁵ Žižić, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, 80.

¹⁰⁶ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 274. - 275.

Nacionalizirana i novoosnovana poduzeća bit će temeljena na socijalističkom gospodarskom modelu: Industrijsko-građevno poduzeće *Sadra* (1929.), Drvodjeljsko poduzeće *Naprijed* (1946.), Autoprijevoz – Sinj (1948.), Komunalno poduzeće *Vješić Gora* (1949.), Poljoprivredni kombinat – Sinj (1951.), *Dalmatinka* – predionica i tvornica konca (1951./52.), Vodna zajednica (1954.), Trgovačko poduzeće *Konkurent* (1959.), HE *Peruća* (građena od 1954. do 1958., započela rad 1960.). Od zdravstvenih, športskih, kulturnih i turističkih ustanova nastali su: Dom zdravlja (1953.), Gradski bazen (1953.), KK *Tekstilac* (1955.) iz kojeg je nastao današnji KK *Alkar*, Amatersko kazalište (1956.) koje od 1994. djeluje kao Sinjsko pučko kazalište, Gradski muzej (1957.) od 1963. Muzej Cetinske krajine, Narodno sveučilište (1958.), Niža muzička škola (1958.), danas Osnovna glazbena škola Jakova Gotovca, Turističko društvo – Sinj (1970.) te hotel *Alkar* (1979.).¹⁰⁷

U određenim tadašnjim novitetima evidentan je utjecaj Alke na imena pojedinih društvenih i gospodarskih smjernica po kojima je Sinj također postao prepoznatljiv. Iako je komunistička ideologija Alki oduzela mnoge duhovne i tradicijske vrijednosti, Društvo je ipak zbog dobrog odnosa s vlastima osiguralo brojna materijalna sredstva i prava pomoću kojih se organizacija samog nadmetanja uvelike unaprijedila. „Vojvoda Vuletić puno je učinio za materijalni uzlet Alke. Doveo nam je 1972. godine vojnu ergelu koju je obećao Tito, izborio se da Sinj 1979. godine bude domaćin konjičkog dijela Mediteranskih igara Splita, osigurao realizaciju alkarskih zlatnika i srebrnjaka u povodu 270. sinjske alke, nabavio svilu iz Kine i slonovaču iz Kenije za obnovu alkarskih odora i oružja.“¹⁰⁸ Josip Broz Tito proglašen je počasnim građaninom Sinja 1954., a 1978. godine postao je i počasni alkarski vojvoda.

Jedno od najvećih postignuća glede bliske veze s vlastima je Titovo doživotno pokroviteljstvo alkarskih nadmetanja od 1959. godine. „Te je godine, prema likovnom rješenju akademskog slikara i grafičara Frane Baće, u Zagrebačkoj lijevaonici umjetnina odliven srebrni štit, koji se u ime 'doživotnog pokrovitelja' prijelazno uručivao

¹⁰⁷ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 120. - 121.

¹⁰⁸ <https://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/208434/najstariji-zivuci-alaj-caus-alka-se-odrzala-jer-je-uvijek-bila-miljenica-vlasti>

slavodobitnicima Sinjske alke. Poledina štita bila je rezervirana za upisivanje imena alkara slavodobitnika i njihovih momaka.“¹⁰⁹

4.1. Ideološka pristranost

U šezdesetim godinama 20. stoljeća Alka postaje još popularnija, a 1965. godine prvi put je prikazan prijenos na televiziji. „Nekolicini se kraćih novinskih članaka koji se bave podrijetlom Alke (npr. Belas 1939, Berić 1948) šezdesetih godina pridružuju i radovi koji Alku razmatraju u kontekstu viteških igara općenito (Jurić 1960), a katkad ih potpisuju upravo etnolozi (Kretzenbacher 1966, Kuret 1963, Nikolić 1964a, 1964b). Povod je nekolicini izdanja o Alki bila proslava njezine 250. obljetnice godine 1965. U monografiji 'Sinjska alka: informativni vodič po Cetinskoj krajini' Šime Jurić (1965) uz podatke o samoj Alki (odjeća i oprema sudionika, pravila i tijek igre i sl.) piše i o geografskom smještaju Cetinske krajine te o njezinim gospodarskim i povijesno-političkim prilikama. Iste je godine objavljena i kronika same proslave, a pokrenut je i list 'Alkar'¹¹⁰ koji je povremeno izlazio sve do 1991.“¹¹¹

U publikacijama nastalim u doba komunističke Jugoslavije naglašava se bitka iz 1715. godine, ali prešućuje se uloga Gospe Sinjske u raspletu bitke ili općenito bilo kakav vjerski spomen. Unatoč tome, poveznicu Alke i Gospe očuvali su franjevci koji su uglavnom pisali religiozne radove. „*Nadnaravne uzroke* čudne gužve i zbrke među Turcima, iza koje uslijedi opće bježanje i osipanje njihovih redova' izravno ne spominje ni Šime Jurić na osamdesetak stranica tvrdo ukoričenog *Informativnog vodiča po Cetinskoj krajini*. Oslanjajući se na primarne izvore, prije svega na *Dnevnik opsade Sinja (Giornale del blocco ed assedio della fortezza di Sign)* za koji se smatra da je pisan tijekom ljeta 1715. godine, Jurić pročišćava originalni tekst od vjerskih motiva i

¹⁰⁹ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 277.

¹¹⁰ List *Alkar* uglavnom je iznosio podatke o planovima za nadolazeću Alku, kao i izvještaje s proteklih alkarskih svečanosti. U *Alkaru* se često pisalo o općem stanju Alke, problemima s kojima se viteška Uprava susretala i pisali su se intervjui s aktualnim alkarskim vojvodama. Redoviti prilozi navedenog lista bila su sjećanja na žrtve Cetinske krajine iz Drugog svjetskog rata, a isticala se zastupljenost partizana u alkarskom društvu. Potrebno je spomenuti da se šezdesetih i sedamdesetih nastojalo Alku turistički prezentirati i popularizirati. (Prema Vukušić, A. 2007.).

¹¹¹ Vukušić, Anamarija, *Zapisi o Sinjskoj alki i njihova primjenjivost u etnološkome istraživanju*, Zagreb, 2007., 232.

fokusira se na rekonstrukciju same bitke. 'Ne znamo danas što je izazvalo ovaj nagli preokret u turskoj vojsci', konstatira autor. Kao najizglednije objašnjenje iznenadnog prestanka napada, Jurić ističe samoinicijativno povlačenje turskih pješaka Arnauta iz borbe, izazvano velikim gubicima te ogorčenjem 'što su zapovjednici samo njih tjerali na juriš u očitu smrt, dok je ostala vojska, naročito janjičari, stajala otraga'. Motiv klasne eksploatacije naroda od strane 'nenarodne', odnosno 'odnarođene' janjičarske elite, Jurić proširuje argumentom da je 'i inače moral turske vojske bio dosta slab zbog velike epidemije srdobolje koja je u ovo ljetno doba vladala u Cetini'.

Kao treći mogući razlog 'smetenosti i panike' u turskim redovima, Jurić spominje buku topova i vatru po okolnim brdima, čime su 'manji odredi domaćih krajišnika' stvarali privid da u pomoć pristiže velika vojska.¹¹² Ne samo da velika osmanska vojska nije osvojila Sinj, nego se na dan 15. kolovoza 1715. povukla, štoviše, pobjegla o čemu svjedoči činjenica da su ostavili svoju logistiku, ali i svoje nepokopane mrtve što nije specifično za Osmanlije. Nepoznat je točan razlog osmanlijskog povlačenja, postoje samo pretpostavke, a s obzirom da pretpostavke nisu činjenice, ne možemo sigurno znati objektivne razloge. Stoga, preostaju nam samo svjedoci tadašnjeg vremena.

U dokumentarnom filmu *Čudotvorna Gospa Sinjska* Gabrijel Hrvatinić Jurišić navodi svoj stav o vjerovanju svjedocima i navodi sljedeće: „Mustafa Paša Čelić koji je sve to vodio, on je naredio da se svi vrate u Bosnu. O tomu se puno pisalo. Kako i zašto? Jasno da će vjernici i fratri reći: 'Bog vam je pomogao.' Jasno da su mnogi ateisti, komunisti i ostali liberali pisali da je to, eto, bila jedna sasvim normalna situacija, da su naši bili veliki junaci pa su pobijedili. Ja bih se usudio reći da bi trebalo povjerovati. Kome? Vojnicima koji su se borili. Kojim vojnicima? Onima u tvrđavi, našima, a među njima je najprije zapovjednik Zorzi Balbo i onda svi ostali. Što ćemo njima vjerovati? Evo što ćemo vjerovati: Nekoliko dana, dan, dva kasnije, Zorzi Balbi je sazvaao sve časnike i vojnike i rekao im ovo što se dogodilo u Sinju. Ova pobjeda, ona nije naša. To je Božji dar i to je dar Gospe naše. Dok je narod i fratri, dok su molili pred Gospinom slikom, mi smo se borili i mi se ne bismo mogli boriti da Gospa nije

¹¹² Stamenić, Boris, *Proslava 250. Sinjske alke kao pozornica ideološke reprezentacije*, Sinj, 2018., 576.

pomogla.“¹¹³ Nakon toga Balbi je kao vojni i civilni zapovjednik predložio svojim ratnicima da, kada dobiju prvu plaću, svatko može, ako to želi, dati svoj prilog s ciljem da se napravi zlatna kruna za Gospinu sliku u znak zahvalnosti na pobjedu. Tako je i bilo, skupilo se osamdeset cekina za izradu krune. Jurišić gore navedeno zaključuje riječima: „Dakle, vojnici i časnici su dali novac za tu krunu. Prema tome tko je najbolji svjedok ratnih zbivanja? Oni koji su se borili. I što su rekli? Gospa nam je pomogla. To je za mene bitni elemenat.“¹¹⁴ Zanimljivo je da branitelji Sinja govore o Gospinoj pomoći, ali ne govore o Gospinom ukazanju, o njemu zapravo govore same Osmanlije o čemu piše prvi i najstariji povjesničar Petar Filipović u izvještaju o Gospi Sinjskoj. Govori o pobjedi nad Osmanlijama, ali i dodaje kako smatra da pobjedu treba pripisati nadnaravnoj pomoći. „Da je dakle ovo bilo njezino dobiće, sumlje ne ima; pak i Turci isti posli govorili su, da su gledali svaku noć u vrime opsidnuća odit po zidu grada jednu ženu u velikoj svitlosti.“¹¹⁵

Godine 1965. Alka je održana u spomen dviju obljetnica – 250 godina obrane od Osmanlija i dvadeset godina od pobjede partizana u Drugom svjetskom ratu. Osim toga, 23. svibnja 1965. Društvo je usvojilo novi Statut, a iz naziva Društva uklonjena je riječ *Narodno*, a vraćen je nekadašnji naziv *Viteško alkarsko društvo*. Te je godine na Alki u Sinju, prvi i jedini put nazočio Josip Broz Tito. Ista će Alka ostati zapamćena i po nestatutarnoj gesti vojvode Vuletića. Naime, samome početku prišao je svečanoj loži obrativši se Titu riječima: „Druže Predsjedniče Republike, alkari i alkarski momci spremni su za natjecanje. Molim Vaše odobrenje da možemo početi“. Tito je odgovorio: „Možete početi“. Ovim je postupkom Vuletić simbolično pokazao kako je Alka ovisna o aktualnoj politici.¹¹⁶ Povodom obilježavanja 250. obljetnice Alke na alkarskom trkalištu u Sinju, podignut je *Spomenik alkaru*, kojeg je otkrio Miko Tripalo, a rad je to akademskog kipara Stipe Sikirice. Osim tadašnje Alke, 250. obljetnicu proslavili su i sinjski franjevci, ali velikim misnim slavljem. „Na glavnoj proslavi je bilo nazočno, po podacima državnih vlasti, oko deset tisuća, a na svim svečanostima oko šezdeset tisuća vjernika. Proslava

¹¹³ *Čudotvorna Gospa Sinjska – dokumentarni film*, svecinet, YouTube, pristupljeno 13. 7. 2017.
<https://www.youtube.com/watch?v=Q7PhwftxISk>

¹¹⁴ *Čudotvorna Gospa Sinjska – dokumentarni film*, svecinet, YouTube, pristupljeno 13. 7. 2017.
<https://www.youtube.com/watch?v=Q7PhwftxISk>

¹¹⁵ <https://www.gospa-sinjska.hr/index.php/kroz-proslost/541-najstarija-povijest-gospe-sinjske>

¹¹⁶ Usp. Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 126.

se odvijala pod pokroviteljstvom splitsko-makarskog biskupa Frane Franića, uz sudjelovanje još pet biskupa na čelu s kardinalom Franjom Šeperom, te svih franjevačkih provincijala s područja Jugoslavije, izaslanika franjevačkog reda iz Rima i provincijala dominikanca, te oko 150 svećenika. Predsjedniku Komisije za vjerska pitanja Socijalističke Republike Hrvatske, Vjekoslav Cvrliji nije bilo jasno kako se na vjerskoj proslavi u Sinju odazvalo toliko ljudi, kad je nekoliko dana prije održana državna proslava povodom Sinjske alke u nazočnosti Josipa Broza Tita, na kojoj je bilo oko osam tisuća ljudi.“¹¹⁷

4.2. Položaj žena u Alki

Uloga žena u alkarskoj povijesti najmanje je zastupljena tematika, ali žene zauzimaju itekako važnu ulogu u životu alkara i kao takve čine ključan segment u društvenom aspektu svoje zajednice. „Alkari, stasiti jahači, s dugim kopljima i sjajnim tokama – po definiciji su *macho* tipovi, no bez žena 'trkati alku' nije moguće, jer će ih, kako tradicija nalaže, za tu časnu dužnost obući, pripremiti i ispratiti upravo žene – majke, supruge, sestre.“¹¹⁸

U povijesti Alke nije zabilježen slučaj da je žena trčala Alku odnosno bila *alkar*, ali je poznato da se mnoge Sinjanke pitaju zašto to ne bi bilo moguće? Iako žene nikad nisu dobile klasično vitešku ulogu alkara – konjanika, one su, barem one iz alkarskih obitelji često neformalno nazivane *Alkarice* ili pak *Alkaruše* što je posljedica obavljanja navedene tradicionalne dužnosti opremanja alkara, ali i specifične brige o *kući* za vrijeme trajanja Alke. „Alkarice su majke ili supruge alkara koje s Alkom i pričama o njoj žive svaki dan. Poput svile na viteškoj odori koju su grube majstorske ruke mjesecima vezle, i njihova je sudbina nekom nevidljivom rukom utkana u Alku. Da je velika čast biti alkaricom znaju svi, ali koliko je požrtvovnosti i strpljenja za to potrebno, znaju samo one.“¹¹⁹

¹¹⁷ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 282.

¹¹⁸ Gnjiđić, Lidija, *Grad macho muškaraca kojim uspješno vladaju žene*, Slobodna Dalmacija, 20. srpnja 2012., 18.

¹¹⁹ Lozančić, Marta, *Sinjska alka*, National Geographic Hrvatska, 2007., 21.

Zanimljivo je istaknuti poznati primjer dvostruke alkarice Milene Marić kojoj su suprug i sin alkari. „Uz muža Joška, Alku je zavoljela prije gotovo 30 godina i kaže: 'Kada je 1978. prvi put osvojio Alku i postao slavodobitnikom, najbolji mogući dar mladom, tada 20-godišnjem alkaru bilo je skoro rođenje sina Nenada, odmah iduće godine. A sad se i on već pet godina natječe.' Svojim alkarima Milena je najveća potpora i dodaje: 'Iznimno sam ponosna, ali meni je i dvostruka briga, znate.'“¹²⁰ Joško Marić jedan je od najtrofejnijih alkara što znači da je dom Marića pohodilo stotine gostiju. Posjetitelji su najviše dolazili čestitati nakon slavodobitnog nadmetanja ili ako su željeli vidjeti pripreme alkara. Dolazak brojnih gostiju za Milenu podrazumijeva mnogo spremanja pa tako Mileni i na njezinom radnom mjestu izlaze u susret odobravajući joj u tim danima godišnji odmor. Alkaruše su najzaslužnije za otmjen izgled alkara, glancanje cipela, peglanje odora, doček gostiju i blagoslov alkara pri odlasku. Tješjenje u porazu ili sreća i ponos radi pobjede, samo su neke od brojnih uloga žene iz alkarske obitelji. „Nema dana da se ne priča o Alci. U Alci sudjelujem u svemu, samo što još nisam sila na tog konja, uzela koplje i potrčala, inače sve sam drugo radila – priča Milena Marić, koja priznaje da je upravo Alka bila odlučujuća za njezinu sudbinu. Alkari su uvijek imali poseban ugled kod žena. Mogu one sve govoriti da to nije tako, ali, lipe se one sve, pogotovo u vrime Alke. Kad sam došla u Sinj 1975., osjetila sam da su alkari posebni, cure se stalno vrte oko njih, biti s njima u društvu drugačije je nego biti s nekim tko nije alkar – dodaje Milena.“¹²¹

U knjizi *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, autor Šime Jurić navodi da je jedna od davno uklonjenih natruha u alkarskoj ceremoniji, između ostalih, bilo i sudjelovanje djevojki na konjima s cvijećem.¹²² Jurić navedeno spominje samo usputno, a o tomu ne postoje nikakvi drugi zapisani podatci. Stoga ne možemo sa sigurnošću potvrditi jesu li djevojke na konjima s cvijećem doista sudjelovale u alkarskim manifestacijama. Nije poznato otkud Juriću takav podatak, ali valja spomenuti kako akvarel Antuna Barača iz 1838. godine prikazuje alkarsku povorku u kojoj sudjeluju i žene na konjima. Treba uzeti u obzir kako kod slikarstva može biti riječ o umjetničkoj

¹²⁰ Isto, 21. - 22.

¹²¹ <https://www.jutarnji.hr/arhiva/alkaruse-pogodak-u-sridu-izaziva-osjecaj-jaci-od-ljubavnog/3356963/>

¹²² Vidi Jurić, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, Split, 274.

slobodi. Autor pripada epohi romantizma i moguće je kako je djevojke prikazao u duhu epohe na nestvaran, romantičarski način.

Slika 1. Akvarel Antuna Baraća – povorka alkara u kojoj se nalaze i žene

Postavlja se pitanje je li Jurić koristio Baraćevu sliku kao izvor? Ako jest, zašto djevojke na konjima nemaju cvijeće u rukama? Slijedom toga, ovo pitanje ostaje enigma.

Osim što žene ne trče Alku, one nisu prisutne niti u članstvu Viteškog alkarskog društva, a o tome govori činjenica da u 21. stoljeću od gotovo tristo članova Viteškog alkarskog društva nema nijedne žene. Patrijarhat mnogim ženama nije shvatljiv niti prihvatljiv, a osobito određenim ženama koje su svojim povremenim istupima izražavale nezadovoljstvo takvim stanjem. One su zajedničkim nastupima iznijele zahtjeve da ih se prihvati kao *alkaruše* ili *alkarice*, odnosno da se ženama ukaže prilika da postanu

članice spornog Društva. Svojim djelovanjem odašiljale su poruku javnosti o propitivanju ustava koji tijekom povijesti kao ni danas, ženama nigdje ne zabranjuje postati članom. Naime, u trenutno važećem statutu Društva navodi se sljedeće: „Svi punoljetni žitelji rođeni u Cetinskoj krajini koji osjećaju ljubav i privrženost prema domovini i užem zavičaju, koji uživaju društveni ugled u narodu, a voljni su promicati ciljeve Društva mogu postati članovima Viteškog alkarskog društva“¹²³ Unatoč tomu što u nijednom dokumentu nema spomena zatiranja žena u članstvu Društva, pitanje je hoće li se i kada riješiti pitanje emancipacije žena u Viteškom alkarskom društvu.

U posljednjem desetljeću sve se češće javljaju brojne žene glede navedene problematike, a njihovo gledište može se ukratko objasniti sljedećom izjavom Anđele Paštar Krnčević za portal *Ferata* „Kao Sinjanka spremna sam uvijek, u svakom trenutku, braniti izvornost Sinjske alke, ceremonijal njene izvedbe, ono što Alku čini Alkom. Ali se nikako ne mogu složiti da u Viteškom alkarskom društvu među članovima nema žena. Rodna neravnopravnost u toj udruzi rezultat je inercije, prakse koja nema nikakvu opravdanost niti je utemeljena na bilo kojem prihvatljivom argumentu.“¹²⁴ Iako u 21. stoljeću ne postoje članice u Viteškom alkarskom društvu, u 20. stoljeću, jedna je žena ušla u alkarsku povijest postavši članicom u Upravnom odboru Viteškog alkarskog društva. Ipak pravila Viteškog alkarskog društva nikad nisu priječila ženama da postanu članom društva. „Nije poznato da se to ikada dogodilo, sve do 1968., kada je na prijedlog alkarskog vojvode generala Vuletića u Upravni odbor društva imenovana Marija Grčić, kći partizanskog borca iz Jasenskoga kojeg su 1946. ubili pripadnici OZN-e.“¹²⁵¹²⁶ Ona će tako ostati zapamćena kao jedina žena u povijesti koja je bila članica alkarske uprave.“¹²⁷

¹²³ <https://www.alka.hr/alkarsko-drustvo/clanovi-c4>

¹²⁴ <https://www.ferata.hr/andela-pastar-krncevic-zene-u-alki/>

¹²⁵ OZN-a – Odjeljenje za zaštitu naroda utemeljila je komunistička vlast s ciljem sprječavanja svih političkih protivnika koji su djelovali protiv komunističke revolucije. OZN-a je kao obavještajna, protuobavještajna i služba sigurnosti pomagala uvesti red, odnosno nastojala je omogućiti idealne uvjete koji su bili nužni za provođenje velikih društvenih promjena u marksističkom duhu. OZN-a je odgovorna za značajni doprinos u eliminaciji i besprijeornoj marginalizaciji stvarnih ili potencijalnih neprijatelja komunizma. (Prema Radelić, Z. 2012.).

¹²⁶ Za detaljnije o popisu likvidiranih osoba na području Sinja i njegove okolice nakon što su u listopadu 1944. u Sinj i Cetinsku krajinu ušle jedinice NOV i PO Jugoslavije vidi *Split i Srednja Dalmacija u dokumentima OZN-e i UDB-e 1944. – 1962.* 448 – 481.

¹²⁷ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 132.

4.3. Intervju

Tadašnja studentica Marija Grčić, danas zagrebačka Sinjanka Marija Šabić postala je 1968. godine, ne samo članica Viteškog alkarskog društva nego i članica Upravnog odbora Društva. Iste godine Marija je obnašala funkciju predsjednice udruženja studenata Sinja i Cetinske krajine u Zagrebu. Tadašnji studenti zahtijevali su participaciju u događanjima u Sinju, a osobito tijekom ljeta, zbog stvaranja uvjeta za povratak nakon stjecanja fakultetske diplome. U to vrijeme u Sinju je sazrela misao da se na višu razinu podignu događanja koja prethode Alci. Nositelj projekta bilo je Narodno sveučilište odnosno tadašnji direktor i tajnik Narodnog sveučilišta Aljoša Vuletić i Petar Dedić, a u to se vrijeme i Zdenko Runjić zatekao u Sinju na odsluženju vojnog roka.¹²⁸

U svrhu detaljnijeg ulaska u tematiku, dana 16. studenog 2019. Marija Šabić-Grčić dala je zanimljiv intervju za ovaj diplomski rad. U nastavku je naveden u cijelosti.

Zašto i kako se dogodio Vaš izbor u upravni odbor Viteškog alkarskog društva?

U ljeto 1968. godine bila sam član radne grupe za istraživanje koja je za cilj imala unaprijeđenje programa proslave alkarskih svečanosti. Tijekom obavljanja navedenih aktivnosti pozvana sam na Skupštinu Alkarskog društva. Tadašnju dužnost alkarskog vojvode izvršavao je Bruno Vuletić koji je bio vrlo ugledan u Sinju i kojeg su Sinjani zaista obožavali. Smatram da sam se Brunu dojmila uspješnim studentskim intervencijama ne samo glede poboljšanja proslave Alke, nego i općenitom podizanju kvalitete društvenog života u gradu. Mi tadašnji studenti, kompletno smo zašli u taj jedan mini život Sinja s velikim entuzijazmom. Neposredno prije održavanja Skupštine Bruno mi je rekao: 'Ja ću Vas, Marija, predložiti za člana Upravnog odbora Viteškog alkarskog društva.' Navodeći da je jedan od glavnih razloga uspješno podizanje razine svečanosti alkarskih dana i poboljšanje organizacijskih aktivnosti.

Kako ste reagirali nakon što Vam je Bruno rekao da će Vas predložiti?

¹²⁸ Usp. Paštar, Toni, *Alka ne mora biti macho, želimo žene u VAD-u*, Slobodna Dalmacija, 28. srpnja 2006., 47.

Nakon njegovih riječi ostala sam iznenađena, a u mislima sam se brzinski prisjetila svih mojih alkarskih korijena jer su moji mnogi preci imali razne alkarske uloge. Ipak, vojvodi sam brzo uzvratila kako nisam sigurna da će me izabrati, da ću se ja u konačnici, osramotiti jer žena niti nema u Alki, a on je na to odgovorio 'Marija, jednostavno to prepustite meni.' Nakon toga rekla sam Brunu da, ukoliko osjetim da postoji negativno gibanje, ja ću prva dignut' ruku i reći da se ja mogu radije posvetiti svojim studentskim obvezama. Bruno je na to rekao 'može', ali nakon što je vojvoda predložio, svi su me jednoglasno izabrali. Vojvoda je bio autoritet i svi su ga poštivali. Iako se sve odvijalo na taj način, velika većina Sinjana ipak nije voljela to što sam jednoglasno izabrana, ali čudni su ti putevi ljudski. Vojvoda je napravio puno za Alku, međutim, tijekom devedesetih došlo je do razilaženja u tom političko-emotivnom srazu novonastalih događanja. U Beogradu mu je bila obitelj i nije se dao na raspolaganje Sinju pa se zbog toga dogodio mali šušur. Iza svega stoji istina, a je li ju netko voli ili ne voli, to je druga stvar.

Kako je izgledao Vaš rad u Viteškom alkarskom društvu?

Unatoč odabiru, na sjednice Upravnog odbora u Viteškom alkarskom društvu nisam bila pozivana pa nisam niti sudjelovala u radu alkarske uprave, a pogotovo jer nisam živjela u Sinju.

Postoji li ikakva poveznica između Vašeg izbora u upravni odbor s ubojstvom vašeg oca?

Moj otac je likvidiran 1946. godine jer se nije slagao s aktualnom vlašću, a sama činjenica da je tada imao dvadeset i četiri godine, da je imao treće dijete na putu, da ga je likvidirala njegova partija, njegov gerilski kontingent, Bruno je to prokužio, i na neki način stavio je moralnu ruku iza mene. U to sam sigurna zbog još jedne stvari. Naime, činjenica da sam jednoglasno izabrana brzo se pročula Sinjem. Tako me odjednom, dok sam šetala, nasred sinjske pijace zaustavio jedan direktor ugostiteljskog poduzeća koji mi je rekao: „Marija, žao mi je što ništa nisam učinio za djecu pokojnoga Mirka.“ Evidentno je da mi nitko prije odabira nije spominjao ništa u vezi oca, a u prvim poslijeratnim godinama govorilo se da je počinio samoubojstvo. To što me Bruno plasirao u tu strukturu bila je jedna vrsta zaštitničkog plašta. Zanimljivo je da su 1943.

godine mog oca uhvatile ustaše na Hanu koji su ga zatim trebali odvesti do Sinja, a moja majka, čim je saznala da joj je muž uhvaćen, odjurila je ustaškom zapovjedniku te ga molila da ga ne likvidiraju i da ga puste na način da insceniraju bježanje. Zapovjednik joj je tada znakovito rekao: 'Nemojte Vi njega čuvati od nas, čuvajte Vi njega od njegovih.' Naposljetku je tako i bilo, a s druge strane kod mene se stvorio jedan ponos. Svjesna sam ja toga da je tu inkorporiran i taj spomen na tatu, ali sam svjesna i toga da sam ja zavrijedila tu poziciju jer je Bruno mene upoznao tek u kontaktu, nikada me prije toga nije upoznao. Vojvodinu pažnju stekla sam isključivo svojom energičnošću u tadašnjim studentskim aktivnostima i društvenim zbivanjima, a tek nakon toga Bruno me pitao tko sam, što sam i čija sam.

Što mislite o društveno-političkoj povijesti Alke?

Tijekom svake promjene vlasti, Alka se mijenjala, ali kako bi drugačije opstala? Ne bi opstala. Alka je vezana uz univerzalne vrijednosti kao što su domoljublje, hrabrost, ljepota emocija različite vrste i to je ono što je u srcima ljudi i to je trajno. To je moja amanet, istina iznad svega.¹²⁹

Marija i njezin muž bili su na visokim pozicijama u Jugoslaviji, a u to vrijeme, odnosno krajem šezdesetih, važno je napomenuti da se alkarska uprava udaljava od davanja prednosti partizanskim prvoborcima u Viteškom alkarskom društvu. Postepeno, prednost se počela davati onima koji su što više i značajnije sudjelovali u izgradnji socijalizma. Upravo Marijina velika predanost rezultirala je doprinosu boljitka i razvoju njezine socijalističke zajednice što joj je omogućilo da se istakne od svih ostalih studenata. Time je Marija skrenula pažnju vojvode koji joj je pružio priliku da bude odabrana kao prva žena u članstvu Viteškog alkarskog društva. Što se tiče Marijinog oca, postavlja se zanimljivo potencijalno znanstveno-istraživačko pitanje. Ono glasi zašto je Bruno Vuletić kao proslavljeni Titov general, a potom slavna komunistička ličnost plasirao Mariju u Vitešku strukturu nakon što je saznao tko je bio njezin otac? Prema Marijinim riječima iz intervju, može li se doista govoriti o „nekoj vrsti zaštitničkog

¹²⁹ Grčić, Marija, Osobni intervju, 16. 11. 2019.

plašta“, dakle o dizanju „moralne ruke“ generala Vuletića? U svakom slučaju na pomolu je zanimljiva priča koju tek treba, ukoliko je to moguće, detaljno i objektivno istražiti.

4.4. „Hrvatsko proljeće“

Jednopartijski politički sustav komunističke Jugoslavije nije dopuštao demokratske svjetonazore, a kao takav se obračunavao s političkim neistomišljenicima. Međutim, nakon 1966. godine osjetni su prvi znakovi demokratizacije političkog života. „Matica Hrvatska, Društvo književnika Hrvatske i još šesnaest hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova 1967. odgovorili su na srbizaciju hrvatskog jezika objavljivanjem znamenite *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Njome su upozorili na neravnopravan nacionalni položaj Hrvatske i hrvatskog jezika u odnosu na druge nacije u socijalističkoj Jugoslaviji.

Težnja za hrvatskom samosvojnošću kulminirala je 1971. u Hrvatskom proljeću, masovnom demokratskom nacionalnom pokretu. U njemu je važnu ulogu odigrala Matica hrvatska i njeni ogranci. Sinjski ogranak utemeljen je 25. listopada 1971. i uživao je svesrdnu potporu Sinjana i Cetinjana.¹³⁰ Pokret je uzdrmao državu čije je vodstvo na čelu s Titom u njemu prepoznalo veliku opasnost, a u takvu ozračju održana je Alka 8. kolovoza 1971. „U vrijeme hrvatskog masovnog pokreta, poznatijeg kao Hrvatsko proljeće, vodeći hrvatski dužnosnici Miko Tripalo i Savka Dabčević Kučar nazočili su alkarskim natjecanjima u kolovozu 1971. kada im je publika iskazala 'srdačnu i oduševljenu dobrodošlicu'. No nakon što ih je, gušeći masovni pokret u Hrvatskoj, Tito maknuo iz političkog života, Viteško alkarsko društvo je 23. svibnja 1972., uputilo Titu pismo potpore, a u povodu njegova osamdesetog rođendana. U pozdravnom govoru na Alci 1972. vojvoda Bruno Vuletić je naglasio: 'Narod ove krajine odlučno je odbacio u nedavnim događajima sve nacionaliste, šoviniste i demagoge i odlučan je u razbijanju svih njihovih pokušaja rovarenja.'¹³¹

¹³⁰ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 123.

¹³¹ Akmadža, Miroslav, *Gospa Sinjska i Alka u komunističkom razdoblju*, Sinj, 2018., 352.

Državna vlast na pokret je reagirala brojnim načinima od kojih su najčešći zatvorske kazne i osude te otkazi i smjene za *proljećare*. Među njima su stradali i mnogi Sinjani, a za maticu Hrvatsku uslijedila je zabrana, a time je nastupila takozvana *hrvatska šutnja*. Komunistička represija tako je uzrokovala brojne gospodarske i političke emigracije Hrvata, što je rezultiralo povećanjem već ionako brojne hrvatske dijaspore. Godine 1972. započela je restauracija određene alkarske opreme, odjeće i oružja. Razlog restauracije višegodišnja je uporaba i neprikladna briga. Zbog toga su nastala značajna oštećenja i dio alkarskog inventara bio je u poprilično ugroženom stanju. „Stoga je upravni odbor VAD-a zatražio od Regionalnog zavoda za zaštitu kulture u Splitu registraciju zbirke alkarske odjeće, opreme i oružja. Zbog nepravilnog vođenja inventarne knjige, neki su predmeti tijekom vremena bili otuđeni. Stoga se prvim zadatkom nametalo popisivanje inventara i uspostava inventarskih brojeva na svaki dio odjeće, opreme i oružja. Vremenom je izvršeno popisivanje i registracija zbirke, a zbog svojih povijesnih, kulturnih, etnografskih i drugih specifičnosti, Sinjska alka je, po međunarodnim mjerilima, 1979. proglašena pokretnim spomenikom kulture najviše kategorije.“¹³² Iste godine Alka je ostala zabilježena kao Alka koja je dobivena s najmanje ostvarenih punata u alkarskoj povijesti. Slavodobitni alkar Dušan Dinarina osvojio je tek pet punata što mu je bilo dovoljno za pobjedu.

Godine 1978. Josip Broz Tito posjetio je Trilj u kojem je nakratko boravio, a ondje su ga vjerno i svečano dočekali alkari, alkarski momci i uprava Viteškog alkarskog društva. Alkarska družba Josipa Broza Tita posljednju je počast odala 5. svibnja 1980. kada su stajali kao počasni stražari kraj njegova odra i tako ispratili svog počasnog alkarskog vojvodu. „Novi Ustav SFRJ iz 1974., koji je u prvi plan donio suverenitet republika, bio je pokušaj spašavanja Jugoslavije, ali i pravni temelj kasnijeg razdruživanja Hrvatske. Osamdesetih godina izbit će na vidjelo politička i gospodarska kriza.“¹³³ Titova smrt uvela je Jugoslaviju u krizne osamdesete godine 20. stoljeća, a održavanje kontinuiteta pokroviteljstva nad Alkom preuzelo je predsjedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

¹³² Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 289.

¹³³ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 123.

4.5. „Titov put je naš put“

„U novom Statutu VAD-a iz 1983. naznačena je čvršća povezanost alkarske tradicije s partizanskom pobjedom 1941. – 1945. godine. U Statut se po prvi put unosi i tekst svečane izjave u kojoj, među inim, stoji: “(...) da ću svoju domovinu uvijek od dušmana braniti kao što su i naši stariji postupili kad ih je Komunistička partija Jugoslavije na čelu sa drugom Titom pozvala na ustanak 1941. godine (...).“¹³⁴ Alka je i nakon Titove smrti bila prožeta jugoslavenstvom, a promjena će uslijediti tek početkom devedesetih godina 20. stoljeća. „Vjerni tim stremljenjima, koje se prenose s koljena na koljeno, svjesni da samo vlastitom borbom mogu sebi osigurati slobodu i bolju sutrašnjicu, Cetinjani su listom krenuli u veliku narodnooslobodilačku borbu 1941. i rame uz rame sa svim narodima i narodnostima Jugoslavije izvojevali slobodu i stvorili uvjete za razvoj socijalističke samoupravne zajednice.

Kao nosilac slobodarskih tradicija i bratstva i jedinstva, Viteško alkarsko društvo odlikovano je 1966. Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem.“¹³⁵ Osim prihvaćanja novog Statuta, godine 1983., Alku je obilježio tužan događaj. Tijekom alkarskih priprema, alajčauš Frano Bareza Šore pao je s konja, a zatim su uslijedile višemjesečne zdravstvene komplikacije nakon kojih je naposljetku 7. siječnja 1984. preminuo. Tragičan pad na alkarskom trkalištu prvi je poznat primjer smrtnog ishoda u alkarskoj povijesti pa su Sinjani i svi ljubitelji Alke emotivno doživjeli takav događaj. „Nakon nesreće krenule su priče o čudnim okolnostima njegovog stradanja pa je vojvoda Bruno Vuletić u pratnji nekoliko alkara pregledao opremu konja te je izjavio kako je utvrdio da je Bareza 'pri pokušaju da obuzda i zaustavi uznemirenog konja prekinuo uzde, koje prethodno nisu ničim bile oštećene.“¹³⁶ Vuletićeva izjava ukazuje da su postojale sumnje koje je trebalo opovrgnuti. Obitelj preminulog organizirala je crkveni sprovod kojemu je nazočilo tridesetak svećenika i brojni puk. Naime, alajčauš Frano Bareza Šore bio je veoma popularan u svojoj Krajini, a osobito među mladima i djecom. Bareza je bio jedan od malobrojnih alkara koji nisu bili članovi Saveza komunista Jugoslavije. U prvom dijelu protokola održanog pogreba, počast je izrazilo

¹³⁴ Akmadža, Miroslav, *Gospa Sinjska i Alka u komunističkom razdoblju*, Sinj, 2018., 352.

¹³⁵ Jurić, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, 175.

¹³⁶ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 142.

šest alkara i šest alkarskih momaka koji su bili odjeveni u svečane odore, a nakon toga nastavio se održavati crkveni obred, ali bez alkara i alkarskih momaka iz počasnog postroja. Navedeni slučaj bio je jedini takav iz vremena komunističke Jugoslavije u kojem su alkari odali počast preminulom članu Viteškog alkarskog društva, a da je bio pokopan uz crkveni ceremonijal. Obveza odavanja počasti bila je propisana alkarskim pravilima, ali uprava Društva postupala je protivno pravilima, pa je stoga na crkvene sprovode slala samo vijenac.

Godine 1985. Barezina supruga podignula je svom Frani spomen bistu, a u povodu obljetnice njegove smrti 1991. godine, uprava Društva je uz pristanak Štefice Bareze dala izraditi odljev u bronci, što je rad kipara Ratka Perajića. Ivan Kozlica u svojoj knjizi *Alka u politici politika u alki*, navodi da je Štefica Bareza 16. srpnja 2014., izjavila kako je ona i dalje uvjerena da se radilo o namještenoj nesreći te kako je ogorčena na nekadašnju upravu i određene alkare, dok pohvaljuje dvojicu ondašnjih predsjednika Društva, Slovena Poljaka i Ivu Šimundžu. Dana 2. kolovoza 1984. Predsjedništvo VAD-a donijelo je odluku „o proglašenju 1985. godine jubilarnom godinom. VAD je u 1985. obilježio 270-godišnjicu Sinjske alke, 40-godišnjicu oslobođenja (1945. – 1985.) i 20-godišnjicu osobnog prisustvovanja druga Tita na Alki.“¹³⁷

Predsjedništvo Viteškog alkarskog društva je za vrijeme alkarskih manifestacija poticalo razne organizacije i odgovarajuće organe da prirede prikladne kulturne, sportske i umjetničke aktivnosti. Poticale su se i ugostiteljske, komunalne i druge mjere kako bi se što svečanije i ugodnije proslavile alkarske igre. Za dane alkarskih svečanosti Sinj je ukrašen zastavama, cvijećem i ćilimima. Na gradu se vijori zastava SFRJ, na Kamičku zastava SKJ, a na Žankovoj glavici¹³⁸ zastava SR Hrvatske. Predsjedništvo VAD-a svake godine uoči Alke posebno ukrašava grad. U tom pogledu daje inicijativu SSRNH i SSOH općine Sinj da se založe da čitav grad bude svečano ukrašen i da građani okite prozore i balkone zastavama, narodnim ćilimima i cvijećem. Kako bi svečanosti bile odraz narodnog veselja, slične se akcije provode u čitavoj

¹³⁷ Usp. Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 293.

¹³⁸ Glavica je zaobljeni vrh brijega (Prema Šimunović, D. 2018.)

Sinjskoj krajini.¹³⁹ Koncem osamdesetih godina 20. stoljeća Jugoslaviju potresaju unutarnji problemi, a politička nestabilnost i nemiri diljem države nisu predstavljali rješiv slučaj. „Sve više je dolazio do izražaja novi val velikosrpske politike (definiran Memorandumom SANU-a 1986.), pa je 1990. uslijedio rascjep u komunističkim redovima, a potom 1991. i raspad Jugoslavije. Demokratske stečevine slobodnog svijeta, višestranačje i tržišno gospodarstvo, više se nisu mogle zaustaviti.“¹⁴⁰

Godine 1989. održana je posljednja Alka u jugoslavenskom ozračju. Tadašnju atmosferu u Sinju zorno su zabilježile videosnimke. Na glavnom trgu isticao se veliki Titov portret uz kojeg su bile povješane tri zastave, a ispod samog portreta nalazio se natpis *Titov put je naš put*, dok su se tijekom alkarskih okupljanja pjevale različite partizanske i jugoslavenske pjesme. Aleksandar Sablić bio je posljednji alkarski vojvoda koji je održao projugoslavenski govor na Alki 1989. godine. U njemu je, između ostalog, poručio: „Takva situacija zahtijeva i nalaže da sve napredne i svjesne socijalističke snage i svi poštteni jugoslavenski ljudi naše zemlje, formiraju jedinstveni patriotski front. O bedeme takvog fronta razbit će se svi antisocijalistički, antikomunistički, antijugoslavenski, šovinistički i nacionalistički nasrtaji. [...] Druže izaslaniče predsjedništva SFRJ [Stipe Šuvar], prenesite pokrovitelju Sinjske alke, kao i predsjedništvu CK SKJ, da narod slobodarskog Sinja i junačke Cetinske krajine, alkari i alkarski momci, ostaju čvrsto vezani uz avnojevsku i Titovu Jugoslaviju, zajednicu zbratimljenih naroda i narodnosti, i poručite da ćemo bratstvo i jedinstvo čuvati kao zjenicu oka svoga.“¹⁴¹

¹³⁹ Usp. Jurić, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, 203.

¹⁴⁰ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 123.-124.

¹⁴¹ Akmadža, Miroslav, *Gospa Sinjska i Alka u komunističkom razdoblju*, Sinj, 2018., 352.-353.

5. Početak 90-ih godina

Početak devedesetih hrvatsko društvo zahvaćeno je demokratskim procesima koji su proželi sve društvene sfere pa se duhu novog vremena morala prilagoditi i Alka. Nove radikalne promjene utjecale su na Viteško alkarsko društvo, a samim time došlo je do potpune promjene u alkarskom identitetu. „Nakon prvotnog šoka, dio alkarskih prvaka ostao je dosljedan svome političkom uvjerenju, i odbijajući suradnju s novim hrvatskim vlastima dalo ostavku na svoje društvene funkcije. Drugi su se, u izostanku političkih uvjerenja, iz čisto ljudskih razloga zbog nesnalaženja u novonastalim prilikama, povukli iz rada Društva. Jedan manji dio, prepoznajući duh vremena i njegove konačne posljedice, nastavio je s redovnim aktivnostima unutar Društva.“¹⁴²

U travnju 1990. godine novi vojvoda postao je Nikola Tomašević koji je zamijenio dotadašnjeg vojvodu Aleksandra Sablića. Nova uprava tada je doživjela brojne napetosti, a postojali su i pokušaji sprječavanja održavanja Alke. Unatoč problemima, Alka se ipak uspješno organizirala. „Društvo je prihvatilo osnovni demokratski pravac i stav po kojem je Alka ponajveća vrijednost koju je od zaboravi očuvao sinjski narod. Stoga ona ne smije služiti nijednoj političkoj stranci, kako je na godišnjoj skupštini (20. travnja) rekao Ante Vrdoljak: 'Sve političke stranke moraju izići vani – Alka je starija od njih (...).' U tom duhu Društvo je nastavilo s radom, prekinulo zavisnost od vojske zbog uzdržavanja konja, nastavilo s izradbom portreta vojvoda bez obzira na njihovu političku pripadnost, uvelo stare običaje, a pokroviteljstvo Skupštine u Beogradu zamijenilo osobom predsjednika Republike Hrvatske.“¹⁴³

Devedesetih godina na alkarskom trkalištu vladalo je prohrvatsko raspoloženje, a iz alkarske povorke uklonjena su komunistička obilježja. „Alka 1990. ostat će upamćena kao prvi javni događaj u Hrvatskoj na kojem su milicajci koji su čuvali red na kapama umjesto petokraka imali hrvatske šahovnice.“¹⁴⁴ U novom nacionalnom zanosu postavljena su hrvatska i vjerska obilježja.

¹⁴² Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 296.-297.

¹⁴³ Usp. Soldo, Josip Ante, *Sinjska alka u prigodi blagoslova novog barjaka* 28. srpnja 1991., Sinj, 1991., 14.

¹⁴⁴ <https://www.vecernji.hr/premium/sto-su-nam-o-proslosti-zatajili-sinjski-alkari-986558>

5.1. Tuđman uručuje Titov prijelazni štit

U demokratskoj Hrvatskoj prva Alka održana je 5. kolovoza 1990. godine, a na Alki je tada bio nazočan gotovo cijeli državni vrh, zajedno s novoizabranim predsjednikom Franjom Tuđmanom. „Alkarski vojvoda Nikola Tomašević evocirao je u svom govoru 1941. godinu 'kad su Sinjani i Cetinjani zajedno sa ostalim hrvatskom narodom krenuli u borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje' i naglasio kako je 'pobjedonosnim završetkom rata hrvatski narod (...) stekao pravo da sam odlučuje o svojoj budućnosti (...)'. To, kako ga je vojvoda Tomašević nazvao, 'zaboravljeno pravo' ponovno je osvojeno u slobodnim višestranačkim izborima u proljeće te 1990. godine 'kad su pobjede odnijele snage demokracije.'“¹⁴⁵ Zanimljivo je da je iste godine Franjo Tuđman uručio slavodobitniku Titov prijelazni srebreni štit koji se od 1959. godine uručivao pobjedniku. Bio je to posljednji put uručivanja navedenog štita nakon čega je isti pohranjen u prostorijama Viteškog alkarskog društva.

Nedugo nakon održavanja 275. Sinjske alke započela je velikosrpska agresija na Hrvatsku. „Predsjednik RH dr Franjo Tuđman primio je početkom travnja 1991. izaslanstvo VAD-a i sinjske općine. Tuđman je prihvatio zahtjev za ponovno pokroviteljstvo kazavši 'kako sinjska Alka ima općehrvatsko značenje, te je jedini hrvatski ratni simbol opstojnosti.'“¹⁴⁶ Vrhunac velikosrpske agresije zbio se u ljeto 1991. godine nakon čega je vojvoda Nikola Tomašević iznio drugačiji govor od prošlogodišnjeg. Tomašević je ovaj put izostavio spominjanje ustanka 1941. godine, a nije ni spomenuo partizanske borbe kao što nije niti pozdravio partizanske prvoborce, ali je spomenuo Gospu Sinjsku i fra Pavla Vučkovića. „Na kraju govora je poručio: 'Vrijeme u kojem održavamo ovogodišnje natjecanje u mnogome podsjeća na 1715. godinu. Neprijateljske velikosrpske i četničke horde potpomognute takozvanom JNA, vršeći nezapamćene zločine ponovno nude oganj, mač i ropstvo. Takvima poručujemo da će suverena volja hrvatskog naroda izražena na slobodnim i višestranačkim izborima,

¹⁴⁵ Jakir, Aleksandar, *Govori alkarskih vojvoda 1990-ih godina 20. stoljeća*, Sinj, 2018., 587.

¹⁴⁶ Kozlica, Ivan, *Alka i ratovi dvadesetog stoljeća*, Sinj, 2018., 552.

zapisana u Hrvatskom ustavu, potvrđena referendumom hrvatskog naroda i ostalih građana Hrvatske i odlukama Hrvatskog sabora, biti ostvarena (...).“¹⁴⁷

Unatoč svim ratnim poteškoćama Alka se tijekom Domovinskog rata uspjela održavati iako su postojali opravdani razlozi za veliki rizik. Osobito kritično bilo je 1992. godine kada je alkarsko trkalište bilo u dometu srpskih topova, ali usprkos tomu Alka se otrčala 30. kolovoza. Iste godine Alki je opet nazočio predsjednik Franjo Tuđman. Dolaskom na 277. Alku, Tuđman je posjetio franjevački samostan i svečano otvorio obnovljeni dio sjemeništa. Potom je otkrio restauriranu spomen-ploču postavljenu 1925. u proslavi tisuću godina hrvatskog kraljevstva, koju su partizani razbili u jesen 1944. godine.¹⁴⁸

Do kraja rata svi govori alkarskih vojvoda održani su u prohrvatskom duhu čime se davala podrška zemlji u teškim ratnim vremenima. Govori alkarskih vojvoda mnogo svjedoče o tadašnjim vremenima, a kao takvi nezaobilazan su dio svakom istraživaču alkarskih igara, a osobito onih koje više zanima politička dimenzija natjecanja. „Ovom prilikom samo bih podsjetio da je, kad sagledamo cjelokupno razdoblje, s pravom upitano da li se devedesete godine 20. stoljeća mogu svesti samo na privatizacijsku pljačku i netolerantni nacionalizam, a izostaviti da je to i vrijeme stvaranja države, uvođenja demokracije, višestranačja, obrane od agresije i obnove zemlje? Doista, ako se prigovaraju niski demokratski standardi mogli bismo zapitati odakle su se u Hrvatskoj drugačiji standardi i mogli baštiniti, bez demokratskih državnih tradicija? Već iz ovih kratkih citata iz govora alkarskih vojvoda tijekom 1990-ih godina 20. stoljeća postaje razvidno da se fenomen Alke ne može historiografski tumačiti bez analize šire strukture kao što su vojna, kulturna, društvena i, naposljetku, i politička povijest. Međutim, čini se nedvojbenim da se povijesnost i povijesni sadržaj mogu iščitati i iz prigodnih govora alkarskih vojvoda.“¹⁴⁹

¹⁴⁷ Jakir, Aleksandar, *Govori alkarskih vojvoda 1990-ih godina 20. stoljeća*, Sinj, 2018., 587.

¹⁴⁸ Usp. Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 310.

¹⁴⁹ Jakir, Aleksandar, *Govori alkarskih vojvoda 1990-ih godina 20. stoljeća*, Sinj, 2018., 590.

5.2. Oslobođanje Cetinske krajine i kraj Domovinskoga rata

U ratnim godinama zbog neposredne opasnosti i čestog granatiranja, između ostalog, ugrožen je bio i alkarski inventar, slično kao što se događalo i za vrijeme Drugog svjetskog rata. Uprava Viteškog alkarskog društva donijela je odluku o iznošenju dijela vrijedne opreme, oružja i odjeće iz Sinja u Split, dok je preostali inventar pohranjen u Sinju gdje se dio osigurao u franjevačkom samostanu, a dio kod pojedinih obitelji. „Tijekom Domovinskog rata, usprkos razaranjima Sinja i okolice, žrtvama, izbjeglicama i prognanicima, postrojbe Hrvatske vojske postajale su sve opremljenije i organiziranije, pa su uslijedile sustavno vođene akcije 126. brigade Hrvatske vojske, kasnije 126. sinjske domobranske pukovnije, a brojni dragovoljci iz Cetinske krajine pripadnici su 4. gardijske brigade i drugih postrojbi Hrvatske vojske. Hrvatske oslobodilačke postrojbe 4. i 5. kolovoza 1995. u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja porazile su pobunjeničku velikosrpsku vojsku, oslobodile Vrliku i hrvatski kraljevski grad Knin, pa je tako završen Domovinski rat i u Cetinskoj krajini.“¹⁵⁰

Tijekom ratnih devedesetih u Sinju se organizirao humanitarni rad i skrb za brojne prognanike i izbjeglice, a tada su osnovane ili obnovljene i brojne kulturno-društvene organizacije. „U to doba obnovljena je djelatnost Ogranka Matice Hrvatske (16. prosinca 1990.), vraćeno je pravo javnosti Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji (9. travnja 1991.), utemeljen Ogranak Pokreta prijatelja prirode *Lijepa naša* (9. travnja 1992.), Podružnica Hrvatskog matematičkog društva (28. prosinca 1992.), Klub likovnih stvaralaca *Duga* (25. studenog 1992.), promovirale su se vrijedne knjige i časopisi, organizirali humanitarni koncerti, primjerice, *Povratak u život* – Sinjske podružnice Udruge hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata (utemeljena 25. kolovoza 1992.), Klapa *Sinj* osvaja nagrade i plijeni pozornost svojim nastupima, a Dražen Žanko ističe se domoljubnom budnicom *Od stoljeća sedmog*.¹⁵¹

Završetkom Domovinskog rata 1995. godine alkarska natjecanja nastavila su se odvijati u ozračju slobode i mira, a svojevrstan novi simbolični pečat Alki zaključio je vojvoda Mirko Norac u svom pozdravnom govoru 280. alkarskim svečanostima: „Tih

¹⁵⁰ Vrgoč, Martin, *Kratak pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2018., 7.

¹⁵¹ Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, 2009., 130.-131.

vrućih kolovoskih dana, prije 280 godina, hrabri sinjski vitezovi predvođeni gvardijanom fra Pavlom Vučkovićem, odbijajući predaju, uz blagoslov Gospe odolijevali su i odoljeli ognju i maču osmanlijske sile. U znak za sjećanja na 15. kolovoza 1715. godine Sinjani su utemeljili vitešku igru Alku, simbol pobjedonosnog otpora hrvatskog naroda nad osvajačem. Simbol pobjede dobra nad zlim, simbol herojstva i junaštva. Tako je bilo te godine, tako je bilo '41. i '90. godine poslije pobjede demokracije, a tako i danas nakon 280. godina. Prilike u kojima se odvija ovo današnje nadmetanje govore da povijesna borba nije uzaludna, ali isto tako upozorava da nije ni prestala. Nakon gotovo 900 godina, 900 godina suza, krvi i znoja, 900 godina ropstva i potlačenosti, vođeni Božjom providnošću i mudrom politikom Vrhovništva, stvorili smo hrvatsku državu.“¹⁵²

¹⁵² Usp. <http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-280.-Alka-1995.pdf>

6. Alka nakon završetka Domovinskog rata

Nakon Domovinskog rata Sinjska alka nastavila se mirno održavati u demokratskoj Republici Hrvatskoj, a 282. alkarsko natjecanje obilježila je zanimljiva manira princeze Susane von Habsburg koja je Viteškom alkarskom društvu uputila pismo s namjerom ponude supokroviteljstva nad Alkom. Uprava Društva odbila je princezin prijedlog uz obrazloženje da je jedini pokrovitelj natjecanja predsjednik Franjo Tuđman i da drugih supokroviteljstava ili pokroviteljstva ne može biti. „Predsjednik Republike po treći je put nazočio alkarskim svečanostima. No ovom je prigodom obnašao i dužnost počasnog alkarskog vojvode kojim je proglašen odlukom VAD-a od 2. kolovoza 1997. Povelja počasnog alkarskog vojvode, svečana odora i sablja uručeni su mu 10. kolovoza na dan održavanja Alke.“¹⁵³

U pozdravnom govoru vojvoda Mirko Norac obratio se predsjedniku Tuđmanu navodeći ukratko, između ostalog, komu se u čast i zbog čega posvećuje alkarsko nadmetanje. „Danas kada je Hrvatska država čimbenik mira i stabilnosti na ovim prostorima, Alku trčimo u ozračju svehrvatske slobode oslobođeni svih tuđinskih natruha i pod vodstvom počasnog alkarskog vojvode, predsjednika Republike, a u čast i slavu hrvatske države. U to ime Vas još jednom srdačno pozdravljam i želim svako dobro. Poginulim hrvatskim vitezovima neka je spomen ovogodišnja Alka, a svima nama poticaj za još veće zalaganje, doprinos u izgradnju Lijepe naše u zemlju blagostanja.“¹⁵⁴ Predsjednik Tuđman zahvalio je u svom pozdravnom govoru na velikoj časti koja mu je udijeljena, a njegov doživljaj u tom trenutku najbolje dočarava sljedeća izjava:

*„Da nije bilo Sinjske alke i tradicije koju
ona simbolizira, ne bismo mi danas imali
slobodne, nezavisne države Hrvatske.“¹⁵⁵*

¹⁵³ Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 320.

¹⁵⁴ <http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-282.-Alka-1997.pdf>

¹⁵⁵ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 198.

Nakon podosta vremena opet se javlja habsburška loza koja je dugo bila ustoličena u alkarskoj povijesti, a u suvremenoj Hrvatskoj ponovno su zaživjele veze Viteškog alkarskog društva i obitelji Habsburg. Tijekom postojanja Austro-Ugarske Monarhije, Alka je bila dugo vezana uz Habsburgovce, a u bivšoj Jugoslaviji ta je veza bila prikazivana u negativnom kontekstu, ali odnos prema Habsburgovcima počeo se mijenjati u najnovijoj hrvatskoj povijesti. Naime, obitelj Habsburg značajno je doprinijela u diplomatskim naporima međunarodnog priznanja Hrvatske, a pomoć Hrvatskoj iskazali su i tijekom Domovinskog rata.

„Na hrvatskom putu u Europsku uniju uvelike je pomogao Otto von Habsburg, sin posljednjeg austro-ugarskog cara i kralja Karla I., za kojeg se može reći da je bio veliki prijatelj Hrvatske. Njegov sin Karl bio je nazočan Alki 2002. kada je slavodobitniku Denisu Gugiću u ime obitelji uručio posebnu zlatnu medalju. Otto von Habsburg umro je 4. srpnja 2011., a njegovom posljednjem ispraćaju u Beču nazočilo je i alkarsko izaslanstvo. Na taj je način VAD pokazao da ne zaboravlja svoju vezu s Habsburzima, ali isto tako da cijeni pomoć koju je Otto von Habsburg pružao kako bi pomogao Hrvatskoj u značajnim povijesnim okolnostima. Alkarsko je izaslanstvo sudjelovalo i na ceremoniji uručenja relikvija blaženoga Karla I. Austrijskog 21. listopada 2014. u Zagrebačkoj katedrali.“¹⁵⁶

6.1. Kraj 20. i početak 21. stoljeća

Krajem dvadesetog stoljeća nekoliko događaja dodatno je obilježilo alkarsku povijest. Dana 25. studenog 1998. godine izaslanstvo Viteškog alkarskog društva posjetilo je papu Ivana Pavla II. u Vatikanu. Iste godine preminuo je ministar obrane i počasni građanin Sinja Gojko Šušak. Na njegovoj sahrani prisustvovala su brojna izaslanstva, a među njima posljednju počast izrazili su i alkari. „Krajem 1997. i tijekom 1998. otpočeli su i kontinuirani medijski napadi na alkarskog vojvodu Mirka Norca-Kevu i na njegovu ulogu u počinjenju ratnih zločina tijekom Domovinskog rata. Iz tih je razloga i Upravni odbor VAD-a uputio priopćenje javnosti u kojem naglašava kako su ti napisi

¹⁵⁶ Isto, 239.

'postali svakodnevno ponašanje zločestih i razočaranih ljudi nečiste savjesti koji žele ugasiti svjetlo hrvatske pobjede i postojanosti.'¹⁵⁷ Takvi medijski napadi izazvali su burne reakcije u Cetinskoj krajini, a takve puk ih je doživio kao neprijatelja hrvatske države.

U svom govoru na 283. Alki vojvoda Mirko Norac iskazao je i nezadovoljstvo negativnom pojavama u novom hrvatskom društvu. „Određeni pojedinci, bez moralnih kriterija, svojim radom i djelovanjem nastoje nametnuti široj društvenoj zajednici neke kvazi-standarde i vrijednosti utemeljene na gospodarskim malverzacijama i financijskim transakcijama koje su proveli dok su istinski Hrvati krvlju plaćali hrvatsku slobodu. Ti i takvi pojedinci, ne samo da ruše dostojanstvo poštenog hrvatskog čovjeka, nego dovode u pitanje stečevine Domovinskog rata i direktno ugrožavaju temelje hrvatske države i programa na kojem je ona nastala.”¹⁵⁸ Nakon zahuktavanja situacije vezane uz Mirka Norca, mirno poslijeratno razdoblje uzburkale su nove napetosti s kojima je alkarska povijest ušla u novo stoljeće. Osim toga 1999. godinu obilježila je smrt prvog hrvatskog predsjednika i počasnog alkarskog vojvode Franje Tuđmana kojem su sinjski alkari kao i mnogim vladarima prije njega odali posljednju počast stojeći uz njegov odar. „Korištenje popularnih festivala i tradicija kao pozornica reprezentacije ideološkog poretka svakako nije specifičnost Sinja i Sinjske alke. Vizualizacija moći predstavlja temeljni izvor političke legitimacije svakog poretka, a popularni godišnji festival duge tradicije predstavlja željenu pozornicu svake vlasti, bez obzira na njezin ideološki predznak. Kako navodi njemački etnolog Klaus Roth, tradicionalni festivali i svečanosti u pravilu predstavljaju 'izraz i manifestaciju lokalnih, vjerskih i etničkih identiteta, te stoga imaju izrazitu političku važnost.”

Do istog zaključka došao je i nizozemski povjesničar Krijn Thijs proučavajući tri proslave jubileja osnivanja Berlina. 'Upravo u naizgled apolitičnoj formi tradicionalne svečanosti mogu se prenositi političke vrijednosti, obrasci i izjave od velike važnosti,

¹⁵⁷ Usp. Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 323.

¹⁵⁸ <http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-283.-Alka-1998.pdf>

stvarati emocionalne veze, slike prijatelja i neprijatelja, zajednička iskustva zajednice i tumačenja prošlosti', navodi Thijs.¹⁵⁹

6.2. Optužbe i uhićenja hrvatskih generala

Početak veljače 2000. godine održani su izvanredni predsjednički izbori na kojima je za novog predsjednika Republike Hrvatske izabran Stjepan Mesić. Nedugo nakon toga uprava Viteškog alkarskog društva odlučila je od novoizabranog predsjednika zatražiti pokroviteljstvo nad održavanjem alkarskih natjecanja što je on prihvatio. „Društvo se sve više suočavalo s medijskim napadima na Mirka Norca-Kevu, a suđenja u Haagu postala su svakodnevica hrvatske unutarnje i vanjske politike. Vrhunac se dogodio u veljači 2001. kada je izdan uhiđbeni nalog protiv generala Mirka Norca-Keve zbog sumnji na ratne zločine protiv civilnog stanovništva u Gospiću u listopadu 1991.

Uhićenje je izazvalo lavinu reakcija i organiziranje prosvjeda protiv takvih odluka. Politički sukobi u hrvatskom društvu pogoršali su se nakon uhićenja Norca i ostalih generala i visokih časnika hrvatske vojske.¹⁶⁰ Tadašnja politička situacija odrazila se na Sinjskoj alki 2000. godine što se očituje u govoru tadašnjeg alkarskog vojvode Mirka Norca-Keve: „Nova vlast koja je dobila povjerenje na zadnjim demokratskim izborima mora pokazati više senzibiliteta u odnosu s hrvatskim braniteljima i to ne samo u komunikaciji već i u poštivanju i uvažavanju ne samo hrvatskih branitelja nego i svih žrtava koje su doprinijele da konačno budemo svoj na svome. Oni su za stvaranje ove države dali najviše što su imali, dali su sebe. Pozdravljamo i podupiremo borbu protiv svih nepravilnosti, ali želim istaknuti da svatko onaj tko je njen nositelj, ali ne želimo i ne razumijemo nažalost čestu pojavu stvaranja atmosfere opće kriminalizacije, generaliziranja paušalnih izjava, poglavito kada se radi o hrvatskim braniteljima. Duboko

¹⁵⁹ Stamenić, Boris, *Proslava 250. Sinjske alke kao pozornica ideološke reprezentacije*, Sinj, 2018., 574.

¹⁶⁰ Mandac, *Povijest Sinjske alke (1715. – 2017.)*, 29.

se nadamo i uvjereni smo da su iz nas vremena u kojima nije bilo dovoljno nekoga optužiti da bi ga se proglasilo krivim.“¹⁶¹

Kulminacija političkog konflikta odvila se 2001. godine što je imalo enormni utjecaj na društveni život Sinja i Cetinske krajine. Diljem Hrvatske organizirali su se prosvjedi od kojih je najveći organiziran u Sinju, samo dan nakon objave uhiđenog naloga. Prosvjedni puk je uhićenje Norca shvatio ne samo kao negativan čin prema samom vojvodi, nego kao namjeru da se ugrozi i cijeli hrvatski narod. „U tim prosvjedima prevladalo je vrlo jako raspoloženje usmjereno protiv Vlade te su tadašnji premijer Ivica Račan i tadašnji predsjednik Stjepan Mesić bili javno diskreditirani, primjerice, njihova se liberalno-lijeva Vlada nazivala „Crvenim Kmerima“, aludirajući time ne samo na njihovu navodnu komunističku agendu, već i neposredno ih optužujući za izdaju vlastitog naroda izručenjem junačkih hrvatskih 'branitelja'“¹⁶²

Na 286. Alki zaoštrili su se odnosi između uprave Viteškog alkarskog društva i predsjednika Stjepana Mesića. Predsjednik je odbio doći na Alku, a umjesto njega prisustvovao je njegov izaslanik Milivoj Petković. Cjelokupna atmosfera odvijala se u znaku potpore optuživanih hrvatskih generala. Publika na palkama¹⁶³ skandirala je protiv Mesića i njegova izaslanika, a upravni odbor Viteškog alkarskog društva odlučio je odbiti darove predsjednika Mesića. Takva odluka obrazložena je strahom od nereda koji bi eventualno ugrozili sigurnost ljudi i samo održavanje Alke. Budući da je generalu Petkoviću onemogućeno obraćanje gledateljima, obratio im se predsjednik VAD-a Mate Jukić: „Svi znamo da ove godine među nama nema našeg alkarskog vojvode Mirka Norca. Zato na ovaj veliki i tužni dan u ime puka Sinja, alkara, branitelja i stradalnika Domovinskog rata, ne možemo primiti darove sve dok je naš vojvoda zatočen.“¹⁶⁴

Okolnosti na 286. Alki izazvale su razne političke polemike, a mišljenje javnosti oko takvog postupka bilo je različito. Suprotno mišljenje od Uprave Društva imao je tadašnji slavodobitnik 286. Alke Ivica Perić koji je smatrao da je trebao preuzeti darove.

¹⁶¹ <http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-285.-Alka-2000.pdf>

¹⁶² Usp. Schäuble, Michaela, *Living history? Reenacting the past and promoting "tradition" in the Dalmatian hinterland*, Nationalities Papers, DOI: 10.1080/00905992.2017.1345881, 2017., str. 5.

¹⁶³ Palke su povišeno mjesto za gledatelje na alkarskom trkalištu odnosno tribine (tal. *palco* tribina, loža) (Prema Belamarić, J. 2015.)

¹⁶⁴ Usp. Bekavac, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, 335.

Stoga je darove primio naknadno u Uredu predsjednika 24. kolovoza 2001. „Uz sva zalaganja VAD-a i drugih struktura, sve provedene aktivnosti koje su imale za cilj zaštitu vojvode Norca-Keve, on je 2004. pravomoćno osuđen na dvanaest godina zatvora zbog zločina u Gospiću 1991., a 2008. na sedam godina zbog zločina u operaciji 'Medački džep' iz 1993. Vrhovni sud RH je 2010. tu kaznu smanjio na šest godina zatvora. General Norac-Kevo je uvjetno pušten iz zatvora 2011. i od tada se nalazi na slobodi.“¹⁶⁵ Reakcije medija i podijeljene javnosti nisu se smirivale što se odrazilo i na 287. Alki na kojoj nije nazočio nitko iz državnog političkog vrha. Ivica Perić nije više bio uključen u alkarsku čet, a predsjednik Mesić odbio je biti novi pokrovitelj. Stoga je odlučeno da novi pokrovitelj bude puk Sinja i Cetinske krajine zajedno s glavnim sponzorom, njemačkom tvrtkom *DKIG* iz Vilsbiburga. „Potom su 288., 289., i 290.

Alke protekle u daljnjem znaku podrške generalu Mirku Norcu, održane su mirno opet pod pokroviteljstvom puka Sinja i Cetinske krajine. Godine 2006. dogodile su se značajnije promjene u članstvu u Viteškom alkarskom društvu, a smirile su se i političke tenzije prema Stjepanu Mesiću. Promjene su prouzročile potpuni zaokret, a s ciljem da se otklone svi dosadašnji problemi, normaliziraju odnosi i da se depolitizira viteška igra.“¹⁶⁶ Stabilizacijom situacije prvaci Viteškog alkarskog društva zatražili su od predsjednika pokroviteljstvo nad 291. Sinjskom alkom, na što je Mesić pristao te tako opet postao pokrovitelj.

*„Ne samo da bih Mesića želio vidjeti [na Alki] nego
bih ga osobno nosio na ramenima.“*

Gradonačelnik Nikola Tomašević, 2006.“¹⁶⁷

Predsjednik Mesić je nakon burnih događanja 2006. godine posjetio Sinj, a 2007. godine prvi put došao na Alku. Tijekom alkarske povijesti često se izražavala želja o izgradnji reprezentativnih alkarskih dvora. Prijedloga i ideja bilo je mnogo, ali se niti jedan pokušaj realizacije nije ostvario zbog manjka financija. „Ideja o izgradnji Alkarskih dvora i Muzeja Sinjske alke puno je starija od pisanih tragova koji su arhivirani u

¹⁶⁵ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 209.-210.

¹⁶⁶ Mandac, *Povijest Sinjske alke (1715. – 2017.)*, 29.

¹⁶⁷ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 230.

Viteškom alkarskom društvu i sežu u kraj 19. stoljeća. Prve veće aktivnosti nalazimo u spisima iz 1927. godine kada Uprava Viteškog alkarskog društva pokušava osigurati sredstva za gradnju Alkarskih dvora na utvrdi Kamičak.¹⁶⁸ Međutim, 2007. godine postavljen je kamen temeljac za izgradnju Alkarskih dvora i Muzeja Sinjske alke čime se ideju započelo pretvarati u stvarnost. „Alkarski su dvori smješteni u obnovljenoj zgradi nekadašnje konjičke mletačke vojarne nazvane 'Kvartiri'¹⁶⁹, sagrađene 1760. i smještene u samom središtu Sinja. Dug je i mukotrpan bio put od ideje do realizacije, no Sinj će u godini tristote obljetnice slavne obrane od Turaka dobiti najljepši i najvrjedniji *poklon*, Alkarske dvore s alkarskim muzejom.“¹⁷⁰

Početak realizacije ideje simbolično je istaknuo alkarski vojvoda Ivan Čikara u svom pozdravnom govoru na 292. Sinjskoj alki. „Ne mogu se ovdje ne prisjetiti davne želje da i Alka dobije svoj kutak – Alkarske dvore! I to se ostvaruje! A ne bi se ostvarilo da nije bilo Vaše odlučnosti, predsjedniče hrvatske vlade, doktore Ivo Sanaderu! Vaš odnos prema Alci samo je još jednom potvrdio kako se poštuje i ljubi tradicija i hrvatsko kulturno blago!“¹⁷¹ Nakon što su promijenjeni odnosi između predsjedništva Viteškog alkarskog društva i vlade, osigurana su sredstva za daljnju izgradnju Alkarskih dvora. Francuski politolog Yves Bizeul navodi kako su se rituali, pored legitimacije poretka kao cjeline, upotrebljavali i za akumulaciju simboličkog i ekonomskog kapitala određenih grupa i pojedinaca.

Povlastice za vodeće nositelje tradicije, VAD ili lokalnu zajednicu ostvarene u pregovorima s državom nerijetko su se podudarale. Neki su sudionici ostvarili iznimno uspješne vojne i političke karijere zahvaljujući sudjelovanju u Alki. VAD je aranžman s državom trebao i treba zbog ostvarivanja skupih projekata poput nabavke konja, izgradnje alkarskih dvora i muzeja te obnove opreme. No bez obzira, jesu li u određenom trenutku u prvom planu bili interesi pojedinaca, nositelja tradicije ili dijelova

¹⁶⁸ Jukić Stipe, Kuzmanić Ante, *Alkarski dvori i Muzej Sinjske alke*, Sinj, 2018., 611.

¹⁶⁹ *Kvartiri* predstavljaju jedinstven spomenik javnog graditeljstva iz doba mletačke uprave, a sam naziv *quartier* označava njihovu izvornu namjenu, bila je to vojarna u kojoj se nekoć nalazila Hrvatska konjica (*Cavalleria croata*, *Croati a cavallo*). Povijesni dokument iz 1789. govori da je cijeli kompleks izgrađen 1760. godine. Tijekom vremena mijenjale su se vlasti, a samim time čitav kompleks postepeno je nadograđivan. (Prema Jukić, S. i Kuzmanić, A. 2018.)

¹⁷⁰ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 235.-236.

¹⁷¹ <http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Ivan-Cikara-292.-Alka-2007.pdf>

lokalne zajednice, prilagođavanje Alke vladajućoj ideologiji bilo je od temeljnoga značaja.¹⁷² Godine 2008. Alka je održana mirno i bez izgrede, a na idućoj Alki 2009. godine Stjepan Mesić je posljednji put bio pokrovitelj manifestacije. Nakon što je predsjednik Mesić čestitao slavodobitniku, održao je govor tijekom kojeg su se ipak čule psovke i zvižduci, ali unatoč tome govor je dovršen do kraja bez značajnijih ekscesa.

Godine 2010., održana je izborna skupština Viteškog alkarskog društva na kojoj je za novog vojvodu izabran Ante Vučić, a iste godine za novog predsjednika Republike Hrvatske izabran je Ivo Josipović. Vojvoda Vučić u svojim je govorima izostavio upućivanje političkih poruka koje su podrazumijevale kritiku državne vlasti. „Naprotiv, od 2010. do 2013. upućivao je 'snažnu podršku' predsjednicima Vlade i predsjedniku dr. Ivi Josipoviću. Pazio je da sadržajem govora nikoga ne napada, ali i ne izaziva. U svim je govorima uvijek isticao ulogu prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana, iskazujući mu velike zahvale.“¹⁷³ Postavši novim hrvatskim predsjednikom, Josipović je prihvatio pokroviteljstvo nad Alkom, a tijekom svog čitavog mandata ostao je pokrovitelj i nazočio svim alkarskim nadmetanjima. Godine 2012. među uzvanicima na 297. Alki bio je i turski veleposlanik što je prvi put u alkarskoj povijesti da je na Alku došao predstavnik Turske. „Zadovoljan sam što sam tu. Svijet je danas drugačiji, prošlost ostaje u prošlosti, a danas smo dovoljno bliski. Nisam tu zbog ratovanja već zbog hrvatske kulture – rekao je Burak Özügergin.“¹⁷⁴

Osim njega još je jedan Turčin, Mehmet Ozan Erözden, koji je pisao o Alki skrenuo pažnju na sebe, ali ponajviše u znanstvenim krugovima. Erözden je turski politolog i izvanredni profesor na Fakultetu za ekonomske i upravne znanosti Tehničkog sveučilišta Yildiz u Istanbulu, a u poznatom britanskom znanstvenom časopisu *Nations and Nationalism* objavio je članak kojem naslov glasi: *The practical limits of inventing traditions: the failed reinvention of the Sinjska Alka*. Erözdenov članak proširena je verzija prije objavljenog teksta naslovljenog: „Tradition via Appropriation: Sinjska Alka and the Tradition of Resistance with the Symbols of the Enemy, in *Balkan Literatures in*

¹⁷² Usp. Stamenić, Boris, *Proslava 250. Sinjske alke kao pozornica ideološke reprezentacije*, Sinj, 2018., 575.

¹⁷³ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 239.

¹⁷⁴ <https://www.vecernji.hr/vijesti/turski-veleposlanik-zvijezda-medju-gostima-na-sinjskoj-alci-439011>

the Era of Nationalism (eds. Murat Belge, Jale Parla), Bilgi Un. Yay., Istanbul: 2009, pp.313-322¹⁷⁵ Na navedeno je reagirao hrvatski politolog Jakov Žižić koji je u svojoj knjizi *Sinj i Alka – priče o ljudima i događajima*, kao i na internetskom blogu *Sinjski obzori*, ponudio vlastito stručno mišljenje o pisanju njegovog turskog kolege.¹⁷⁶

Osim Žižića, Erözdenova stajališta komentira i Ivan Kozlica u svojoj knjizi *Alka u politici politika u alki*.¹⁷⁷ U travnju 2013. Viteško alkarsko društvo odlučilo je proglasiti oslobođene generale Mladena Markača i Antu Gotovinu počasnim članovima Društva, a iste godine Markač i Gotovina prisustvovali su na 298. Sinjskoj alki. Uoči tristote obljetnice 299. Sinjska alka mirno je održana, a pažnju tadašnjih medija zadobio je vojvoda Vučić u svom pozdravnom govoru. „Među mnogima koje je osobno pozdravio bili su Kolinda Grabar Kitarović, pomoćnica glavnog tajnika NATO-a i HDZ-ova kandidatkinja za predsjednicu države te predsjednik HDZ-a Tomislav Karamarko, iako se nisu nalazili u počasnoj loži.

Neki su mediji u Vučićevom govoru prepoznali podilaženje HDZ-ovom vodstvu s ciljem osiguranja *osobnih probitaka*. Posebno se na Vučićev govor i upravu VAD-a okomio novinar *Slobodne Dalmacije* Damir Pilić kazavši da se Alka 'pokazala provincijalnom zatočenicom (stranačke) politike', prenoseći izjavu splitskog povjesničara Dragana Markovine kako bi pokrovitelj Alke trebao biti HDZ, a ne predsjednik RH. Predsjednik sinjskog SDP-a Stipe Jadrijević-Cvrlje prozvao je vojvodu Vučića, kazavši da je svojim *političkim govorom obesčastio Alku* te ga pozvao podnijeti ostavku. Za razliku od Jadrijevića-Cvrlje uprava VAD-a u priopćenju je istakla kako je Vučić 'časno obavio dužnost vojvode'.¹⁷⁸

¹⁷⁵ <https://ncc.metu.edu.tr/academic-staff-program/political-science-and-international-relations?page=2>

¹⁷⁶ Za navedenu recenziju vidi: Žižić, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, 39. - 44., ili navedeni link: <https://zizic.wordpress.com/2013/06/21/kako-jedan-turski-politolog-vidi-sinjsku-alku-te-njenu-simboliku-i-znacenje-u-hrvatskom-nacionalnom-identitetu/>

¹⁷⁷ Vidi Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 256. - 259.

¹⁷⁸ Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 240.

6.3. Može li politika iz Alke?

Godine 2012. vojvoda Ante Vučić odabrao je za barjaktara bivšeg alkara Stipu Breku, a takav odabir ponovno je uzrokovao političke sukobe. „Članovi upravnog odbora VAD-a zamjerili su Vučiću što se s njima nije savjetovao oko imenovanja barjaktara te što barjaktar nije iz populacije hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata. Njegov odgovor kako on 'poštuje ljude iz rata, ali ne smijemo biti opterećeni time da oni nose barjak', dodatno je razljutio neke članove odbora. Vučić nije odustao od svoje odluke te je odbacio tvrdnje kako je odluku donio pod političkih pritiscima.“¹⁷⁹ Uprava franjevačkog samostana reagirala je na vojvodin odabir istaknuvši nezadovoljstvo zbog toga što Stipe Breko nosi barjak s likom Čudotvorne Gospe Sinjske.

Nakon toga održano je nekoliko sastanaka predstavnika samostana i Viteškog alkarskog društva, ali time ništa nije postignuto. Vojvoda nije promijenio svoje mišljenje, a fratri nisu dozvolili Stipi Breki da nosi Gospin barjak u procesiji na proslavi blagdana Velike Gospe. Uprava Viteškog alkarskog društva na sastanku upravnog odbora odlučila je da se u procesiji sudjeluje, ali bez spornog barjaka, a zbog svega što se događalo tih dana jedan od članova Upravnog odbora, Miro Bulj podnio je ostavku. Tom je prilikom izjavio: „Poznato Vam je da sam na jučerašnjoj sjednici Uprave VAD-a iznio stav da ću dati ostavku na mjesto člana Uprave VAD-a ako se barjak s likom Gospe Sinjske ne bude vijorio ulicama grada Sinja u procesiji povodom proslave Velike Gospe, što sam i tražio da uđe u službeni zapisnik. Svoj stav sam dužan iznijeti i Skupštini VAD-a koja mi je dala povjerenje i čast da sudjelujem u radu uprave VAD-a. Nakon 40 godina komunizma i zabrane procesije 1990. godine dočekali smo da je u alkarsku povorku vraćen barjak naše zaštitnice Čudotvorne Gospe Sinjske. Po prvi put u samostalnoj RH barjak VAD-a s likom Gospe Sinjske naše zaštitnice, svetinje svih svetinja nije prošao ulicama grada Sinja. Ovo je nezapamćena uvreda svim vjernicima i izvrgavanje ruglu onoga što je svima nama najsvetije.“¹⁸⁰

¹⁷⁹ Isto, 240.

¹⁸⁰ <https://www.politikaplus.com/novost/62291/sukob-franjevac-a-i-alkara-miro-bulj-podnio-ostavku-neka-nam-politika-ne-dira-u-svetinje>

Sinjski franjevci svoje su protivljenje vojvodinu izboru argumentirali kako se Breko svojevremeno neprimjereno i ružno izražavao o Gospi, a sam Breko odbacio je takve optužbe. „Znam da me ne napada crkva već zločesti pojedinci među fratrима kojima sam se zamjerio kada sam od 2001. godine stao na stranu tadašnjeg predsjednika Stipe Mesića. Odluku vojvode da mi povjeri dužnost barjaktara iskoristili su kao povod za svoje skrivene ciljeve. Napadom na mene oni preko svojih poltrona zapravo žele preuzeti upravljanje nad Viteškim alkarskim društvom – kaže Breko.“¹⁸¹

Zanimljivo je da se tijekom tadašnjih previranja dogodila promjena na čelnom mjestu sinjskog samostana. „Fra Petar Klapež zamijenio je fra Božu Vuletu koji je nešto prije spora oko alkarskog barjaktara, Stipu Breko predložio za nagradu Grada Sinja. Nova samostanska uprava prijedlog je povukla, no Breko je nagradu ipak dobio jer ga je predložio sinjski gradonačelnik Ivica Glavan. Već na sljedećoj Alki vojvoda Ante Vučić zahvalio se Stipi Breki i barjaktarom imenovao ratnog vojnog invalida Stipu Bilandžića. Tako je i Vučić nastavio kršiti društveni statut u kojem je određeno da barjaktara *bira i određuje između alkara*.“¹⁸²

Nakon što je Ivo Josipović 2010. godine postao predsjednik Republike Hrvatske, prihvatio je pokroviteljstvo nad Alkom, a potom je iste godine osobno nazočio alkarskom nadmetanju. Prije samog održavanja Alke Josipovića je u svojoj kući ugostio nekadašnji alajčauš Stipe Batarelo. Osim predsjednika Josipovića u domu Stipe Batarela ugošćeni su i mnogi drugi članovi SDP-a, kao što su Zoran Milanović, Mirando Mrsić, Ivo Jelušić, Igor Dragovan, Josip Leko i drugi. Među prisutnim gostima bio je i potpredsjednik Vlade Slobodan Uzelac te riječki nadbiskup msgr. Ivan Devčić. „Družinu su uz bogati stol sinjskim delicijama posluživali bivši alkari Damir Vukasović i Mladen Filipović-Grčić. U pozdravnom govoru domaćin Batarelo naglasio je kako je početkom devedesetih u Alki provedena lustracija te izrazio nadu kako će se uz pomoć predsjednika Josipovića Alka vratiti svojim *tradicionalnim vrijednostima* kakve je imala prije 1990. Josipović je poslije Alke ponovno otišao u dom Batarelovih. Tamo ga je dočekala skupina od desetak bivših alkara i alkarskih dužnosnika te tadašnji član Časnog suda Ivo Dalbello. Oni su predsjednika upoznali sa svojim stavovima i spoznajama o stanju u Alki. Još jednom

¹⁸¹ <https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/176360/cpg/3>

¹⁸² Kozlica, *Alka u politici politika u alki*, 242.

podsmjećamo da su domaćin Batarelo, kao i njegova posluga Vukasović i Filipović-Grčić te bivši arambaša Ivo Filipović Injoka, samovoljno napustili Alku 1990. iz političkih razloga. Okupljanje te skupine u domu bivšeg alajčauša potvrđuje prije iznesene zaključke kako se radilo o organiziranom *bojkotu* prve hrvatske Alke, a ne o lustraciji, kako je to kazao Batarelo.¹⁸³ Viteško alkarsko društvo nakon održavanja Alke, uvijek poziva pokrovitelje manifestacije ili njihove izaslanike na simbolično druženje u čast slavodobitnika. Naime, Josipović se kratko zadržavao, a zatim odlazio u dom Stipe Batarela. „Kakvu to poruku predsjednik RH šalje VAD-u kada mu je u Sinju domaćin čovjek koji je iz političkih razloga napustio Alku 1990. i koji od tada nije član Društva? Sigurno da tim svojim postupcima podržava *lustriranu* skupinu bivših članova VAD-a koji nisu prihvatili *hrvatsku* Alku 1990.“¹⁸⁴

Utjecaj političkih previranja u Alki od nastanka Republike Hrvatske zanimljivo je svojim mišljenjem ukratko obrazložio bivši alkar i alajčauš Joško Milošević koji je bio slavodobitnik 249. Alke godine 1964.: „Alka je uvijek imala uspona i padova, a održala se jer je redovito bila miljenica vlasti. Nastankom političkih promjena 1990. godine, rečeno je 'dalje politiku od Alke'. Dogodilo se da je politika potpuno zavladała Alkom, a onda se dogodio i apsurd da alkari, koji su kroz povijest slavili vladare država u kojima su živjeli, u prvoj međunarodno priznatoj hrvatskoj državi zarate s hrvatskim predsjednikom i Vladom. Ali i to je iza nas, nadam se trajno.“¹⁸⁵

Godine 2015. u Sinju je obilježena tristota obljetnica obrane grada od osmanlijskog napada, a vrhunac slavlja odvio se na jubilarnoj tristotoj Alki koja je održana 9. kolovoza 2015. Iste godine Kolinda Grabar-Kitarović postala je predsjednica Republike Hrvatske i preuzela tradiciju pokroviteljstva viteške manifestacije, a time je ujedno postala i prva žena pokroviteljica Alke. Pripreme za navedeno jubilarno slavlje odvijalo se na razne načine u mnogim segmentima, a tadašnje tiskovine najčešće su izražavale ponos na višestoljetnu tradiciju grada Sinja. „Odajući počast našim očevima, djedovima i pradjedovima što su nam predali Alku kao najdragocjenije naslijeđe, našoj

¹⁸³ Isto, 242.-243.

¹⁸⁴ Isto, 243.

¹⁸⁵ <https://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/208434/najstariji-zivuci-alaj-caus-alka-se-odrzala-je-je-uvijek-bila-miljenica-vlasti>

generaciji pripala je čast da proslavimo jubilej kakvim se rijetki na svijetu mogu podičiti. Slavlje pripremamo u zajedništvu s civilnim i crkvenim vlastima u Sinju, a kroz Počasni odbor u kojemu se nalaze najistaknutiji predstavnici državnih, crkvenih, znanstvenih i kulturnih institucija, 300-ta obljetnica čudesne obrane Sinja dobila je i nacionalno značenje.¹⁸⁶ Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović nazočila je tristotoj Sinjskoj alki, a slavodobitniku Frani Ivkoviću darovala je sablju i zlatni prsten s hrvatskim grbom. Iduća, 301. Alka redovito je i mirno održana opet pod pokroviteljstvom predsjednice, a krajem 2016. godine, odnosno 17. prosinca održana je sjednica Viteškog alkarskog društva na kojoj je odlučeno da će se sljedeće godine trčati svečana Alka u gradu Vukovaru. „Kako donosi lokalni portal *Ferata*, 'u čitanju obrazloženja predsjedavajući radnog predsjedništva je između ostalog naglasio kako radi velike žrtve Vukovara u Domovinskom ratu, ostvarenog prijateljstva gradova Vukovara i Sinja, te stvorenih neraskidivih veza Vukovaraca i članova VAD-a, Upravni odbor predlaže Skupštini održavanje svečane Alke u Vukovaru, u vrijeme kada se stvore potrebni tehnički uvjeti.'

Po riječima predsjednika Alkarskog društva Stipe Jukića, sve aktivnosti oko trčanja Alke u Vukovaru provode se u dogovoru s trima najvažnijim nacionalnim političkim institucijama – Hrvatskim saborom, Predsjednicom i Vladom Republike Hrvatske.¹⁸⁷ Svečana Alka u Vukovaru izazvala je veliku pozornost hrvatske javnosti, a imala je važan povijesni, kulturni i nacionalni karakter. Simboliku i svojevrstan značaj te Alke ukratko dočarava sljedeća izjava: „Svečana Sinjska alka povijesni je događaj i potvrda velikog prijateljstva koje se razvilo između Sinja i Vukovara. Kako i sama Povelja kaže, Vukovar i Sinj gradovi su povezani slavnim bitkama naše povijesti i oba su grada simboli obrane domovine. Velika mi je čast i zadovoljstvo kao gradonačelnik sudjelovati u ostvarenju ovog iznimnog događaja koji sa sobom nosi težak organizacijski zadatak, ali veliki značaj za čitavu Hrvatsku. Još jednom će Sinj i Vukovar ujediniti cijelu domovinu i dijasporu te je upravo to poruka koju želimo poslati održavanjem ove svečanosti’, rekao je gradonačelnik Penava naglašavajući kako je

¹⁸⁶ *Programska knjižica Viteškog alkarskog društva u prigodi 300. obljetnice Alke i čudesne obrane Sinja*, priredili Josip Dukić i Ivan Nasić, Sinj, 2014., 5.

¹⁸⁷ Žižić, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, 79.

riječ o spektaklu te da sudjelovanjem u tome svaki čovjek ugrađuje mali dio sebe u hrvatsku povijest.¹⁸⁸

Dana 6. svibnja 2017. godine Vukovar je postao četvrti grad u povijesti u kojemu se trčala svečana Alka, a slavodobitni alkar postao je Ante Zorica. Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović nazočila je alkarskom natjecanju, a pobjedniku je uručila prigodne darove. Osim toga, slavodobitnika je nagradio i grad domaćin velikim zlatnim dukatom, a njegova alkarskoga momka malim zlatnim dukatom. „Dodajmo tome kako Vukovar duže od ijednog drugog grada u Hrvatskoj ima ulicu posvećenu Sinjskoj alki te da tamo živi velik broj Cetinjana i njihovih potomaka, kao i to da su dvojica Sinjana koji su poginuli tijekom junačke obrane Vukovara, Andrija Alčić i Ivica Poljak Sokol, bili prvi u povijesti koji su posmrtno proglašeni počasnim članovima Alkarskog društva. Na sjednici skupštine Alkarskog društva 17. prosinca posmrtno je za počasnog člana proglašen i Marko Babić, jedan od zapovjednika i junaka vukovarske obrane, inače podrijetlom iz Cetinske krajine.“¹⁸⁹

Zanimljivo je navesti da je na Alki 1996. godine tadašnji ministar obrane Republike Hrvatske Gojko Šušak najavio kako će se Sinjska alka trčati u slobodnom Vukovaru. „Sinj i Cetinski kraj pamtit će ga i po njegovom čuvenom govoru na Sinjskoj alki 1994. godine, kada je u ulozi izaslanika predsjednika RH Franje Tuđmana, pokrovitelja Alke, obećao kako za iduću Alku 1995. godine neće biti neprijateljskih topova okrenutih prema Sinju, a sama će se Alka održati u središtu potpuno oslobođene Cetinske krajine.“¹⁹⁰ Obećanja Gojka Šuška ostvarila su se, a uoči blagdana Velike Gospe u kolovozu 1995. godine Šušak je proglašen počasnim građaninom Sinja. Održavanje svečane Alke u Vukovaru 2017. godine tako je zabilježeno u alkarskoj povijesti, a nakon toga uslijedilo je i trčanje redovite 302., 303., i 304. Alke u Sinju.¹⁹¹

U dokumentarno-igranom filmu *Alka*, književnik Marko Grčić na poetičan i poučan način iznosi svoj zaključak o pregledu alkarske prošlosti, a on glasi: „Glupo je govoriti o Alci i nemati sve ovo na umu: Ne birati ono što se nama danas sviđa i što bi smo mi

¹⁸⁸ <http://www.ferata.hr/predstavljena-svecana-sinjska-alka-u-vukovaru/>

¹⁸⁹ Žižić, *Sinj i Alka priče o ljudima i događajima*, 82.-83.

¹⁹⁰ <https://www.ferata.hr/sjecanje-na-gojka-suska-5/>

¹⁹¹ Fotografija 4. Slavodobitnik 304. Alke, alkar Frano Ivković.

najradije da nečega nije bilo ili da je bilo onako kako nije bilo. Alka je jedna ogromna memorija i ona je u malome jer traje oko trista godina. Ona je zapravo i slika hrvatske političke povijesti od osamnaestog do dvadeset i prvog stoljeća.“¹⁹² Zanimljivo je, a nadasve i važno zbog tematike ovog rada navesti, da se još jedna vrsta Alke održala u Vukovaru nešto ranije, odnosno u svibnju 2006., bila je to dječja Alka.

6.4. Dječje alke

Ukorijenjenost Alke u Sinju i njegovoj okolini ima toliki utjecaj na svakodnevni život da obuhvaća sve društvene sfere, pa tako zahvaća i najmlađu populaciju. Točno datiranje dječjih Alki nije poznato. „Međutim, oponašanje starijih dugog je vijeka, pa je najvjerojatnije da Sinjska alka i dječje alke imaju podjednako godina. Zato se u ovoj Krajini zadržala još stara uzrečica: Iz malena se trn oštri.“¹⁹³ Dječje Alke različite su vrste igara u kojima djeca po sinjskim ulicama i okolnim selima sami ili uz pomoć odraslih organiziraju svoju Alku.

Dječji viteški turniri ovise o različitim uvjetima kao što su mjesto i način igranja, dob, dostupni materijali i slično. „Mnoge dječje Alke organiziraju i kreativno osmišljavaju sama djeca u želji da se zabave, no postoje i nešto formalniji oblici tih natjecanja u čijoj organizaciji važnu ulogu imaju odrasle osobe koje ih nastoje približiti velikoj Alki. To čine, primjerice, izglasavanjem Statuta dječje Alke, kostimiranjem natjecatelja i drugih sudionika dječje Alke podijeljenih prema ulogama, dodjelom nagrade slavodobitniku i sl.“¹⁹⁴ Nazivi dječjih Alki najčešće se formiraju prema nazivu naselja, sela, zaseoka ili ulice u kojima se manifestacija održava, a uglavnom se trče nakon završetka *velike* Sinjske alke.

Dječje Alke nikad nisu imale pozornost šire javnosti pa o njima postoji malo podataka. „U njima, zbog načina na koji se oblikuju ideje o izvedbi, kao i zbog karaktera samih izvedbi, ne možemo prepoznati svjesne načine učenja povijesti, održavanja

¹⁹² *Alka - dokumentarno-igrani film*, Dvorci Stari Gradovi, YouTube, 8.8. 2018. (<https://www.youtube.com/watch?v=YUxzX2hramQ>)

¹⁹³ *Dječje ili male Alke*, Alkar, Sinj, br. 13, god. 1979., 4.

¹⁹⁴ *Leksikon Sinjske alke*, 120.

sjećanja, kreiranja identiteta i svega onoga što nam se u kontekstu Alke ukazuje kao manje ili više očigledno. Unatoč tomu, ne možemo zanemariti činjenicu da one ipak jesu, u nekom uzročno-posljedičnome slijedu, povezane uz dijelove društvenog sjećanja zajednice u kojoj njihovi akteri žive. Ovakve dječje alke možemo stoga odrediti kao specifične načine održavanja veze sa zajedničkim vrijednostima, koje se u ovom slučaju, važno je naglasiti, mnogo više negoli na simboličku, odnose na njihovu fizičku manifestaciju, na Alku kao igru.¹⁹⁵

Među dječjim alkarskim igrama osobito se ističe *Vučkovića dječja alka* koja se izvodi u Brnazama, u zaseoku Vučkovići. Naime, navedena dječja Alka jedina je poznatija široj javnosti i više vrednovana u odnosu na ostale dječje Alke. Alka u Vučkovićima ističe se značajnim pokroviteljima od kojih su primjerice, Viteško alkarsko društvo i grad Sinj. Što se tiče ideja financijskih poticaja dječjih Alki i njihova aspekta kao jedne subkulture *velike* Sinjske alke, list *Alkar* iz 1991. godine piše kako bi bilo lijepo kad bi se na razini Općine održavala dječja Alka. Bila bi pod pokroviteljstvom Viteškog alkarskog društva i turističkih organizacija, kao nastavak *Alkarskih dana* do blagdana *Velike Gospe*. Dakako, pravilnim izborom mladih iz općinskih naselja, kvalitetnijom opremom i pogodnom lokacijom za održavanje. Na ovakav način i prava Alka dopunjava svoj *corpus*.¹⁹⁶ Organizaciju i izvještaj s različitih dječjih alkarskih igara mediji uglavnom ne prate, ali osobito i redovito izvještavaju o dječjoj Alki iz Vučkovića. „Neki se vole pohvaliti kako su njihove alke starije i od Vučkovića dječje alke, neke se trče i na biciklu... No, svima je zajedničko da se održavaju po uzoru na Sinjsku alku i da ih trče djeca koja imaju isti san – postati pravi alkari i sudjelovati na ‘velikoj’ Alki.“¹⁹⁷

Godine 1955. Vučkovići su po uzoru na Sinjsku alku utemeljili svoju, dječju Alku, koju djeca u starosti do deset godina trče na nogama, a ulogu alkarskih momaka, imaju stariji mještani zaseoka dok ulogu vojvode i alkarskog suda imaju najstariji mještani. U alkarskoj povorci barjaktar jaše konja, magarac simbolizira Edeka, a vojvodin ađutant nosi sablju junaka Bože Vučkovića. Kako pravo sudjelovanja u dječjoj alki imaju samo Vučkovići, a svi se alkarići nazivaju živopisnim nadimcima: Vuk, Poskok, Ujdalo, Jedva,

¹⁹⁵ Vukušić, *U sridu: sjećanje, pamćenje i život Alke*, 141.

¹⁹⁶ Usp. *Dječja Alka*, *Alkar*, Sinj, br. 1, god. 1991., 7.

¹⁹⁷ <https://www.alka.hr/sinjska-alka/djecja-alka-s53>

Dopunski Broj, Živac, Zvrk, Bumbar, Nakostružena Obrva, Fratar, Didovo Oko, itd.¹⁹⁸ Zahvaljujući ozbiljnoj pažnji koja joj se posvećuje, *Vučkovića dječja alka*, kako ju lokalno nazivaju, postala je i opstala kao jedinstvena i dragocjena tradicija. „Sve je to u vezi sa činjenicom da je riječ o institucionaliziranoj priredbi o kojoj skrbi udruga koja nosi isto ime kao i manifestacija. U odnosu na druge dječje priredbe 'Vučkovića dječju alku' obilježava znatno veća razina formaliziranosti, što je umnogome posljedica svjesnog, ciljanog djelovanja spomenute udruge. Štoviše, upravo je usporedba ove s drugima dječjim alkama jedna od 'metoda' posredstvom kojih spomenuta udruga kontinuirano osvještava vrijednost 'Vučkovića dječje alke' i djeluje na njezinu održavanju.“¹⁹⁹

Istoimena udruga, *Vučkovića dječja alka*, nastoji dječju Alku održavati kao veoma ozbiljnu manifestaciju, a upravo uz uključenost odraslih to se i postiže, za razliku od pojedinih dječjih Alki koju organiziraju sama djeca gdje se događaj nerijetko svodi na kaotičnu neozbiljnost, pa čak i na cjelokupno ruganje. Jedna od osnovnih karakteristika dječje Alke iz Vučkovića jest i svojevrsna diskriminacija na temelju prezimena. „U postupku isključivanja iz mogućnosti da sudjeluju u natjecanju one djece koja po ocu ne nose prezime Vučković možemo jasno prepoznati elemente 'igre' društvenim sjećanjem. Naime, 'Vučkovića dječja alka' se, baš kao i velika Alka, simbolički oslanja na borbu i pobjedu predaka nad Turcima 1715. godine. No, dok je u kontekstu velike Alke taj oslonac široko definiran i uključuje sjećanja na različite aspekte događaja, dječja je alka usredotočena na pojedine, kako se vjeruje, ključne aktere tih događaja koji su nosili upravo prezime Vučković.“²⁰⁰ Najpoznatiji Vučkovići kojima se današnji žitelji istoimenog zaseoka ponose bili su borci u ratu protiv Osmanlija, Bože Vučković i fra Pavao Vučković, a njima se pripisuju brojne zasluge vezane uz novovjekovnu povijest Cetinske krajine. Sjećanje na junaštvo Vučkovića opjevao je fra Andrija Kačić Miošić u svom glasovitom književnom djelu *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* u kojemu je između mnogih spomenutih *junaka*, poimenično uvrstio i pojedine Vučkoviće.

„Drugoga ti ja kažem junaka,
svu priliku vojevode Janka,

¹⁹⁸ Usp. <http://www.visitsinj.com/hr/StoRaditi/55/vuckovica-djecja-alka>

¹⁹⁹ Vukušić, *U sridu: sjećanje, pamćenje i život Alke*, 143.

²⁰⁰ Isto, 145.

po imenu Božu Vučkovića,
britku sablju Marka Kraljevića,

koga hvale latinska gospoda
i delije slavnoga naroda,
jer junačke glave odsicaše,
tursko robje često dovođaše.

Ali evo zmaja žestokoga
koji slavi dužda mletačkoga,
po imenu Zeca Vučkovića,
u junaštvu Vuka Brankovića.

Tira Turke i pašu kliškoga
od Morije rata žestokoga:
mnoge Turke biše pogubio
i u paši kopje ulomio.²⁰¹

Djeca imaju različite motive zbog kojih sudjeluju u svojim viteškim priredbama, a takve manifestacije prilagođene su njihovoj dobi i interesima. Sudjelovanjem u dječjim Alkama sudionici neposredno uče djelić povijesti svoga zavičaja, što svakako utječe i na izgradnju njihova identiteta. „Postajanje vitezom, premda se titula u kasnom srednjem vijeku nasljeđivala, podrazumijevalo je prethodno usvajanje određenih znanja što su se stjecala životom na dvoru. Na prvi bi se pogled taj 'predviteški' način života mogao povezati s Dječjom alkom. Međutim, dječja priredba nije uvjet postanka alkarom u odrasloj dobi premda ono, posebice ako je potkrijepljeno dobrim rezultatima, podrijetlom djeteta iz alkarske obitelji, ali i učestalošću sudjelovanja u igri može biti motivom daljnjeg uvježbavanja alkarskih vještina i u konačnici dovesti do pretvorbe 'malog' alkara u 'velikoga'.“²⁰²

²⁰¹ Kačić Miošić, Andrija, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga; Korabljica*, Zagreb, 1967., 221.-222.

²⁰² Vukušić, Ana-Marija, *Transformacija pojma viteštva u Sinjskoj alki*, Zagreb, 2007., 192.

Zaključak

Utjecaj Alke u potpunosti prožima društveni život Sinja, a samim time Alka predstavlja jednu od glavnih sastavnica identiteta grada. U sinjskoj viteškoj igri utkane su višestruke i temeljne odrednice identiteta lokalnog puka što igri daje neprocjenjivu etnografsku vrijednost. Bitka za Sinj 1715. godine ima veliku važnost za hrvatsku povijest jer bi sudbina naroda u Cetinskoj krajini, ali i u ostatku Hrvatske, bila znatno drugačija da je Osmansko Carstvo uspješno realiziralo svoj osvajački pohod. Stoga, Alka nije samo simbol lokalne obrane gradića na tadašnjoj granici, nego i simbol otpora cjelokupnog hrvatskog naroda u višestoljetnoj borbi protiv Osmanlija.

Već više od tri stoljeća Alka ožiljava permanentnu vrijednost Sinja koja se, usprkos burnim razdobljima svoje alkarske povijesti, uspjela prilagoditi raznim državnim uređenjima u kojima se zatekla te tako, kao i hrvatski narod, opstala. Naime, vlasti su od samog početka trčanja Alke nastojale sebe i svoj interes prikazati u najboljem mogućem svjetlu, a zauzvrat su davale financijsku podršku i tražile vjernost alkara, a samim time i naklonost sinjskog puka. Shodno tomu, neovisno u što su vjerovali, alkari su vitešku igru morali prilagođavati vladajućim slojevima. Alkarska povijest omogućava izvrsnu bazu podataka za proučavanje različitih povijesnih segmenata, a osobito hrvatske političke povijesti od 18. do 21. stoljeća. Slijedom toga, alkarske igre svjedoče o najvažnijem stanju u državi u tom trenu. Pritom su osobito dragocjeni televizijski prijenosi uživo, ali njih, kao i ostale povijesne izvore, treba proučavati kritički, objektivno i odgovorno.

Sinjska alka neodvojiva je od Gospe Sinjske, a već niz godina čudotvorna predaja o Gospi Sinjskoj u raspletu bitke za Sinj izaziva rasprave i polemike u znanstvenim krugovima i u široj javnosti. U suvremeno doba, došlo je do potrebe za proučavanjem i razumijevanjem obrane Sinja, a otkrivanjem brojnih arheoloških nalaza i povijesnih dokumenata nastoji se odgonetnuti kako je moguće da je obrana bila uspješna. Neočekivano osmansko povlačenje i religiozna predaja o Gospinoj pomoći dodatno je zaintrigirala brojne stručnjake, što je rezultiralo većim brojem otkrića, pa tako danas možemo sa sigurnošću potvrditi određene činjenice koje su nekoć bile upitne, ali

unatoč tomu brojna pitanja u vezi bitke i njezina raspleta ostaju nepoznanica. Simbioza Alke i Gospe nastala je nedugo nakon bitke 1715., a njihova veza već više od tri stoljeća čini temeljne odrednice identiteta grada. Iako je Alka jedinstvena sinjska viteška igra, ona je prožeta multikulturalnim elementima, hrvatskim, mletačkim i turskim.

Prvoj većoj popularizaciji Alke u suvremeno doba doprinijelo je otvaranje željeznice Split – Klis – Sinj 1903. Osim toga, početkom 20. stoljeća, Alka postaje redovita tema raznih tiskovina od kojih je najpoznatija pripovijetka *Alkar*, autora Dinka Šimunovića. Iako je Alka nastavila svoj razvoj, svijet je postepeno klizio prema Velikom ratu (1914. – 1918.), a raspadom Austro-Ugarske dogodio se prvi veliki politički manevar uprave viteškog alkarskog društva. Uprava je nastojala sačuvati Alku, ali bez državne potpore nove vlasti to nije bilo moguće. Stoga su vrlo brzo vjerni vitezovi Habsburške loze postali odani novom kralju Petru. U novoj državi Alka postaje simbol svih Jugoslavena. Osim viteškog nadmetanja u čast vjenčanja kralja Aleksandra, alkari su svojim posjetim Beogradu dodatno proslavili svoju igru. Teško ekonomsko stanje bilo je realnost dvadesetih, a vrhunac političkih trzavica je napad na hrvatske zastupnike u beogradskoj skupštini 1928. Unatoč tomu, Alka je nastavila rast popularnosti i u tridesetim godinama, što dokazuju brojni pokušaji organizacije Alke u inozemstvu.

Sinjani su svoja politička nezadovoljstva često znali izražavati na alkarskom trkalištu, a najbolji primjer su neredi na Sinjskoj alki 1935. U međuvremenu su u Sinju jačale komunističke ideje. U vihoru Drugog svjetskoga rata, talijanski fašistički okupatori nisu dozvolili održavanje Alke jer su u njoj vidjeli hrvatsku vitešku tradiciju. Stoga se u tom ratnom razdoblju Alka održala samo 1944. godine kada su Sinj preuzeli Nijemci. Iako se Alka nije trčala, ustaška vlast preuzela je viteško alkarsko društvo i postavila svoje ljude na čelne pozicije. Nakon rata prednost za postati alkar imali su partizanski prvoborci, a s vremenom prednost je davana onima koji su najviše doprinijeli u izgradnji socijalizma. U doba komunizma Gospa je izbačena iz Alke, a literature izbjegavaju i filtriraju vjerske komponente. Unatoč tomu većina Cetinjana i dalje je štovala Gospu, štoviše, iz izvora možemo zaključiti zabrinutost komunista glede posjećenosti Alke 1965., na kojoj je bio Josip Broz Tito i proslave Velike Gospe gdje je, u odnosu na Alku, broj ljudi bio mnogo veći. Iako statut Alke nikad nije branio ženama trčati alku ili biti

članicom viteškog društva, žene nikad nisu bile kopljanice, a njihova uloga je tradicionalna, što je posljedica patrijarhata koji vlada i danas. Jedina žena članica uprave viteškog alkarskog društva bila je Marija Šabić.

Raspadom Jugoslavije demokratski procesi zahvatili su hrvatsko društvo, a u Republici Hrvatskoj vraćaju se prohrvatske karakteristike i Gospa. Nakon domovinskog rata Alka je isključivo hrvatska viteška igra sa svim vjerskim elementima, a ponovo oživljavaju i stare veze s Habsburgovcima. Početak 20. stoljeća obilježila su uhićenja hrvatskih generala. Nedavna povijest Alke govori o nastojanju depolitizacije, ali nažalost u tome se ne uspijeva. Ovaj diplomski rad ima svrhu prikazati uvid u suvremenu povijest utjecaja Alke na identitet i društveni život u Sinju. Povijesnim pregledom Alke i analizom brojnih čimbenika moguće je razumjeti ulogu Sinjske alke u životu Sinjana. Zaključujem da alkarska povijest sadrži još mnogo neistraženih činjenica, a njihovim otkrivanjem, postepeno možemo upotpunjavati intrigantni alkarski mozaik.

Izvori

Blajić, J., *Dječja Alka*, Alkar, (Sinj), 15. kolovoza 1991.

Boko, Josip, *Alkari na kraljevoj svadbi*, Split, Tisak Jugoslavenske Štamparije d. d. – Split, 1922.

Gnjidić, Lidija, *Grad macho muškaraca kojim uspješno vladaju žene*, Slobodna Dalmacija, 20. srpnja 2012.

Malbaša, Šimun, *Sinjska alka, pjesma o igri Alke i junaštvu sinjskih vitezova (sa slikama)*, Sinj, Štamparija Merkur Split, 1932.

Perić, Vito, *Alka u NDH*, Jutarnji list, 6. studenoga 2005.

Paštar, Toni, *Alka ne mora biti macho, želimo žene u VAD-u*, Slobodna Dalmacija, 28. srpnja 2006.

Perić, Marinko, *Dječje ili male Alke*, Alkar, (Sinj), XIII. kolovoza 1979.

Šimunović Dinko, *Duga; Alkar*, Zaklada Čujem, vjerujem, vidim, Zagreb, 2018.

Mrežni izvori:

A) Video zapisi:

Alka - dokumentarno-igrani film, Dvorci StariGradovi, YouTube, 8. 8. 2018.

(<https://www.youtube.com/watch?v=YUxzX2hramQ>)

Čudotvorna Gospa Sinjska – dokumentarni film, svecinet, YouTube, 13. 7. 2017.

(<https://www.youtube.com/watch?v=Q7PhwftxlSk>)

Alka tournament / Sinjska Alka 1931., VisitSinj, YouTube, 29. 5. 2013.

(<https://youtu.be/fDZD6r0CSrA>)

B) Prilozi, znanstveni članci, novinski članci, recenzije i kritike:

<http://arhiva.ferata.hr teme/8320-travel-o-alki>

<https://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/208434/najstariji-zivuci-alaj-caus-alka-se-odrzala-jer-je-uvijek-bila-miljenica-vlasti>

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-280.-Alka-1995.pdf>

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-282.-Alka-1997.pdf>

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-283.-Alka-1998.pdf>

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Mirko-Norac-285.-Alka-2000.pdf>

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2013/11/Ivan-Cikara-292.-Alka-2007.pdf>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/turski-veleposlanik-zvijezda-medju-gostima-na-sinjskoj-alcu-439011>

<https://www.vecernji.hr/premium/sto-su-nam-o-proslosti-zatajili-sinjski-alkari-986558>

<https://www.politikaplus.com/novost/62291/sukob-franjevaca-i-alkara-miro-bulj-podnio-ostavku-neka-nam-politika-ne-dira-u-svetinje>

<https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/split-zupanija/clanak/id/176360/cpg/3>

<http://www.ferata.hr/predstavljena-svecana-sinjska-alka-u-vukovaru/>

<https://www.ferata.hr/sjecanje-na-gojka-suska-5/>

<https://www.alka.hr/sinjska-alka/djecja-alka-s53>

<http://www.visitsinj.com/hr/StoRaditi/55/vuckovica-djecja-alka>

<https://www.jutarnji.hr/arhiva/alkaruse-pogodak-u-sridu-izaziva-osjecaj-jaci-od-ljubavnog/3356963/>

<https://www.alka.hr/alkarsko-drustvo/clanovi-c4>

<https://www.ferata.hr/andela-pastar-krncevic-zene-u-alki/>

<https://ncc.metu.edu.tr/academic-staff-program/political-science-and-international-relations?page=2>

<https://zizic.wordpress.com/2013/06/21/kako-jedan-turski-politolog-vidi-sinjsku-alku-te-njenu-simboliku-i-znacenje-u-hrvatskom-nacionalnom-identitetu/>

<https://www.gospa-sinjska.hr/index.php/kroz-proslost/541-najstarija-povijest-gospe-sinjske>

Literatura

A) Knjige:

Anušić, Nikola, *U sjeni Velikoga rata – Pandemija španjolske gripe 1918.-1919. u sjevernoj Hrvatskoj: metodološki izazovi demografske analize*, Zagreb, Srednja Europa, 2015.

Bader, Andrej, *Tajnoviti putovi viteštva*, Prstenac, ur. Blažina Branko, Društvo „Trka na prstenac“, Barban, 2006.

Bajamonti, Julije, *U čast Alke 1784.*, priredio i preveo Tonko Maroević, Sinj, Matica hrvatska Sinj, 2011.

Barić, Nikica, *Ustaše na Jadranu: Uprava Nezavisne Države Hrvatske u jadranskoj Hrvatskoj nakon kapitulacije Kraljevine Italije*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2012.

Bekavac, Stjepan, *Sinjska alka 1715. – 2015.*, Zagreb, Despot Infinitus, 2015.

Belamarić, Joško, *Sinjska alka: kulturno-povijesni vodič*, Sinj, Viteško alkarsko društvo Sinj, 2015.

Ceribašić, Naila, *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*, Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku, 2003.

Dalbello, Lujo, *Sinj u sjećanju od 1910. do 1918. godine*, Sinj, Ogranak Matice hrvatske u Sinju, 1996.

Dudan, Leonardo, *Sinjska alka*, priredio i preveo Tonko Maroević, Sinj, Ogranak Matice hrvatske Sinj, 2007

Jurić, Šime, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, Split, Logos, 1988.

Jurić, Šime, *Sinjska alka: informativni vodič po Cetinskoj krajini*, Odbor za proslavu 250. godišnjice Sinjske alke, Sinj, 1965.

Kačić Miošić, Andrija, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga; Korabljica*, Zagreb, Matica hrvatska: Zora, 1967.

Kekez, Josip, Pandžić, Vlado, *Hrvatske usmene pjesme i brojilice*, Zagreb, Alfa, 1996.

Klen, Danilo, *Viteška natjecanja i trke na prstenac u Istri*, Barban i Barbanština, ur. Kalčić Mario, Izdavačka zajednica Čakavskog sabora, Pula, 1976.

Kozlica, Ivan, *Alka u politici – politika u Alki, Sinjska alka i ratovi dvadesetog stoljeća*, Zagreb, Kulturno društvo Trilj, Hrvatski centar za ratne žrtve, 2014.

Ljubičić, Boris. *Alka*, Sinj, VAD, 2001.

Marić, Mirko, *Sinj i njegova Gospa*, Sinj, Ogranak Matice hrvatske Sinj, 2012.

Marković, Stjepan, *Cetinska krajina u NDH*, Zagreb, Despot Infinitus, 2016.

Marković, Ivan, *Sinj i njegovo slavlje*, reprint izdanja iz 1898., Sinj, Franjevački samostan Sinj, Poglavarstvo grada Sinja, Ogranak Matice hrvatske Sinj, 1998.

Milinović, Šimun, *Hrvatske uspomene iz Dalmacije: povijesne rasprave*, priredio Milan Glibota, Zagreb, Školska knjiga; Imotski: Matica hrvatska, Ogranak, 2004.

Opsada Sinjskoga grada 1715. – Assedio della piazza di Sinj 1715., priredili Rimac Marko, Dukić Josip, Split – Sinj, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika - Split, Muzej Sinjske alke - Sinj, 2015.

Milanović - Litre, Dušan, *Povijest roda Milanovića Litre i Trapo*, Sinj, Vlastita naklada autora, 2019.

Perić, Marinko, *Sinj i Cetinska krajina u borbi za slobodu*, Turističko društvo „Cetinska krajina“, Turist biro – „Alkar“ – Sinj, 1974.

Programska knjižica Viteškog alkarskog društva u prigodi 300. obljetnice Alke i čudesne obrane Sinja, priredili Josip Dukić i Ivan Nasić, Sinj, VAD, 2014.

Soldo, Josip Ante, *Sinjska alka u prigodi blagoslova novog barjaka 28. srpnja 1991.*, VAD, Sinj 1991.

Soldo, Josip Ante, *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću*, Sinj, Ogranak Matice hrvatske u Sinju, 2011.

Split i Srednja Dalmacija u dokumentima OZN-e i UDB-e 1944. - 1962. Zarobljenički logori i likvidacije, priredila Blanka Matković, Trilj, Hrvatska družba povjesničara „Dr. Rudolf Horvat“, Zagreb, Kulturno društvo Trilj, Trilj, 2017.

Vrgoč, Martin, *Pregled povijesti grada Sinja*, Sinj, Ogranak Matice hrvatske Sinj, 2009.

Vučić, Petar, *Hrvatski duh alke: simbolika i filozofija hrvatske povijesti*, Consilium, Zagreb, 1998.

Vukušić, Ana-Marija, *U sridu: sjećanje, pamćenje i život Alke*, Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku, 2013.

Žižić, Jakov, *Sinj i Alka – priče o ljudima i događajima*, Klub Sinjana Zagreb, 2018.

B) Članci i prilozi iz časopisa, knjiga i zbornika:

Akmađža, Miroslav, *Gospa Sinjska i Alka u komunističkom razdoblju*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Belamarić, Joško, *Sinjska alka: Kontinuitet u promjenama*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Belamarić, Joško, *Sinjska alka - Stoljetno viteško natjecanje u Cetinskoj krajini*, Blaga Hrvatske - Neprocjenjiva prirodna i kulturna baština, ur. Maljković Zoran, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013.

Bulić, Ivan, *Sinj i Cetinska krajina u kontekstu državno-pravne preobrazbe 1918. godine*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić

Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Jakir, Aleksandar, *Govori alkarskih vojvoda 1990-ih godina 20. stoljeća*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Jakobović, Zvonimir, *Sinjska alka i njezine izmjere*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Jukić Stipe, Kuzmanić Ante, *Alkarski dvori i Muzej Sinjske alke*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Kozlica, Ivan, *Alka i ratovi dvadesetog stoljeća*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Leksikon Sinjske alke, ur. Romana Horvat, *Viteško alkarsko društvo Sinj, Matica hrvatska, Biblioteka Izdanja u suradnji*, Zagreb, 2015.

Lozančić, Marta, *Sinjska alka*, *National Geographic Hrvatska*, 8, 2007.

Obino, Francesco, *Sartiglia iz Oristana: Viteška igra koja živi sa zajednicom koja ju slavi*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine*, Sinj, 2018.

Pekić, Miljenko, *Alkari u Beogradu 1921. i 1922. godine*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, *Franjevački*

samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Pelidija, Enes, *Pokušaj osvajanja Sinja od strane osmanske vojske 1715. godine*, Zbornik Cetinske krajine, sv. 4, Sinj, 1989., str. 167–176.

Radelić, Zdenko, *OZN-a u Hrvatskoj 1944. – 1946.: skica temeljnih značajki*, Iz hrvatske povijesti 20. stoljeća – Iz hrvatske zgodovine 20. stoletja, ur. Iveljić Iskra, Matković Stjepan i Lazarević Žarko, Institut za novješu zgodovino, Ljubljana, 2012.

Radić, Željko, *Pravna analiza alkarskih statuta i pravilnika*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Rafaelić, Danijel, *Sinjska alka i film*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Soldo, Josip Ante, *Prilozi za upoznavanje razvoja Sinja pod Venecijom*, Sinjska spomenica 1715 – 1965, Franjevački provincijalat Split, uredili fra Josip Ante Soldo i fra Jeronim Šetka, Sinj, 1965.

Stameniće, Boris, *Proslava 250. Sinjske alke kao pozornica ideološke reprezentacije*, 300. Obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. - 2015.), ur. Dukić Josip i Grbavac Josip, Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, Sinj, 2018.

Stulli, Bernard, *Gospodarsko-društvene i političke prilike u Cetinskoj krajini sredinom 18. stoljeća*, Ivan Lovrić i njegovo doba, ur. Čatipović Milivoj, Dalbello Uroš, Gunjača Stjepan, Milošević Ante, Perić Marinko, Kulturno društvo »Cetinjanin« – Sinj, Sinj, 1979.

Vrgoč, Martin, *Kratak pregled povijesti grada Sinja*, Tvrdava Grad, ur. Domazet Daria, Muzej Cetinske krajine – Sinj, Sinj, 2018.

Vuletić, Bruno, *Tito i Sinjska alka*, Sinjska alka, ur. Miša Špiljević, Jugoslovenska revija i VAD, Beograd, 1987.

Vukušić, Ana-Marija, *Transformacija pojma viteštva u Sinjskoj alki*, Split i drugi – Kulturnoantropološki i kulturnostudijski prilozi, ur. Prica Ines, Škokić Tea, Institut za etnologiju i folkloristiku, biblioteka Nova etnografija Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb, 2007.

Mrežna literatura

Barić, Nikica, *Neredi na Sinjskoj alci 1935. godine*, Časopis za suvremenu povijest, br. 3., Zagreb 2006.

Čoralić Lovorka, Markulin Nikola, *Bitka za Sinj 1715. godine*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Vol. 34 No. -, 2016.

Erözden, Ozan Mehmet, *The practical limits of inventing traditions: the failed reinvention of the Sinjska Alka*, „Nations and Nationalism“, 19, (3), 2013.

Mandac, Branimir. "Povijest Sinjske alke (1715.-2017.)." Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:723637>

Schäuble, Michaela, *Living history? Reenacting the past and promoting 'tradition' in the Dalmatian hinterland*, Nationalities Papers, DOI: 10.1080/00905992.2017.1345881, 2017.

Vukušić, Ana-Marija, *Suvremenost, tradicija i sjećanje: Sinjska alka*, Narodna umjetnost, 42/2., Zagreb, 2005.

Vukušić, Ana-Marija, *Zapisi o Sinjskoj alki i njihova primjenjivost u etnološkome istraživanju*, Studia ethnologica Croatica, vol. 19, Zagreb 2007.

Popis priloga

Slike:

Slika 1. Akvarel Antuna Barača, Sinjska alka održana 1838. godine. (Stranica 51.)

Izvor: <https://zizic.wordpress.com/2013/03/15/alkin-daleki-rodak-s-sardinije/> (preuzeto: 7. 5. 2020.)

Fotografije:

Fotografija 1. Alkar Jure Domazet Lošo u svečanoj nošnji na 304. Sinjskoj alki. Autor fotografije Branimir Mandac. (Stranica 98.)

Fotografija 2. Alkarski momak Ivan Domazet u nošnji alkarskog momka na 304. Sinjskoj alki. Autor fotografije Branimir Mandac. (Stranica 99.)

Fotografija 3. *Dalmatian nobleman and peasant against a background of rural serenity.* Autor fotografije Hans Hildenbrand. (Stranica 31.)

Izvor: <https://www.total-croatia-news.com/split-history/8426-national-geographic-archives-2-time-travel-through-dalmatia> (preuzeto: 7. 5. 2020.)

Fotografija 4. Slavodobitnik 304. Alke, alkar Frano Ivković. Autor fotografije Branimir Mandac. (Stranica 100.)

Sažetak

Sinjska alka jedinstveno je viteško natjecanje koje se u kontinuitetu održava više od tri stoljeća u gradu Sinju. Viteška manifestacija održava se u čast sjećanja na 1715. godinu, kada je grad Sinj obranjen od žestokog Osmanlijskog napada. Naime, kako branitelji grada nisu imali gotovo nikakve šanse za preživljavanje, pobjeda je, prema usmenoj predaji tadašnjih Sinjana, izvojevana uz pomoć Gospe. Smatralo se kako je na određen način pomogla ugroženom puku, a čija se slika za vrijeme opsade nalazila u napadnutoj tvrđavi. Stoga je obrana nazvana čudesnom, a u Sinju se nedugo nakon trijumfa počela trčati Alka u slavu, na čast i u sjećanje na dane junaštva. Sinjska alka i Čudotvorna Gospa Sinjska od tada čine neraskidivu vezu u identitetu i društvenom životu Sinjana. Svake godine lokalno stanovništvo veličanstveno obilježava dane Alke i Velike Gospe, ali s obzirom da je povijest Sinja prožeta brojnim pričama i sama Alka kao živi spomenik nematerijalne kulturne baštine nije bila pošteđena mračnih događaja iz prošlosti. Alka je tako doživjela mnoge uspone i padove, ali je unatoč svemu opstala i opstaje. Tijekom svake promjene vlasti, Viteško alkarsko društvo prilagođavalo je Alku prema ideologiji novih državnih upravitelja, a uzrok tomu bila je neophodna financijska pomoć koja je bila potrebna i davana od strane vladajućih kako bi se natjecanje nastavilo organizirati. U alkarskoj prošlosti najveće promjene dogodile su se tijekom dvadesetog stoljeća, posebno kada je Sinj bio pod vladavinom totalitarnih sustava. Populariziranjem Sinjske alke nastali su mnogi radovi o viteškoj manifestaciji, a o Alki se piše s oduševljenjem ili kritiziranjem, a o svemu se prepričavaju i bilježe iskustva onih koji su bili sudionici.

Ključne riječi: Sinjska alka, Čudotvorna Gospa Sinjska, identitet, Sinj

Summary

The Alka of Sinj is a unique knights' tournament that has been held continuously for more than three centuries in the town of Sinj. The knights' tournament is held to commemorate the year 1715, when the city of Sinj was defended from the much superior Ottoman army. Namely, as the defenders of Sinj had almost no chance of survival, according to the oral tradition of the people of Sinj at the time, the victory was achieved with the help of Lady of Sinj. It was thought that she had helped the endangered people in some way and her image was in the attacked fortress during the siege. Therefore, the defense was called miraculous, and in Sinj, shortly after the triumph, Alka started to be played in glory, in honor and in memory of the days of heroism. Alka of Sinj and the Miraculous Lady of Sinj have since formed an unbreakable bond in the identity and social life of the people of Sinj. Every year the local population magnificently celebrates the days of Alka and Lady of Sinj, but since the history of Sinj is full of stories, Alka itself as a living monument of intangible cultural heritage has not been spared the dark events of the past. Alka thus experienced many ups and downs, but in spite of everything it survived and still survives. During each change of government, the Alka Knights Society adapted Alka to the ideology of the new state administrators, and the reason for this was the necessary financial assistance that was needed and given by the ruling party in order to continue organizing the competition. In the Alka past, the greatest changes took place during the twentieth century, especially when Sinj was ruled by totalitarian systems. With the popularization of Alka of Sinj, many works about the knights' tournament were created, Alka is written about with enthusiasm or criticism, and the experiences of those who were participants are retold and recorded.

Key words: The Alka of Sinj, Miraculous Lady of Sinj, identity, Sinj

Fotografija 1.

Alkar Jure Domazet Lošo u svečanoj nošnji na 304. Sinjskoj alki.

Fotografija 2.

Alkarski momak Ivan Domazet u nošnji alkarskog momka na 304. Sinjskoj alki.

Fotografija 4.

Slavodobitnik 304., a ujedno i jubilarne 300. Sinjske alke, alkar Frano Ivković.

